

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

OKUL ÖNCESİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU DUYGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVGİ ÇETİN

İSTANBUL 2025

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

OKUL ÖNCESİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU DUYGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVGİ ÇETİN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. TUĞBA ÇELİK KORAT

İSTANBUL 2025

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

26/05/2025

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ
Öğrencinin Adı Soyadı:	Sevgi ÇETİN
Tezin Adı:	Okul Öncesi Çocuk Kitaplarında Korku Duygusu
Tez Savunma Tarihi:	26.05.2025

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yücel Batu SALMAN
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	
2. Üye:	Prof. Dr. Berna GÜLOĞLU	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	
3. Üye:	Prof. Dr. Sercan DEMİRGÜNEŞ	NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ	

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan etmekteyim.

Ad, Soyad : Sevgi ÇETİN
İmza :

ÖZET

OKUL ÖNCESİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KORKU DUYGUSU

Sevgi Çetin

Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tuğba ÇELİK KORAT

Mayıs 25, 101 sayfa

Bu çalışmada, okul öncesi dönemde, çocukların duygusal gelişiminde çocuk kitaplarının nasıl bir rol oynadığı ve özellikle "korku" duygusunun bu kitaplarda nasıl işlendiği incelemektedir. 3-6 yaş arası çocukların duygularla baş etme becerilerinin geliştiği bu dönemde, kitapların duygusal farkındalık kazandırma aracı olarak kullanılması kritik bir öneme sahiptir. Çalışmada temel duygu kuramları özetlenmiş, özellikle Plutchik'in sekiz temel duygusuna odaklanılmış ve bu duygular içinde korkunun okul öncesi çocuklarda en yaygın yaşanan duygu olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada seçilen çocuk kitaplarında korku duygusunun hangi dilsel ifadelerle sunulduğu, bu korkuların nedenleri, karakterlerdeki etkileri ve çocuklara bu korkularla baş etme becerilerinin nasıl kazandırıldığı analiz edilmiştir. Korkuyla başa çıkma stratejileri olarak sistematik duyarsızlaştırma, cesaretlendirme, doğru bilgi aktarımı, oyun-hikâye kullanımı ve ödüllendirme yöntemleri detaylandırılmıştır.

Tez sonucunda, çocuk kitaplarının sadece bilişsel değil duygusal gelişim için de etkili bir araç olduğu, korku gibi olumsuz duyguların kitaplar aracılığıyla dönüştürülerek çocuklara güven ve cesaret kazandırılabilceği ortaya konmuştur. Bu bağlamda, çalışma hem akademik alanyazın hem de ebeveyn, eğitimci ve yazarlar için uygulamaya dönük önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Duygu eğitimi, Okul Öncesi Dönem, Çocuk kitapları, Korku

ABSTRACT

THE SENSE OF FEAR IN PRESCHOOL CHILDREN'S BOOKS

Sevgi Çetin

Preschool Education Master's Program

Supervisor: Assoc. Prof. Tuğba ÇELİK KORAT

May 25, 101 pages

This study examines the role of children's books in the emotional development of children during the preschool period, with a particular focus on how the emotion of "fear" is presented in these books. During this critical phase, when children aged 3 to 6 begin to develop coping skills with emotions, books play an essential role in fostering emotional awareness. The study summarizes fundamental emotion theories, placing emphasis on Plutchik's eight basic emotions, and highlights that fear is one of the most frequently experienced emotions in preschool children. The selected children's books were analyzed in terms of the linguistic expressions used to convey fear, the underlying causes of these fears, their effects on the characters, and how children are taught to cope with them. Coping strategies such as systematic desensitization, encouragement, accurate information delivery, the use of games and storytelling, and reward systems are elaborated. The findings reveal that children's books serve as effective tools not only for cognitive development but also for emotional growth. Negative emotions like fear can be transformed through stories, helping children gain confidence and courage. In this context, the study offers significant contributions to both academic literature and practical applications for parents, educators, and authors.

Keywords: Emotional education, Preschool period, Children's books, Fear

Nil'e,

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tez çalışmasının hazırlanmasında bana yol gösteren, bilgi ve deneyimiyle sürece yön veren, sadece akademik değil insani duruşuyla da bana ilham kaynağı olan değerli danışmanım sayın Doç. Dr. Tuğba Çelik Korat'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin her sözü, her yönlendirmesi bu süreci daha anlamlı ve üretken kılmış; motivasyonumu kaybettiğim anlarda bana yeniden güç vermiştir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında onun rehberliği belirleyici olmuştur.

Tez süreci, zaman zaman zorlu ve yıpratıcı olsa da bu süreci daha güçlü ve anlamlı kılan en büyük destekçim aileme, hayatımın her anında yanımda olan, sabrıyla ve sevgisiyle beni her zaman cesaretlendiren sevgili eşime sonsuz teşekkür ederim. Varlığı, gülümsemesi ve sevgisiyle bu dönemi güzelleştiren canım kızıma teşekkür ederim, senin sayende hiçbir yorgunluk kalıcı olmadı.

Öğrenim hayatım boyunca bilgi, anlayış ve samimiyetle desteklerini esirgemeyen Bahçeşehir Üniversitesi'ndeki tüm akademik kadroya ve emeği geçen herkese gönülden teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en büyüğü ANNEM ve BABAM'a...

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İTHAF.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
Bölüm 1.....	1
GİRİŞ.....	2
1.1 Problem Durumu.....	3
1.2 Çalışmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Soruları.....	4
1.4 Çalışmanın Önemi.....	5
1.5 Tanımlar.....	6
Bölüm 2.....	9
LİTERATÜR ÖZETİ.....	7
2.1 İlgili Araştırmalar.....	7
2.2 Duygu Kavramı.....	9
2.2.1 Duygu Kavramı Üzerine Teoriler.....	10
2.2.2 Duygu Kavramının Bileşenleri.....	11
2.2.3 Duygu Kavramı Üzerine Kuramlar.....	12
2.3 Duygu Türleri.....	13
2.4 Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim.....	14
2.4.1 Okul Öncesi Dönemde Duygu Gelişimi Evreleri.....	17
2.5 Duygu Eğitimi.....	18
2.4.1 Duygu Düzenlemesi/Duygu Regülasyonu.....	19
2.4.2 Duygu Sınıflandırmasında Plutchik Modeli.....	20
2.6 Korku Duygusu	21
2.5.1 Çocukluk Dönemi Korkuları.....	22
2.5.2 Okul Öncesi Dönem Korkuları.....	23
2.5.3 Çocukluk Döneminde Öğrenilmiş Korkular.....	25

2.5.4.Çocukluk Döneminde Soyut Korkular.....	25
2.5.5 Çocukluk Dönemi Korkularında Ebeveyn Tutumları.....	25
2.5.6 Çocukluk Dönemi Korkuları ile Baş Etme Yöntemleri.....	26
2.7 Duygu Eğitimi ve Bibliyoterapi.....	28
Bölüm 3.....	30
YÖNTEM.....	30
3.1 Araştırma Modeli.....	30
3.2 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	30
3.3 Araştırmanın Veri Tabanı.....	30
3.3.1 Wagenhoff, A. (2022). İnci Karanlıktan Korkmuyor. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-295-015-9.	32
3.3.2 Bergeron, M. (2025). Leo'nun Kâbusları. Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-3024-2.	33
3.3.3 Köle, R., Artukmaç, Y. (2024). Teo'nun Gece Korkusu. Bilgi Yayınevi. ISBN: 978-975-22-0521-5.	34
3.3.4 Çelik, G., M. (2021). Köpekten Korkan Veteriner. Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-957-8.	35
3.3.5 Schubert, D., Schubert I. (2017). Yatağımın Altında Bir Timsah!. Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-570-9.	36
3.3.6 Yarlett, E. (2023). Orion ve Karanlık. Redhouse Yayınları. ISBN: 978-605-9781- 54-1.	37
3.3.7 Korçak, Ö., F. (2024). Canavarların Da Duyguları Var!. Masalperest Kitap. ISBN: 978-605-2164-94-5.	38
3.3.8 Spelman, C., M. (2024). Korktuğum Zaman. Büyülü Fener Yayınları. ISBN: 978-975-252-222-0.	39
3.3.9 Gliori, D. (2022). Kurabiye'nin Orman Macerası. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-332-178-1.	41
3.3.10 Şahinkanat, S. (2020). Üç Kedi Bir Canavar. Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-31-94-2.	41
3.3.11 Mckee, D. (2024). Elmer ve Canavar. Mundi Kitap. ISBN: 978-625-6324-36-7.	42
3.3.12 Taşyürek, S. (2020). Canavarlar Gece Gelir Mi?. Timaş Çocuk. ISBN: 978-605-08-2578-7.....	44

3.3.13 Brun-Cosme, N. (2022). Uyumak İstemeyen Klara. Binbir Çiçek Kitaplar. ISBN: 978-605-341-578-7.....	45
3.3.14 Tielmann, C. (2024). Çağlar Karanlıktan Korkmuyor. Türkiye İş Bankası Yayınları. ISBN: 978-625-405-387-0.	46
3.3.15 Bozkuş, A. (2020). Yüksekten Korkan Tırtıl. İthaki Çocuk. ISBN: 978-605-74978-6-4.	47
3.4 Veri Çözümleme.....	48
Bölüm 4.....	51
BULGULAR.....	50
4.1 Seçilen Çocuk Kitaplarındaki Korkular.....	50
4.2 Seçilen Çocuk Kitaplarında Yer Alan Korkuların Nedenleri.....	56
4.3 Seçilen Çocuk Kitaplarında Yer Alan Korkuların Yarattığı Sonuçlar.....	63
Bölüm 5.....	98
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	98
KAYNAKÇA.....	102

TABLÖLER LİSTESİ

TABLÖLER

Tablo 1 Bilim insanlarına göre temel duygular (Ortony ve Turner, 1990:316)...	2
Tablo 2 Çalışmada analiz edilen 3-6 yaş dönemi çocuk kitapları.....	32
Tablo 3 Seçilen çocuk kitaplarında korku duygusunun çözümlenmesi.....	48
Tablo 4 Korkularla baş etme yöntemleri.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİLLER

Şekil 1 Plutchik'in Duygu Çemberi.....	20
Şekil 2 İnci Karanlıktan Korkuyor'dan Bir Görsel (s. 13).....	32
Şekil 3 Leo'nun Kabusları'ndan Bir Görsel (s. 6).....	34
Şekil 4 Teo'nun Gece Korkusu Kitabı'ndan Bir Görsel (s. 3).....	35
Şekil 5 Köpekten Korkan Veteriner'den Bir Görsel (s. 5).....	36
Şekil 6 Yatağımın Altında Bir Timsah'tan Bir Görsel (s. 4).....	37
Şekil 7 Orion Ve Karanlık'tan Bir Görsel (s. 8).....	38
Şekil 8 Canavarların Da Duyguları Var!'dan Bir Görsel (s. 11).....	39
Şekil 9 Korktuğum Zaman'dan Bir Görsel (s. 2).....	40
Şekil 10 Kurabiye'nin Orman Macerası'ndan Bir Görsel (s. 3).....	41
Şekil 11 Üç Kedi Bir Canavar'dan Bir Görsel (s. 15).....	42
Şekil 12 Elmer Ve Canavar'dan Bir Görsel (s. 16).....	43
Şekil 13 Canavarlar Gece Gelir Mi?'den Bir Görsel (s. 6).....	44
Şekil 14 Uyumak İstemeyen Klara'dan Bir Görsel (s. 8).....	45
Şekil 15 Çağlar Karanlıktan Korkmuyor'dan Bir Görsel (s. 5).....	46
Şekil 16 Yüksekten Korkan Tırtıl'dan Bir Görsel (s. 19).....	47
Şekil 17 Teo'nun Gece Korkusu'ndaki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	78
Şekil 18 Köpekten Korkan Veteriner'de sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	80
Şekil 19 Yatağımın Altında Bir Timsah'ta sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	82
Şekil 20 Orion ve Karanlık'ta sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	84
Şekil 21 Kurabiye'nin Orman Macerası'ndaki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	88
Şekil 22 Üç Kedi Bir Canavar'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	89
Şekil 23 Elmer Ve Canavar'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	91
Şekil 24 Canavarlar Gece Gelir Mi?'deki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	93
Şekil 25 Uyumak İstemeyen Klara'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	94
Şekil 26 Çağlar Karanlıktan Korkmuyor'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	95
Şekil 27 Yüksekten Korkan Tırtıl'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları.....	96

KISALTMALAR LİSTESİ

K	Kitap
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

Bölüm 1

Giriş

Okul öncesi dönem, gelişim psikolojisi açısından değerlendirildiğinde en hızlı ve fazla değişimin olduğu dönem olarak adlandırılmaktadır. 3- 6 yaş grubundaki çocuklar dış uyarana ne kadar maruz bırakılırsa öğrenme alanları o kadar genişlemekte ve problem çözme yetileri kuvvetlenmektedir. Bu dönemin duygusal gelişiminde, duygular ön plandadır ve bu duyguları yönetmeyi öğrenmek önem arz etmektedir. Duygu eğitimi bu noktada kurtarıcı bir role bürünerek çocuk kitapları aracılığı ile duygu düzenleme becerisi kazanma imkânı sunmaktadır.

Duygular evrensel boyuttadır. Ele alınış biçimleri değişse de birçok duygu tüm insanlarda ortak olarak görülmektedir. Birçok araştırmacı duygular üzerine çalışmış ve insanın temel duygularının neler olduğunu, nasıl farklı şekillerde ele alındıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırmaları bir araya getiren Ortony ve Turner (1990) temel duyguları ve ele alınış biçimlerini tablo olarak sunmuştur.

Tablo 1

Bilim İnsanlarına Göre Temel Duygular (Ortony ve Turner, 1990:316)

Kaynak	Temel Duygular	Esas Aldığı
Arnold (1960)	Öfke, tiksinti, cesaret, neşesizlik, arzu, umutsuzluk, korku, nefret, umut, sevgi, üzüntü	Hareket eğilimine göre
Ekman, Friesen ve Ellsworth (1982)	Öfke, nefret, korku, neşe, üzüntü, hayret	Evrensel yüz ifadeleri
Frijda (1987)	Arzu, mutluluk, merak, hayret, şaşkınlık-hayranlık, keder	Harekete hazırlık şekilleri
Gray (1982)	Öfke ve dehşet, endişe, neşe	Fiziksel bağlantı
Izard (1972)	Öfke, küçümseme, nefret, ıstırap, korku, suçluluk, merak, sevinç, utanç, hayret	Fiziksel bağlantı

Tablo 1 (devam)

James (1884)	Korku, keder, sevgi, öfke	Bedensel bağlantı
McDougall (1926)	Öfke, nefret, kıvanç, korku, bağlılık, hassalık, şaşkınlık	Güdülerle ilişki
Mowrer (1960)	Acı, zevk	Öğrenilmemiş duygusal durumlar
Oatley ve Johnson- Laird (1987)	Öfke, nefret, endişe, mutluluk, üzüntü	Önermesel içeriğe ihtiyaç duymama
Panksepp (1982)	Beklenti, korku, öfke, panik	Fiziksel bağlantı
Plutchik (1980)	Kabul, öfke, ümit, nefret, sevinç, korku, üzüntü, hayret	Biyolojik sürece uyarlamaya göre
Tomkins (1984)	Öfke, merak, küçümseme, nefret, ıstırap, korku, sevinç, utanç, hayret	Sinirsel ateşleme yoğunluğu
Watson (1930)	Korku, sevgi, öfke	Fiziksel bağlantı
Weiner ve Graham (1984)	Mutluluk, üzüntü	Nitelik yönünden bağımsız

Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere birçok araştırmacı duygular üzerine olan çalışmalarını evrensel duygular olarak ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Plutchik’in ortaya koyduğu sekiz temel duygu ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Kabul, öfke, ümit, nefret, sevinç, korku, üzüntü, hayret duygularından yola çıkarak, yaş dönemi göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi dönemde en sık hissedilen duyguların başında “korku” duygusu gelmektedir. Korku insanın bir duruma veya bir nesneye karşı kendini aciz hissettiğinde, kontrolü elinde tutamadığı bir duygudur (Bozkurt, 2014). Duygu eğitiminde, bu duygunun yerini sakinliğe ve cesarete bırakması hedeflenmektedir. Edebiyat duygu eğitimi araçları arasında yer almaktadır. Korku ile baş etmede kullanılan yöntem ve teknikler çocuklara kitaplar

aracılığı ile verilmekte, bu duygunun ortadan kalkması yerine başka bir duygu ile yer değiştirmesini hedeflemektedir.

Eğitim ve edebiyatın birleşmesiyle sağlıklı, kendiyle barışık, duygularının farkında ve bu duyguları kontrol etmeyi bilen nesiller yetişmektedir. Bu çalışma da edebiyatın, duygu eğitiminde kullanılmasıyla ortaya istendik yönde sonuçlar çıkardığını kanıtlamaya hizmet etmektedir.

1.1 Problem Durumu

TDK Türkçe Sözlük'te duygu kavramı birden fazla şekilde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalar şu şekildedir; 1. (isim) Duyularla algılama; his, ihtisas. 2. (isim) Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim; kalp. 3. (isim) Nesneleri veya olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği (2022).

Psikoloji bilimi duygu kavramı ile yakından ilgilenir. Bazı psikologlar duygu ve akıllı birbirinden ayırırken bazıları ise bu iki kavramın birbirinden bağımsız olamayacağını öne sürer. Sosyal bir etkileşim içinde yaşamını sürdüren insan, akıl ve duygu ikileminde kararlarını alır ve hayata geçirir. Duygu sadece eylemlere veya olaylara verilen tepki olarak kalmamış aynı zamanda öğrenme ve bilginin de kaynağı olarak yorumlanmıştır (Gökberk, 2000, s. 307). Henry Bergson “*Bir şeyi bilmenin birden fazla yolu vardır. Bunlardan biri deneyci öğrenmedir. Diğerleri ise sezgisel öğrenmedir*” diyerek hem deneyi (akıl) hem de sezgiyi (duygu) karar almada ve öğrenmede ön plana çıkarır. Karar alma mekanizmasında önemli yer edinen duyguların eğitimi mümkündür. Duygu eğitimi şu şekilde tanımlanabilir; duygu eğitimi, duyguların açığa çıkarılması, ifadeye dökülmesi ve yönetilebilmesi adına bireylere bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir terbiyedir. (Gürel, 2006).

Okul öncesi çocuk kitaplarının duygularla harmanlanması, çocuğun özdeşim kurabileceği karakterlerle hikâyenin kurgulanması, duygu eğitiminin amacına hizmet eder. Böylece yazar tarafından kitapta hangi duygunun işleneceği veya eğitileceği kolayca belirlenir, ardından olay örgüsü ve karakterlerle duygu güçlendirilerek salt bilgi verilmeden istendik hisler okuyucuya geçirilir. Okul öncesi çocukların sosyal duygusal gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda *korku* duygusu daha ön plandadır ancak tecrübe edindikçe ve bilinmezler bilinir hale dönüştükçe korkular azalmaktadır

(Bakırcıoğlu, 2002). Bu nedenle duygu eğitiminin kitaplarla veriliyor olması büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın problem durumu, okulöncesi çocuk kitaplarındaki korku duygusunun duygu eğitimi açısından ele alınışı ile ilgilidir. Araştırmadaki problem cümlesi, “Okulöncesi çocuk kitaplarındaki korku duygusu, duygu eğitimi açısından nasıl işlenmektedir?” olarak belirlenmiştir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, okul öncesi çocuk kitaplarında korku duygusunun, duygu eğitimi açısından incelenmesini, seçilen kitaplarda bu duygunun nasıl işlendiğini detaylıca analiz etmeyi ve okuyucuya hangi kanallarla geçirildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Soruları

Çocuk kitapları belirlenirken şu sınırlılıklar dikkate alınmıştır; kitap isminde korku temasının geçtiği, online satışta veya kitap evlerinde bulunan erişilebilir eserler seçilmiştir. Bu seçim yapılırken Doç. Dr. Tuğba Çelik Korat’tan yönlendirme alınmıştır. Çalışmanın amacı göz önünde bulundurularak araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Çalışma kapsamında belirlenen kitaplarda korkular hangi dilsel ifadelerle sunulmaktadır?
2. Çalışma kapsamında belirlenen kitaplarda korkuların ortaya çıkma sebepleri hangi dilsel ifadelerle betimlenmektedir?
3. Çalışma kapsamında belirlenen kitaplarda karakterlerin hissettikleri korkular hangi sonuçlara yol açmaktadır ve bunlar metinlerde hangi dilsel ifadelerle betimlenmektedir?
4. Korkularla baş etme yöntemi olarak “sistemik duyarsızlaştırma” yöntemi seçilen hangi çocuk kitaplarında hangi dilsel ifadelerle kullanılmıştır?

5. Korkularla baş etme yöntemi olarak “ödüllendirme” yöntemi seçilen hangi çocuk kitaplarında ve dilsel ifadelerle kullanılmıştır?
6. Korkularla baş etme yöntemi olarak “cesaretlendirme ve güven verme” yöntemi seçilen hangi çocuk kitaplarında ve dilsel ifadelerle kullanılmıştır?
7. Korkularla baş etme yöntemi olarak “oyun ve hikâye kullanma” yöntemi hangi seçilen çocuk kitaplarında ve dilsel ifadelerle kullanılmıştır?
8. Korkularla baş etme yöntemi olarak “doğru bilgi aktarımı” yöntemi seçilen hangi çocuk kitaplarında ve dilsel ifadelerle kullanılmıştır?

1.4 Çalışmanın Önemi

Okul öncesi dönemdeki gelişim, çok yönlü ve kompleks bir sarmal halindedir. İlk yılların özellikle ilk altı yılın kişilik gelişiminde çok önem taşıdığı ise, kuramların ortak bir çıktısıdır (Özdemir, 2012). Gelişim kuramcıları bireyin çok yönlü bir evrime uğradığını öne sürer. Bu evrim bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel bir değişimi ifade eder. Kuramların ortak vurgusu ilk çocukluk yılları (okul öncesi dönemi 0-6 yaş) deneyimlerin kazanıldığı, gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Unicef, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal gelişimleri doğrultusunda en üst seviyeye ulaşabilecek şekilde geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. (UNICEF, 2023) Duygular, doğumdan itibaren tüm insanlarda ortak olan izlenimlerdir. Bu izlenimlerin regüle edilmesi, istendik yönde geliştirilmesi okulöncesi dönemde daha kolay ve kalıcıdır. Kitaplar ise duyguları regüle etmek için önemli kaynaklardır.

Alanyazın kaynakları incelendiğinde kitapların duyguların eğitiminde araç olarak kullanıldığı sonucuna varılmaktadır. Bu incelemeler neticesinde kitaplarla ilgili şu şekilde ifadeler ortaya çıkmaktadır: “*okuma yoluyla sağaltım*” (Yeşilyaprak, 2008; Bulut, 2010), “*okuma yoluyla teşhis ve tedavi*” (Sayın, 1977), “*kitapla terapi*” (Turan, 2005), “*kitaplar aracılığıyla kişinin sorunlarını tanıyıp çözebilmesine yardım yaklaşımı*” (Öner, 2007). Çocuklarda duygu eğitimini amaçlarken kitaplar sıklıkla tercih edilmiştir.

Bu çalışma, duygu eğitiminde çocuk kitaplarının nasıl kullanıldığını analiz etmeyi hedeflemektedir. Duygusal gelişimin hızlı ilerlediği okulöncesi dönemde, çocuk kitaplarının sürece dahil edilmesiyle istendik yönde değişim mümkündür.

Bu çalışma okul öncesi dönem duygu eğitiminde, çocuk kitaplarının temel araç olarak kullanılmasının değerini ortaya koymak adına literatüre katkı sağlayacağından önemlidir. Bunun yanı sıra seçilen çocuk kitaplarının araştırma soruları kapsamında incelenmesi sonucunda varılan analizler; ebeveynlere, eğitimcilere ve yazarlara rehber niteliğinde olacaktır.

1.5 Tanımlar

Okul Öncesi Dönem: Okul öncesi dönem en genel anlamıyla doğumdan okula başlama dönemine kadar olan zaman dilimidir ve belirtilen aralıkta çocuğa verilen her türlü eğitsel faaliyet de okul öncesi dönem eğitimi olarak adlandırılır (Oktay,1990).

Duygu Eğitimi: Duygu eğitimi duyguların açığa çıkarılması, tanımlanması ve yönetilebilmesi adına bireylere bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir terbiyedir (Gürel, 2006).

Korku: Korku, bireyin bebekliğinden yetişkinliğine kadar uzayan gelişim dönemlerinin her evresinde görülmekte ve şiddetli düzeyde psikolojik uyaran ile ilişkilendirilen bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Erol ve Öner, 2000).

Erken Çocukluk Dönemi Edebiyatı: Çocuklar için kaleme alınmış olan, okul öncesi dönem çocuklarına göre hazırlanan, çocukların dil gelişimi, algılama düzeylerine uygun biçimde duygu ve düşüncelerini yansıtan, sanatsal niteliği olan edebiyat ürünleridir (Sever, 2003).

Bölüm 2

Literatür Özeti

Çalışmanın bu bölümünde, alanyazın taraması yapılarak ulaşılan bilgiler konu başlıkları ile bölümlere ayrılarak aktarılmıştır. İlgili araştırmalar, duygu, duygu eğitimi, korku duygusu, okul öncesi gelişim dönemleri ve korku ile baş etme yöntemleri bir araya getirilmiştir.

2.1 İlgili Araştırmalar

Gökalp (2029) araştırmasında duygu eğitimini felsefi açıdan ele almaktadır. İnsanın kendisini tanıması ve anlamasıyla, dış dünyadaki gerçekleri anlaması arasında bir bağ olduğunu öne sürmektedir. İnsanın kendini tanımasını ise duygu eğitimi ile mümkün kılmıştır. Duygu eğitimi ile eden ve ruhun bir arada işlenebileceğini, bütüncül bir yaklaşımla dış dünyadan kopmadan kişiye sezgisel bir bilincin yüklenebileceğini söylemektedir. Hem bireysel özgürlükler hem de toplumsal özgürlükler için zorlayıcı ve yıpratıcı duyguların yerini duygu eğitimi sayesinde olumlu istendik duygularla değiştirilebileceğini ifade etmektedir. Gökalp çalışmasında, felsefe dünyasının bilinen isimleri: Sokrates, Platon, Hume ve Kant'tan analizler yaparak duygu eğitime felsefi bir boyut getirmiştir.

Gürel (2006) öğretici hikayeler yoluyla, düşünce ve duygu eğitimini incelemiştir. Hikâye, edebî metin, masal, fabl gibi kaynakları, duygu ve davranış eğitiminde kullanışlı birer malzeme olarak görmüştür. Kitapların gelişim dönemine uygun şekilde kullanıldığında, dil eğitiminin temel hedeflerini her yönüyle gerçekleştirmeye yardımcı olduğu gibi istendik yönde kişilik geliştirme konusunda da görünür bir etkiye sahip olduğunu öne sürmektedir. Gürel çalışmasında doğu metinlerinden 44 hikaye incelemiştir. Hikayelerdeki duygu eğitimini ön plana çıkararak, çocuğun hikayedeki kahraman ile özdeşim kurması sonucunda kendi çatışmalarının ve arzularının farkına varmasını kitapların insanların duygusal dünyasında tesir yarattığına bağlamıştır.

Heath, Smith ve Young (2027) araştırmalarında sosyal duygusal öğrenme üzerinde çocuk kitaplarının gücünü ortaya koymuşlardır. Çocuklara bir alışkanlık kazandırırken, onları belli bir konuda eğitirken çocuk kitaplarının kullanılmasını

tavsiye etmektedirler. Çünkü davranış değişikliğinin içten dışa başladıklarını öne sürmüşlerdir. Sadece dışarıdan bir eğitmen, ebeveyn ya da toplum tarafından eğitilmeyi beklemek yerine kitaplar aracılığı ile çocuğun kendi kendine düşünüp analiz etmesini sağlayarak, karakterlerle özdeşim kurmasına zemin hazırlayarak sosyal duygusal öğrenmenin mümkün olduğunu öne sürmektedirler. İyi öykülerin düşünceleri ve hisleri etkileyebileceğini ifade eden Heath, Smith ve Young gelişim dönemine uygun zamanda okunan çocuk kitaplarının yeni baştan bir kişilik oluşturabileceğini söylemişlerdir.

Tarhan (2005) “Kendinizle Barışık Olmak” kitabında çevre ile uyumlu ve barış içinde yaşamının yolunun duyguların eğitiminden geçtiğini öne sürmüştür. Kitap kendi içinde 7 bölümden oluşmuştur ve her bölümün okuyucuya sunduğu mesajlar vardır, Tarhan bu mesajları bilimsel kaynaklarla desteklemiştir. Duygular fark edildiğinde onları yönetmenin de mümkün olabileceğini, kişiye zarar veren duyguların yerini besleyici duyguların alabileceğini söylemiştir. Çalışmasında öfke duygusunu kontrol altında tutmanın bir yolu olarak *trafik lambası* metaforu kullanmıştır. Duygunun ilk hissedildiği anda kırmızı ışıktaki gibi durulmasını, sarı ışıktaki bekler gibi duyguyu içselleştirilmesini ve alınan kararlar neticesinde yeşil ışıktaki gibi aksiyon alınmasını telkin etmiştir. Psikolojik sağlamlığı artırmak için insanın kendisiyle barışık olmasını söylemiş, bunun da sadece duyguların eğitimi ile gerçekleşebileceğini aktarmıştır.

Saltalı (2010) doktora tezinde, okul öncesi öğrencilerine duygu eğitimi programı uygulayarak; verilen eğitimin, çocukların duygularını ifade etme, duyguları anlama ve duygularını yönetme becerilerine katkı sağlayıp sağlamadığını saptamıştır. Araştırmasında duygu eğitimi programına katılan çocukların bu becerileri elde ettiğini, son test uygulayarak aldıkları puanın anlamlı düzeyde arttığını elde etmiştir. Duygu eğitiminin çocukta uzun süreli bıraktığı etkiyi görmek adına 8 hafta sonra bir test daha uygulamıştır. Test sonrasında duygu eğitimi programına dâhil olan çocukların duygularını yönetme becerilerini koruduğu sonucuna varmıştır. Saltalı, doğumdan itibaren verilecek duygu eğitimi ile çocukların duygusal becerilerinin artırılabilirliğini ve olumlu davranışlar geliştirmelerine katkı sağlayacağını öne sürmüştür.

Demir (2015) ders kitaplarındaki şiirleri duygu eğitimi açısından incelemiştir, geliştirdiği “*Şiirlerdeki Duygu Eğitimi Ölçeği*” sonuçlarına göre kız öğrencilerin,

erkek öğrencilere oranla, duyguları anlama, ifade etme ve daha fazla duyguyu saptama konularında yüksek puanlar elde ettiğini öne sürmüştür. Demir çalışmasında ders kitaplarının eğitim hayatında çok büyük bir yeri olduğunu bu nedenle öğrencilere duygu eğitimi vermede araç olarak kullanılabileceğini söylemiştir ancak kullanılan ders kitaplarının duygu eğitimi açısından yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bu minvalde MEB kaynaklarının yeniden düzenlenmesinin, içlerinde yer alan metinlerde duygu eğitimi amacının güdülmesinin, hatta öğretmenlerin duygu eğitimi ile ilgili eğitime tabi tutulmasının son derece önemli olduğunu belirtmiştir. 4+4+4 sisteminde duygu eğitimi bölümüne yer verilmesinin katkıları olacağını belirtmiştir. Öğrencilere ders kitapları aracılığıyla verilecek olan duygu eğitimi sonrasında, öğrencilerin yaşama daha iyi hazırlanacaklarını, zorluk ve engellerle baş ederken duygularını kontrol edip güçlü kalabileceklerini ifade etmiştir.

2.2 Duygu Kavramı

Duygu kavramını ifade etmek için önce duygu nedir sorusunun cevabı verilmelidir. Duygu ile ilgili literatürde oldukça fazla tanımlamalar yapılmıştır, bu kavram insan hayatında önemli bir yere sahiptir (Güney, 2019).

TDK Türkçe Sözlük'te (2011:729) duygu, “1. Duyularla algılama, his. 2. Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim. 3. Önsezi. 4. Nesneleri veya olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği. 5. Kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik.” olarak tanımlanmaktadır. Duygu'nun bu tanımı üzerine etimolojik incelemesini yapmak mümkündür.

Duygu kavramı uzun yıllar insanın üzerinde kafa yorduğu, tanımlamaya çalıştığı bir olgudur. Etimolojik olarak incelediğimizde “duygu” sözcüğü ilk defa Eski Yunanca'da “pathos” olarak görülür (Knuuttila, 2014). Batı dillerinde “emotion” kelimesinin Latince'de “çıkarmak, çıkarmak” anlamıyla eşlenen “emovere” den türemiş olduğu düşünülür. Fransızca'da “emotion, esmouvoir” olarak kullanılan kelime “kışkırtmak” anlamı da taşır (Stolberg, 2019). Daha sonraları sözcüğün “coşku, duygu sömürüsü yapma” anlamında kullanıldığı görülmektedir (Ethymology Dictionary 2023). Türkçede “duygu” “duy-“ fiilinden türemiş, 18. yy'dan itibaren “duyum, haber” olarak kullanılmış, ardından Türkiye Türkçesinde “his” anlamıyla tanımlanmıştır (Etimoloji Sözlük, 2023).

Günümüzde birçok bilim insanı, duyguların hayatımızdaki büyük önemini sıklıkla vurgulamakta ve duygular olmadan bir yaşam mücadelesinin sürdürülemeyeceğini öne sürmektedirler. Duygular insanların bir arada kalmasını sağlayan kapsayıcı bir yapıdadır. İnsanlar arasında iletişimi kolaylaştıran, bireyin dış tehlikelere karşı kendisini korumasını sağlayan, içinde bulunduğu topluma ait hissettiren, çevre ile interaktif iletişimde kalmasını sağlayan fonksiyonel bir kavramdır. Tüm bu tanımlardan ve işlevlerden yola çıkıldığında duygu ile ilgili bir çok teori ortaya atılmıştır. Bu teoriler duygu teorileri olarak ifade edilir. Duygu teorileri, duyguların çıkış noktasının ne olduğunu , yansımalarının nasıl seyrettiğini analiz eden test edilebilir ifadelerden oluşur (Niedenthal ve Ric, 2017). Öne sürülen teoriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

2.2.1 Duygu kavramı üzerine teoriler. Duygu kavramının insan yaşamındaki önemi, birçok tanımla ve tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu tanımlamalar üzerine öne sürülen teoriler aşağıdaki gibidir:

- Sosyal bir etkileşim içinde yaşamını sürdüren insan, akıl ve duygu ikileminde kararlarını alır ve hayata geçirir. Duygu sadece eylemlere veya olaylara verilen tepki olarak kalmamış aynı zamanda öğrenme, bilginin kaynağı olarak da yorumlanmıştır (Gökberk, 2000, s. 307). Henry Bergson “Bir şeyi bilmenin birden fazla yolu vardır. Bunlardan biri deneyci öğrenmedir, diğeri ise sezgisel öğrenmedir.” diyerek hem deneyi (akıl) hem de sezgiyi (duygu) karar almada ve öğrenmede ön plana çıkarır (Bergson, s. 76).
- Sokrates ve Homeros öncesindeki düşünürler, bilginin ve düşünmenin kalbe dayalı olduğu, dolaylı olarak kalbin duyguyu getirdiği, duygunun da bilgi olduğunu öne sürmektedirler (Peters, 2004, s. 176-177).
- Antik Yunan dönemi düşünürleri arasında bilginin kaynağını duygu olarak görmeyen bir düşünür vardır: Hipokrat. O, düşünmenin ve bilginin kaynağına “beyin” demiştir (Tanrıdağ, 2019). Daha sonra Aristoteles, yaşamın, bilginin kaynağına kalbi, yani duyguyu yerleştirmiştir (Peters, 2004, s. 177).
- David Hume duygunun tüm eylem ve kararlarımızda bizi motive ettiğini, eğer

duygu olmazsa büyük ve küçük yaşantılar arasındaki ayrıma varamayacağımızı ifade eder. Bunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Duygu olmadan dünyanın yıkımı ile parmağın çıtlatılmasının arasında bir ayrım yapamayacağımız bir gerçektir.” Hume’un bu iddiası, daha sonra deneyler ile de kanıtlanmıştır. Bazı hastalardan “amigdala” yani duygularımızın hafızası alındığında, bu hastaların sonraki yaşantılarında mantıklı kararlar veremedikleri görülmüştür (Sarı, 2018).

- Barunc Spinoza, duygunun akıldan ayrı tutulup bilgiye ulaşmada tek kaynağın akıl ve matematik olarak sunmanın doğru olmadığını; duygunun da şart olduğunu, aksi halde bilgiye tam erişimin mümkün olamayacağını söylemiştir. Ona göre duygu aklın motorudur. Bugün bu varsayım “Spinoza Kuralı” olarak adlandırılmaktadır (Tanrıdağ, 2019).
- William James yaşantı ve deneyimi, ruhsal, sosyal ve maddi olarak üç boyuta ayırmaktadır. Duyguların kişinin kendini tanımasını sağladığını çünkü duygunun beden kaynaklı olduğunu söyler. İnsanın kendi benliğini keşfederek bilgiye ulaşmasının daha güvenli olduğu söylemektedir (Sarı, 2018).

2.2.2 Duygu kavramının bileşenleri. Smith (2017, 391-401) duygunun kompleks yapıda olduğunu, bu yapının çok sayıda bileşeninden ve duyguyu harekete hazırlayan süreçlerinden söz etmektedir. Duygu kavramı 6 bileşen üzerinden incelenmektedir.

1. Bilişsel Değerlendirme Bileşeni: Kişi içinde bulunduğu durum ile ilgili bir anlamlandırma yapar, geçmiş tecrübeleri devreye girer ve ortaya bir yorum çıkarır. Kısmen bilinçli bir farkındalık vardır. Zaman veya yaşantıyla o duygunun şiddeti ve niteliği değişebilir. İp gördüğünüzde yılanı benzetmeniz ve kısa süreli de olsa korku yaşamamız bilişsel bir analiz sonrası ortaya çıkan duygudur.
2. Öznel Deneyim Bileşeni: Duygunun kişide bıraktığı ruh hali. Olumsuz duygular psikolojik olarak aşağı çekerken, olumlu duygular da kişiyi yukarıya

taşıır enerjik bir yapıya dönüştürür.

3. Düşünce ve Eylem Eğilimleri Bileşeni: Duygular birtakım düşünceleri beraberinde getirir düşünceler ise kişiyi eyleme iter. Dürtüler bu süreçteki araçlardır.
4. İçsel Vücut Tepkileri Bileşeni: Duygular vücudumuzda fiziksel olarak da yankı bulur. Korktuğumuzda kalp atışımızın hızlanması gibi. Vücudumuz her bir duyguya farklı tepki geliştirebilir. Olumsuz duyguların etkisi daha kısıtlıyken, olumlu duygular geniş kapsamlı tesirler yaratabilir; örneğin mutluluk, neşelenme ve memnuniyeti kapsar.
5. Yüz İfadeleri Bileşeni: duygularımız mimikler olarak yüzümüzde yerini alır.
6. Duyguya Gösterilen Tepki Bileşeni: Kişinin kendi duygularına verdiği tepki ve bu duyguları ortaya çıkaran olaylarla baş etme durumu.

Genel olarak duygunun gelişimi ve yapılanmasında bilişsel süreçlerin, öznel düşüncelerin, biyolojik etkenlerin ve fizyolojik tepkilerin iş birliği halinde olduğu söylenebilmektedir. Duygu bir tetikleyici ile oluşur, vücutta bazı süreçlerden geçer ve baş etme becerileri ile son bulur. İlk üç bileşen dışardan gözlemlenemeyen içsel süreçleri ifade etmekle birlikte son üç bileşen dışarıdan gözlemlenebilir.

2.2.3 Duygu kavramı üzerine kuramlar. Duyguların nasıl oluştuğu, duygusal düzenlemenin nasıl olması gerektiği yönünde bazı kuramlar mevcuttur. Bu kuramlar: Arnold-Linsey Duygu Kuramı, Canon-Bard Duygu Kuramı, James-Lange Duygu Kuramı, Bilişsel Kuram, Sosyo-Biyolojik Kuramı şeklinde sıralanabilir.

- Arnold-Linsey Kuramı: Bir uyaran sonrası olay meydana geldiğinde beyin korteksinde iletiler gerçekleşir ve duygusal bir tutum oluşur. Örneğin kişinin öfkeleneyeceği bir olay meydana geldi, beyindeki iletiler sonrası öfke gerçekleşti, kişi bunun farkına varır ve öfkesinin şiddetini de ayırt eder (Cüceloğlu, 1991).

Bu kurama göre duygular bilişsel süreçte işlenir, duygunun yoğunluğuna beyindeki iletiler sonrası karar verilir ve sonuçlanır.

- James-Lange Kuramı: William James ve Carl Lange 1884 yılında farklı yerlerde de olsalar aynı kuramı eş zamanlı çıkarmışlardır. Bu nedenle kuram bu ismi alır. Duyguların meydana gelme biçimi aynıdır ve dış çevredeki uyaranlar bireyde bazı değişimler meydana getirir. Duygulardan önce bedende fiziksel değişimler olur, bu değişimler sonrası hangi duygunun içinde olduğuna karar verir. Örneğin korktuğunda kalp atışı hızlanır, göz bebekleri büyür; fiziksel değişimler duygu olarak korku ile eşlenir. Aynı duyguyu yaşayan insanların farklı fiziksel değişimleri göstermesi kurama uygun düşmeyen yanlardandır (Cüceloğlu, 1996).

James-Lange kuramında süreç önce fiziksel tepkilerle kendini belli eder, zihnin algılayıp vücudu harekete geçirmesi sonrası hisler gelişir ve duygular oluşur.

- Canon-Bard Kuramı: Bu kuramda duygular hipotalamus üzerine konumlandırılmıştır; talamus ise duyguların gerçekleştiği merkez olarak tanımlanmıştır. Bir olay gerçekleştiğinde talamus, sinir sistemine gerekli iletileri sağlar ve duygunun yaşanmasını ve farkında olmamızı sağlar (Cüceloğlu, 1996).

Canon Bard Kuramında, anlaşılabileceği üzere duyular ile algılanan olay beyne sinyal gönderir ve eş zamanlı olarak duygular gelişir.

- Schachter- Singer Kuramı: Yaşantılarımız duygularımızı adlandırır ve anlamlandırır. Kurama göre, birey duygularını başkalarının duygularıyla kıyasladığında ve çevresel gözlem yaptığında tanır. Duygu içinde yer aldığımız ana göre şekillenir (Özboyra, 2006).

Kuram, duyguların yaşantılardan ve tecrübelerden yola çıkılarak belirlendiğini, yoğunluğunun yaşanmışlıklara göre değişebileceğini söylemektedir.

Bu kuramlardan yola çıkıldığında sinir sistemimiz ve yaşamsal tecrübelerimiz bir araya gelerek içinde konumlandığımız olayların duygularını doğurur. Olayın büyüklüğüne ya da bizde bıraktığı tesire göre duygular olay öncesinde oluşur ya da olay sonrası ivedi bir biçimde devreye girer. Her bir kuramın ortak noktası ise duyguların çok boyutlu olarak seyrettiğidir. Duygu tek başına var olamaz, bilişsel süreçlerden geçer, deneyim ile şekillenir, fiziksel olarak da kendini gösterir.

2.3 Duygu Türleri

Duygular meydana geldiğinde kısa süreli yaşansa dahi kişide uzun süreli etkiler bırakabilmektedir. Hayattaki keşifler, istendik yönde gelişen insan ilişkileri, yaratıcı fikirler olumlu duygular sonrası başlayan eylemlerdir. Bireyin içinde bulunduğu olumsuz deneyimler sırasında birey olumlu duygular deposundan beslenir. Duygu deposu sayesinde bazen geleceğe umutla bakmak, bazen pes etmemek bazen de zor anlarda yardım isteyebilecek birilerinin varlığına inanmak daha kolaydır (Smith, 2017, s. 399). Bu olumlu duygular deposunda; cesaret, umut, sevgi, heyecan, empati gibi duygular vardır.

Duyguları birincil duygular ve ikincil duygular olarak iki kategoride açıklamak mümkündür:

- **Birincil Duygular:** Tüm insanlarda dil, din, ırk, cinsiyet ve yaş fark etmeksizin ortak olan ve doğuştan gelen duygulardır. Öfke, korku, tiksime, üzüntü, şaşkınlık, mutluluk, heyecan birincil duygulardır. Bu duyguların ilkel kurulumu “savaş ya da kaç” üzerine konumlanmıştır (Tan, 2021). Duygusal davranışlarımız geniş bir yelpaze gibidir ve birincil duygular bu yelpazeyi açıklamada yetersiz kalır. Burada devreye ikincil duygular girer.
- **İkincil Duygular:** Bilişsel bir değerlendirme sonucu ortaya çıkan bilinçli sonradan edinilmiş duygulardır. Utanç, empati, kıskançlık, mahcubiyet, intikam, suçluluk, gurur ikincil duygularımızdır. Bu duygular zihnimizde sistemli, tanımlanmış imgelerle eşleşir; imgeler fikirleri çağırıştırır. Fikirler ise sözel veya sözel olmayan davranışlar olarak can bulur (Goleman, 2004, s. 359-360). İkincil duygular, toplumdan topluma kültürler arası farklılıklar gösterebileceği gibi, bireyler arasında da farklılık gösterebilir. Yoğunluğu ve etki alanı yaşanmışlıklarla ve zihinsel kodlamalarla kişiden kişiye farklılık gösterebilir.

Tan ve Goleman’ın açıklamaları doğrultusunda, birincil duygular evrensel; ikincil duygular bireysel olsa da bu iki tür duygunun her insanda görülebileceğini belirtmek gerekmektedir. İki duygu türü de insanı diğer canlılardan ayıran başlıca özelliklerindendir.

2.4 Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim

Okul öncesi dönem en genel anlamıyla doğumdan okula başlama dönemine kadar olan zaman dilimidir ve belirtilen aralıkta çocuğa verilen her türlü eğitsel faaliyet de okul öncesi dönem eğitimi olarak adlandırılır (Oktay,1990). Bu dönemde çocuk farklı gelişim alanlarında var olur. Psikoloji perspektifinde değerlendirildiğinde insanın gelişim alanları beş ana başlıkta toplanır: fiziksel, bilişsel, psikomotor, sosyal, dil ve duygusal. Okul öncesi yaş aralığını baz aldığımızda, bu evrelerin yoğunluğu ve hızı gelişim alanına göre farklılaşır. 3-6 yaş aralığında okullaşma oranının artmasıyla çocuğun sosyal- duygusal gelişimi hız kazanır (Küçükturan, 2020; Weisberg ve diğerleri 2013). Çocuğun sahip olduğu bireysel ve bilişsel farklılıklarla beraber her çocuk bu dönemi yaşamının en yoğun öğrenme dilimi olarak geçirir.

Duygusal gelişim, okul öncesi dönemde çevresel faktörlerden etkilenir; çevresel faktörlerin başında gelen aile etkisinin çocuk üzerindeki tesiri büyüktür (Kandır ve Alphan, 2008). Çocuğun doğuştan getirdiği “merak” duygusu onu yeni süreçleri keşfetmeye iter, deneyimleme fırsatı verir. Çevresindeki kişilerle ilişki kurmaya başlayan çocuk sosyal- duygusal gelişiminde tecrübeler edinir. Bu tecrübeler sonucunda ise birtakım öğrenmeler gerçekleşir. Davranış örüntüleri deneyimlemek ve yargı oluşturmak üzerine kurulu olan okul öncesi dönemi çocuklarına verilen eğitim, daha sağlıklı duygusal gelişim sağlamalarına destek olur. Çocukların gelişim alanlarına verilen destek hem birey hem de toplum için önemlidir (Karaoğlu ve Ünüvar, 2017). Sosyal duygusal yönden iyi gelişmiş bir çocuk: empatik, iletişim becerileri yüksek, değişimlere hızlı uyum sağlayabilen ve kendine güvenen bir birey olarak hayata katılım sağlar (Aryani ve diğerleri, 2018). Çocukların çevresel faktörlerle bol uyarana maruz kaldığı, deneyimleme fırsatı yakaladığı okul öncesi dönemde çocuk çok yönlü bir gelişim sağlarken, duygusal gelişimleri de ivme kazanır.

Okul öncesi eğitim amaçlarından biri de çocuğun kendine yönelik olumlu duygularını artırması ve farkındalık becerisini yükseltmesidir. Kendinin farkında olan, duygularını tanımlayan ve ifade eden çocuk, çatışma çözme becerilerinde avantajlı konumdadır. Bu yetilerle ilkokula başlayan çocukta ise akademik başarı daha olasıdır. (Yavuzer, 2013). Bir insanın 17 yaşına gelene kadar öğrendiği şeylerin %80'i 0-8 yaş arasında öğrendikleridir. Bu oranın %50'si ise 0-4 yaş aralığında öğrendiklerini kapsar (Sükan, 1983). Erik Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramında sözünü ettiği kendine

güven, girişimcilik, özerklik ve bağımsızlık kavramlarına denk gelen evre, okul öncesi döneminin kişilik gelişiminde son derece önem arz ettiğini bizlere gösterir (Ferreira ve diğerleri 2021; Orçan 2021). Bazı gelişim kuramcılar okul öncesi döneme denk gelen yaş aralığının üzerinde önemle durmaktadır. Bu dönemde edinilen olumlu kazanımlar hayat boyu bireye destek sağlamakta, psikolojik sağlamlığını artırmaktadır. Zamanında yeteri kadar beslenmeyen duyguların ise yine hayat boyu bireyi zora sokabileceği düşünülmektedir. Gelişim kuramcılarının okul öncesi döneme denk gelen yaş aralığı ile ilgili farklı kazanımları vurgulayan yaklaşımları mevcuttur.

Gelişim süreci, büyüme, olgunlaşma, değişim gibi birçok faktörü içinde barındırdığından çok yönlü ve oldukça da kompleks bir süreci ifade eder (Cüceloğlu, 2006; Senemoğlu, 2009). İnsan gelişimini dönemsel olarak ele aldığımızda bazı ana başlıklar ortaya çıkar. Alan yazında gelişim psikolojisini incelediğimizde bu dönemleri farklı bakış açılarıyla ele alan birçok kuram ile karşılaşırız. (Çok, 1993). İlk yılların özellikle ilk altı yılın kişilik gelişiminde çok önem taşıdığı ise, kuramların ortak bir çıktısıdır (Özdemir, 2012). Gelişim kuramcıları bireyin çok yönlü bir evrilmeye uğradığını öne sürer. Bu evrim bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel bir değişimi ifade eder. Birbirinden bağımsız olamayacakları gibi eş zamanlı bir gelişim de mümkün değildir (Taymur, Türkçapar 2012). Kalıtım ve çevrenin gelişim üzerine etkisi bilinse de gelişimin kişiye özgü seyrettiğini unutmamak gerekir. Sosyal duygusal gelişim, bilişsel gelişim ve fiziksel gelişim birbirleriyle üst düzey etkileşim içindedir (Bayhan ve Artan 2004; Berk 2015; Şahin 2019).

Freud'un "Psikoseksüel Gelişim Kuramı" çoğunlukla ilk çocukluk yıllarını ve yaşanan travmaları odak noktasına alır ve yaşamın sonraki yılları üzerinde derin etkiler yaratabileceğini söylemektedir.

Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramı" çevresel faktörleri ön plana alıp, döneminde doyurulmayan gereksinimlerin bir fiksasyona yol açabileceğini ifade eder.

Piaget'in "Bilişsel Gelişim Kuramı" ise davranışların zihinsel filtrelemelerden geçtikten sonra değişebileceğini ve bu içselleştirmelerin dışavurumu olarak gelişimin gerçekleştiğini öne sürer.

Bütün bu kuramlardan yola çıkıldığında, gelişimde bir düzen olduğu, ardışık ilerlediği gerçeğine ulaşılabilir. Asıl yapılması gereken gelişimi tek bir kuramla değil

eklektik bir yaklaşımla ele almaktır (Kesebir, 2011). Kuramların ortak vurgusu ilk çocukluk yılları (okul öncesi dönemi 0-6 yaş) deneyimlerin kazanıldığı, gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Unicef, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal gelişimleri doğrultusunda en üst seviyeye ulaşabilecek şekilde geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (UNICEF, 2023).

Gelişim kuramlarının yaşa bağlı kazanım gerekliliklerini tartışırken, çocukların gelişim dönemi özelliklerini de bilmek gerekir. Okul öncesi dönemde yer alan çocuğun ihtiyaçları belirlenirken bilişsel olgunluk, dil gelişimi, el kol, vücut koordinasyonu, fiziksel gelişim gibi birçok etmen de göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4.1 Okul öncesi dönem duygu gelişimi evreleri. Çocukta duygu gelişimi yetişkinden farklıdır. Dünyayı ilk kez deneyimlediğinden daha hassas veya daha fazla öncelediği duyguların etkisindedir. Güven, korku, bunlardan bazılarıdır.

1. **Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş):** 0-2 yaş aralığında kendini anneden veya bakım verenden ayrı düşünemeyen bebek oral yol ile bağını kurar. Bu aralık onun en güçsüz ve sürekli çevreye muhtaç olduğu dönemdir. Yaşamını devam ettirebilmek için bakım veren ile yakın temasta olması şarttır (Fişek ve Sükan). Gelişim kuramcıları yaşamın ilk iki yılının “güven” duygusu üzerine yoğunlaştığını ve yerine getirilmeyen gereksinimler nedeniyle bebeğin sonraki yıllarının olumsuz etkilenebileceğini aktarırlar (Sayıl, 2007). Burada bakım verenin tutarlı davranış örüntüleri sergilemesi gerekir; bebek acıktığında doyurulmalı, ağladığında sakinleştirilmeli, altını kirlettiğinde temizlenmelidir. Aksi takdirde bu bebeklerin daha kaygılı, daha korkulu daha öfkeli ve daha şikâyetçi bebekler olduğu saptanmıştır (Sayıl, 2012). Karşılıklı iletişim ve etkileşim içinde olan bakım veren bebek ilişkisi tutarlı, aynı ve sürekli hale gelmeye başlar bu da bebekte ego kimliğinin gelişmesine katkı sağlar (Öztürk ve Uluşahin, 2008). Bakım veren ortamdan uzaklaşsa dahi bebek ihtiyacı olduğunda onun döneceğine inandığından nesne sürekliliği geliştirir; böylece kendini değerli, çevreyi de güvenli bir ortam olarak algılar. Bu yaş aralığında ihtiyaçlar belirtilen çerçevede giderildiğinde sosyal duygusal gelişimin ilk basamağı sağlıklı atılmış olur (Sayıl, 2007).

Anlaşılabacağı üzere 0-2 yaş aralığında bebekte beslenmesi gereken duygu “neşe,

beklenti,güven” duygusur. Bakım vereni ile arasında olan istikrarlı iletişim güven bağlarını kuvvetlendirir ve bu duygu bebeği yaşama daha güçlü taşır. Bu dönem yeteri kadar sağlıklı beslenmediğinde çocukta gelişen duygular, “üzüntü, korku ve öfke” dir.

2. İlk Çocukluk Okul Öncesi Dönemi (3-6 Yaş): Dil gelişiminin hız kazandığı 3-6 yaş aralığında çocukta merak duygusu üst safhadadır. Etrafını hızlıca keşfetmeye ve soru sormaya başlayan çocuk egosantrik (benmerkezci) bir yapıda olup, etrafındaki olup biteni kendine göre yorumlar. Bu döneme sormabilme dönemi de denir (Dikmer, 2007). Cesurca hareket etmeye başlayan çocuk her zaman istedik yönde tepkilerle karşılaşamayabilir, hatta sevgi ile temas ettiğinde dahi sert bir tepki ile karşılaşabilir. Bu durum çocukta “kötülük beklentisi” oluşturur (Geçtan, 1995). Etrafıyla olan etkileşiminde sağlıklı doyurulamayan çocuk içine kapanıp “hayali arkadaş” oluşturabilir. Sullivan’a göre bu kendi var oluşunda sağlıklı bir süreçtir, hatta ergenlik dönemindeki arkadaş edinme ve kimlik bulma sürecine ön hazırlıktır (İnanç ve Yerlikaya 2014). Dış dünyadan gelen denetim ve öğretiler çocuğun girişimci, özerk ve bağımsız olmasını sağlar ya da engeller. Çocuk keşfetmeye aç olduğundan eylemlerini cesurca seçmek ister, burada konulan sınır ne çok esnek ne de çok katı olmalıdır. Erikson bu dönemdeki çatışmanın “girişimciliğe karşı suçluluk” duygusu olduğunu söyler (Fleming, 2004). Yeterli özgürlük alanı verilen çocuk kendini bağımsız bir varlık olarak konumlandırarak sosyal duygusal açıdan gelişim gösterir. Soru soran, cevap bakımından doyurulan, dili kullanma becerisi arttığından nesnelerle sembolleri eşleştiren, hareket yeteneğiyle de yeni deneyimler yaşayan çocuk kendine amaç oluşturarak bu dönemi başarıyla tamamlar (Gündoğdu, 2016).

3-6 aralığında girişimciliği desteklenen, söz hakkı tanınarak fikirlerine saygı duyulduğu hissettirilen çocuğun ilerleyen yaşamda çevre ile kurduğu iletişim daha sağlıklı olmaktadır. Sınırlı bir alan içinde, yergi ve aşagılamadan uzak kalan çocuk bu dönemde “cesaret” duygusunu kazanır. Dönemin ihtiyaçları beslenmediğinde ortaya çıkacak olan duyguları “korku, öfke, üzüntü, kendinden iğrenme” oluşturur.

2.5 Duygu Eğitimi

Duygu, duyularla algılanan, bireyde bir his, duyumsama bıraktıran, bireyin iç

dünyasındaki izlenimlerdir. Birden fazla olan duyguları fark etmek, içselleştirmek, ifade edebilmek ve onları bireyde bıraktığı hislere göre kategorize etmek mümkündür. Duygu eğitimi ise duyguların açığa çıkarılması, tanımlanması ve yönetilebilmesi adına bireylere bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlar (Gürel, 2006). Bu eğitim bireylerin duygusal zekalarına katkı sağlayarak analiz güçlerini artırarak duygusal sağlamlığını ve sosyal ilişkilerinin iyileşmesine katkı sağlar. Duygu farkındalığının artmasıyla birey tanımlamasını yapar ve bu duygunun kendinde bırakacağı zararı ya da tahribatı bilir, bunun yerine o duygunun daha hafif versiyonunu, korku yerine endişe, ya da başka bir duyguyu koymaya kendini telkin eder. Güçlü ve kendisine iyi gelen duyguları pekiştirebilir, olumsuz ve zararı olan duyguları söndürebilir. Bunun sonucunda birey kendi ile barışmakta, mutlu hissetmekte ve çevresindekilerle yapıcı, sağlam ilişkiler kurabilmektedir (Koçak, 20202).

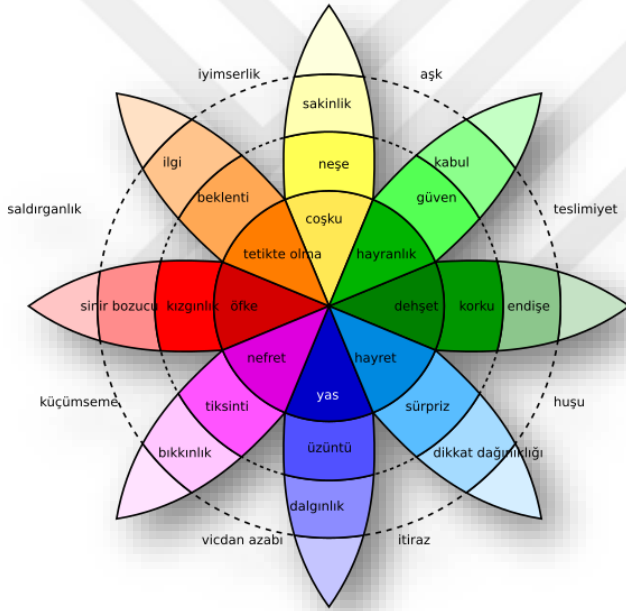
Duygu eğitiminde amaç, bireyin hali hazırda sahip olduğu duygulardan yola çıkarak, bu duygularda farkındalık kazandırmak, o an ihtiyacı olan duyguyu belirlemesini sağlamak ve sağlıklı ve istendik duyguyu devreye sokabilmesini desteklemektir. Duygu eğitimi ile öfkenin yerini sakinlik, korkunun yerini cesaret, üzüntünün yerini mutluluk alabilir. Duygu eğitimi içinde duygu regülasyonunu barındırır. Duyguları düzenlemek ve yeniden inşa etmek içinde bulunulan anı tanımlarken, duygu eğitimi daha geniş bir perspektiften yaklaşır. Eğitim uzun soluklu ve kazanımlarla ilerleyen bir süreçtir. Bu eğitim duyguları sınıflandırmaktan, tanımlamaktan başlar, istendik yöndeki davranış çıktılarıyla son bulur.

2.5.1 Duygu düzenlemesi/ duygu regülasyonu. Duygu düzenlemesi ya da duygu regülasyonu, var olan ve hissedilen duygunun, içinde bulunulan durumu gözlemleyerek ve değerlendirerek istendik yönde, sağlıklı bir duyguya dönüştürülmesidir. Psikanalitik bakış açısına göre kişi duyguların düzenlenmesi stresle baş etme becerisini beraberinde getirir. İstenmeyen ve özellikle beklenmedik bir durum ile karşılaşıldığında kişinin savunma mekanizmaları devreye girer ve duyguları yeniden işlemek istendik boyuta çekebilmek güçlü bir savunma mekanizmasıdır (Leahy ve ark. 2011). Duygu düzenleme ile en geniş çalışmaları öne süren kuramcılardan biri olan Gross, iki yaklaşım ile duygu düzenlemeyi ayırır. Öncül odaklı duygu düzenlemesi, duygu oluşumu öncesinde değiştirmeyi ya da kontrol

etmeyi hedefler. Tepki odaklı duygu düzenlemesi ise, olay sonrası duygu hissedildiğinde bu duygunun değiştirilmesi anlamına gelir. Hissedilen duygunun yerine başka istendik duygular konulur (Gross, 1999).

2.5.2 Duygu sınıflandırmasında plutchik modeli. Alan yazında birden çok duygu sınıflandırması mümkündür, öte yandan en yaygın kullanılan duygu sınıflandırması Plutchik'e (1980) aittir. Duygular üzerine fazlaca araştırma söz konusu olduğundan, sınıflandırma yaparken de farklı görüşler var olmuştur. Araştırmacılar ortak bir sınıflandırma konusunda karara varamamış olsalar da duyguları olumlu ve olumsuz duygular olarak ayrılabilen ya da boşa giden, boşa gitmeyen duygular sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma ile ilgili en büyük çabayı Plutchik (1980) göstermiştir. Robert Plutchik, davranışların ortaya çıkmasını sağlayan motivasyonda

sekiz temel duygunun etkili olduğunu söyler: Korku, sevinç, öfke, üzüntü, tiksinti, umut, kabul etme, şaşkınlık (Yıldırım, 2019).

Şekil 1. Plutchik'in duygu çemberi.

çıkışında çevreye uyum sağlayabilme anlayışı vardır. Sekiz temel duygunun hepsi de işlevi olan, bireyi hayatta tutan duygulardır. Örneğin korku duygusu, dış tehlikelere karşı kişiyi her an hazırlıkta tutmak için ve tepkilerini geliştirmesi adına kendisinde hazır bulunur. Öfke duygusu ele alındığında öfke, saldırgan bir tutumla etraftaki problemleri ve tehlikeleri bertaraf etmede işe yarar (Yıldırım, 2019). Umut duygusu yaşanan olumsuz tecrübelerde hayatta kalma motivasyonu sağlar ya da sevinç duygusu tecrübe edildiğinde harekete geçme eylemi başlar, iyi hisler geliştirilir.

Plutchik duyguları belirli bir sıraya göre dizdiğinde, yan yana gelen duygular birbirine çok benzerken, birbirinin uzağında ve karşısında kalanlar zıt duygular olarak konumlanmıştır. Duygusal tepkilerin yoğunluğu yaşanan olayların kişide bıraktığı

etkiye göre değişir. Plutchik'in duygu çemberi bir iek gibi dşnldğnde çiçeğin yapraklarının en uçlarında yer alan duygular hafif etkiye sahip sağlıklı olanlarıdır. U kısımda yer alan duygular bireyi evre ile iletişimde tutar, ayrıca daha acılı ve yoğun duygulara ulaşmamak adına tedbirli olmasını sağlar. (Bakırcı, 2018) rneğin endişeli bir sürecin içine girildiğinde ve bu endişe gerçek hayatta olumsuz bir olay sonuçlandığında duygu korkuya ardından dehşete dönüşebilir. Yeni ehliyet alan birinin tecrübesiz olarak trafiğe çıkması onda endişe yaratabilir, bir kazaya neden olduğunda endişe duygusu sonraki trafiğe çıkışlarında korkuya ardından da yoğunluğu ve sıklığı arttığında trafik onun için dehşet dolu bir alana dönüşebilir.

emberde yer alan duygularda kullanılan renkler bir anlam içermektedir. Renklerin koyuluğu dıştan içe arttıa duygu yoğunluğu artmaktadır olarak yorumlanır. Hayranlık, coşku, dehşet, hayret etme, yas, nefret, öfke, tetikte olma duygusal açıdan en yoğun etkiye sahip duygulardır. Plutchik duygu çemberinde açık renkli duygu sınıflandırmaları kültürden kültüre değişse de esas olan sekiz duygu tüm insanlarda ortaktır. Bu duygular temel de ortak olsa da aynı uyaranlar farklı kültürlerde farklı tepkilere yol açabilir. Örneğin bir gıdanın eğlence amacı ile festivallerde kullanılması, yere atılıp eğlenilmesi bazı kültürlerde "coşku" duygusunu beslerken bazı kültürlerde gıdanın değersizleştirildiği düşüncesiyle "hayret" ve "dehşet" duygularını besleyebilir. Cüceloğlu, Plutchik'in duygu çemberini baz alarak duygusal davranışları şu şekilde modellemiştir: uyarıcı-algılama-duygu-davranış-etki. Süreci modellemesinin ardından, tehdit-tehlike-korku-kaçma-koruma olarak örneklendirmiştir (Cüceloğlu, 2012, s. 264). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse uyaranlar sabit kalsa bile, duygu sürecinin çıktısı sabit olmayabilir. Sekiz duygu tüm insanlarda ortak olarak var olsa da bu duyguların etkileri kültürden kültüre değişebilir.

2.6 Korku Duygusu

Korku, canlıların nedeni bilinen ve bilinmeyen durumlar karşısında verdikleri tepkidir. Gelişim sürecinin bir parçası olan korku sayesinde kişi kendini tehlikelerden korur (Weilburger, 2008). Korku durumlarında insanlarda farklı duygular gelişebilir, etkisi değişkenlik gösterebilir. Temel duygular arasında yer alan "korku" diğer duygular gibi doğaldır, bir uyaran sonrası oluşur. Diğer duygularla bir araya geldiğinde

kısa süreli ya da kalıcı izler bırakabilir. Korku kişide bıraktığı etkilerle dışarıdan fiziksel olarak gözlemlenebilir. Kalp çarpıntısı, terleme, el ayaklarda soğuma, kesik nefes alıp verme, göz bebeklerinde büyüme, ağız kuruması, kekeleme, konuşurken cümle bütünlüğünde bozulma gibi fizyolojik belirtiler ani uyaranlı korkmalarda görülebilir (Kırkincioğlu, 19990; Sargın, 2012; Dirim, 2004).

Genelde literatürde korkunun olumsuz yanlarının bahsi daha çok geçmektedir. Oysa organizmanın bütünlüğüne tehdit oluşturacak durumlarda korku duygusu oluştuğunda bu duygu koruyucu bir kalkana dönüşebilir. Savaş ya da kaç şeklinde ifade edilen ilkel mekanizma devreye girerek zararsız bir şekilde süreç atlatılabilir. Üstelik korku bazı durumlarda motivasyonel itici bir güce dönüşebilir, iş eylemleri hızlandırabilir ya da risk durumunu azaltabilir (Burkovik ve Tan, 2016).

Şöyle açıklanabilir ki, korku oluşturacak bir durum yaşandığında ya da yaşama ihtimali olduğunda organizma bu olay ile baş edip edemeyeceğini gözden geçirir, gözden geçirdiği durumun büyüklüğü fark etmeksizin süreçte kalıp mücadele etme ya da yapamayacağını düşünüp kaçma eyleminde bulunur. Bu durum bazen kariyer hayatında gelen bir teklifle alınacak olan bir karar da olabilir; bazen de bir canlının başka bir canlı ile vahşi yaşamdaki kavgası da olabilir.

2.6.1 Çocukluk dönemi korkuları. Gelişim dönemleri evrelerinde korku unsuru sürecin doğal bir parçası olarak kabul görür. Yaş aralıklarına ve gelişimsel dönemlere bağlı olarak korkunun ortaya çıkması, kaynakları ve etkileri değişebilmektedir. Doğuştan insanlara yüklü olarak gelen korku duygusunun ortaya çıkışı çevresel faktörlerle şekillenebilir, örneğin ebeveyninin korktuğu bir durumdan bebeğin de korkması çok olağandır. Korkunun etki alanı geniştir, içinde bulunduğu aileden, çevresinden ve hatta toplumdan etkilenir (Yörükoğlu, 2017).

Yörükoğlu'nun da ifade ettiği üzere, sosyal öğrenme ile gerçekleşmesi mümkün olan korkunun gözlem ve söylemden beslenmesi mümkündür. Kedilerden korkan bir annenin, kedi görünce verdiği tepkiler, fizyolojik belirtiler, kullandığı ifadeler bunlara şahit olan çocuğu da etkileyecektir. Çocuk özelinde düşünüldüğünde çocuğun ne zaman ve neyden korkacağını saptamak oldukça zordur. Bu duygunun ortaya çıkışında, durumun şiddeti, zamanı, geçmiş yaşantılarla olan bağlantısı, çocuğun o andaki psikolojik durumu ve sağlığı etkili olmaktadır (Sargın, 2012). Çocukluk

dönemi korkuları diğer gelişim dönemlerine kıyasla daha fazladır. Bilinmezler öğrenildikçe, olumlu tecrübeler edindikçe, bilgi birikimi arttıkça korku yerini güvene ve huzura bırakır (Bakırcıoğlu, 2002).

Korkular yaş dönemlerine özgü gelişebilir. Gelişim dönemi korkuları çocukta çocuğa farklılık göstermekle birlikte genelinde aynı korkular hakimdir. 0-6 ayda bebek yüksek sese korku geliştirebilir, 7-12 ay aralığında tanımadığı insanlara karşı ya da yüksek yerlere karşı korku içerisinde olabilir; 1 yaşta ebeveyninden, ailesinden ayrılma korkusu yaşayabilir; bir yeri yaralandığında fazla hassasiyet gösterebilir; 2-3 yaşındayken hayvanlardan, karanlıktan, yabancı bir ortamdan, maske ve palyaçolardan korkabilir; 4-5 yaşta gece duyulan çığlıklar, sesler, rüya ve kabuslar; 6 yaşta gerçekliği olmayan, tanımlanamayan varlıklara korku geliştirebilirler (Seven, 2011; Weilburger, 2008; Bakırcıoğlu, 2002, s.120; Yüksel, 2009). Tüm bu korkuların yanı sıra gelişim dönemlerinin en az bir bölümünde, çocukların %90'ından fazlası gerçekliğe dayanmayan korkular yaşamaktadır. Bu süreçte yaşananlar gelişimin doğal akışında vardır. Çocuklar gözlem içinde oldukça, çevre ile etkileşimini artırıp, zihinsel süreçlerini kontrol ettikçe korkular azalacaktır. Aileler şunu bilmelidir ki; bu korkuların içinde zamanla kendiliğinden kaybolacak olanları vardır (Sargın, 2012; Yörükoğlu, 2017).

2.6.2 Okul öncesi dönem korkuları. Okul Öncesi dönemi korkuları yaş aralıklarının bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

1. Çocukların ani ses, gürültü, yabancılarla yakın temasta bulunmaktan korkması 0-1,5 yaş arasında normal görülmektedir. Bu korkular yaşla birlikte kaybolabilir ancak bu korkulardan “yabancılardan korkma” 6 yaştan sonra devam ediyorsa psikolojik sorun kategorisinde değerlendirilebilir.
2. 1,5- 3 yaş aralığında gök gürültüsü, saç kurutma makinesi, elektrikli süpürge, araba kornası gibi yüksek seslerden korkma normal kabul edilmektedir. Bu korkular dışında tek başında kalmaktan korkma normal kabul edilmektedir.
3. 3-4 yaşlarında dilenci, hırsız, hayalet, öcü, karanlık gibi korkular oluşmaktadır. Var olmadıklarına ikna etmek çok güçtür. Ayrıca bu dönem korkuları arasında

tuvalet eğitimi süreci de devam ettiğinden vücudundan bir şeyin ayrılması korkusu da vardır. Gelişimin bir parçası olarak 5 yaşa kadar, soyut unsurlardan korkma var iken bunun sonrasını köpeklerden korkma, böceklerden korkmaya çevrilebilir.

4. İlk 6 yaş dönemine bakıldığında, anne babadan ayrılmak çocuk için büyük bir korku unsuru oluşturabilir. Çocuğa sınırları öğretmek, edinmesi gereken davranışları öğretirken olumsuz durumlar yaşandığında çocuğu kendinden uzaklaştırmakla tehdit etmek ağır psikolojik sorunlara yol açabilir (Yörükoğlu, 2008).
5. 5-6 yaş dönemi korkuları; hayalet, hortlak, cadı gibi figürlerden oluşmaktadır. Bu dönemde çocuk odasında yalnız kalmak istemeyebilir, bu figürlerin ona zarar vereceğini düşünür.

Okul öncesi dönemde yaşlara göre olan bu korkular normal kabul edilmekle birlikte, yaşanan korkuların diğer yaş dönemlerine uzaması, şiddetinin artması veya tahmin edilen dönemden daha erken yaşta başlaması normal kabul edilmemektedir. Bu gibi durumlarda olumsuz etkilerini önlemek için bir an önce bir uzman yardımıyla korkunun nedenleri araştırılmalı ve psikolojik destek verilmelidir (Creswell ve Willetts, 2012). Okul öncesi dönemde yaşanan bu korkuların çeşitli çözümleri vardır, bu çözümlerin en başında da ebeveyn tutumları gelmektedir. Yukarıda sıralanan yaş dönemlerinde görülen korkuların olağan sürecini kabul ettikten sonra, farklı tepkiler geliştiğinde ya da korku süreçleri uzadığında ebeveyn tutumlarının belirleyici olmaktadır.

2.6.3 Çocukluk döneminde öğrenilmiş korkular. Korkular farklı nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Çevresel etki ile oluşmuş korkular, çoğu zaman model alarak öğrenmeyle kendini gösterir. Kediden korkan bir anneyi gözlemleyen çocuk, kediye karşı korku geliştirmeyi öğrenir. Kedinin kendisine zarar vereceğini düşünebilir. Öğrenilmiş korkular gelişim dönemlerinden bağımsız bir şekilde farklı yaş gruplarında var olabilir. Bu korkuları gidermek yeni öğretiler ve deneyimlerle mümkün

olmaktadır. Çocukluk döneminde kediden, köpekten, polisten, doktordan, hırsızdan korkma en çok görülen öğrenilmiş korkulardandır.

2.6.4 Çocukluk döneminde soyut korkular. Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre soyut işlemler dönemine geçiş 11 yaştan sonra olmaktadır. Çocuklar okul öncesi dönemde işlem öncesi dönemde yer almaktadır. Sembolik olarak düşünme bu dönemde başlar, gözlem yoluyla öğrenme fazladır, kendi düşüncesini herkesin düşüncesi sanabilir. Bu dönemde nesnelere canlıymış gibi davranır onlarla konuşur ve konuşturur. Hayal dünyasındaki canlanmalar ve sembolik düşünceler nedeniyle korkularda artış görülmektedir (Gürkan 2019).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramı dönemlerine bakıldığında işlem öncesi dönem Karanlık, hayalet, cadı, öcü, canavar vb. gibi bilinmezlikler korku oluşturur. Gerçek yaşamda yerini bulmayan, somut bir şekilde var olamayan bu korkular çocuğun zihninde kurgusal boyuttadır. Bu korkuları görselleştirmek, isimlendirmek, komikleştirmek ya da korkulan nesneyi birlikte aramak korku duyulan şeyi somut hale getirdiği için çocuğu rahatlatmaktadır.

2.6.5 Çocukluk dönemi korkularında ebeveyn tutumu. Çocukluk dönemi korkularında ebeveyn tutumları, korkunun artması veya azalmasında belirleyici olmaktadır. Anne babaların, çocuklarının korkularını iyi bilmesi kaynağını tespit etmesi korkuların çözüm aşamasında önemlidir.

Aileler, çocuklarının korkularını çözmeye çalışırken bazen nasıl tepki vereceklerini bilememektedirler. Bazen korkuları yok sayıp, geçeceğini beklemekte, bazen korku unsurlarıyla alay edip mizahı devreye sokmakta, bazen de uzun uzun mantıklı açıklamalar yapmaya çalışarak çocuğu ikna etmeye çalışmaktadırlar (Creswell ve Willetts, 2012).

Okul öncesi dönemde yaşanan çocukluk korkuları ile mücadele ederken korkunun kaynağını aile tespit edip, o duyguyu yok saymamalıdır. Çocuğun dil becerileri de dikkate alınarak çocuğa duygularını ifade etme fırsatı sunulmalıdır. İfade edilen duygular üzerine konuşulmalı, yok sayılmamalı, alay edilmemeli ve küçümsenmemelidir. Uzun mantıklı açıklamalar yerine kısa, yaşına uygun ifadeler kullanılmalıdır. “Bunda korkulacak bir şey yok, bunların hepsini sen tasarlıyorsun,

korkmak sana hiç yakışmıyor” vb. cümleler süreci zorlaştırmaktadır. Bu tarz söylemler yerine çocuğun yaşadıklarını anlatması, hislerini paylaşması beklenmelidir. “Annen ve baban senin yanında, zarar görmene izin vermeyiz. Korktuğun şeyleri birlikte bulmaya ve yok etmeye çalışacağız.” Bu söylemler duyguları düzenlemede çok daha verimli olmaktadır (Creswell ve Willetts, 2012).

Çocukluk dönemi korkularında anne babalar sürece destek olurken, onlara sarf edecekleri cümleler korku unsurları barındırmayan kelimelerden oluşmalıdır. Çocuklar korkunç içeriklere maruz bırakılmamalı, korku unsurunun olduğu masal ve hikâye kitapları okunmamalıdır. Fiziksel temasın çocuğu rahatlatığı, sarılmanın güven hissini tazeleyeceği bir ortam oluşturulmalıdır. Korku unsurları disiplin ve terbiye amaçlı asla kullanılmamalıdır (Weilburger, 2008; Dirim, 2003).

Çocukların hissettiği korkular onlar için yorucu ve yıpratıcı olmaktadır. Yukarıda yazılanlardan da yola çıkarak bu sürece alışılması ve aşılması için çocuklara süre tanınmalıdır. Bu süre zarfında aile ve çocuk birlikte hareket etmeli, hisler dışa vurulmalıdır, olumsuz konuşma ve yok saymalardan uzak durulmalıdır. Duyguların regülasyonu desteklenerek duygu eğitimi ile ilgili yöntemler kullanılmalıdır. Bir yöntem olarak duygu eğitiminde çocuk kitapları kullanılmaktadır.

2.6.6 Çocukluk dönemi korkuları ile baş etme yöntemleri. Çocukluk dönemi korkularında, korkunun kaynağını tespit etmek ve tanımını yapmak önemlidir. Korku ile baş etme yöntemini belirlerken çocuğun mizacı, çevresel faktörler ve ebeveynin tutumu göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin köpekten korkan bir çocuğun korkusu ile baş ederken ebeveynin de aynı korkuyu taşıması süreci zorlaştırabilir. Bu nedenle korkunun önce ebeveyn tarafından yok edilmesi gerekmektedir. Başka bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse yalnız kalmaktan korkan bir çocuğun korkusunu yenerken ailenin onu yalnız bırakmayacağı, daha sık birlikte vakit geçirecekleri zaman dilimi seçilmelidir. Uygun mizaca, uygun çevresel koşullarda, uygun baş etme yönteminin kullanılması korkuların giderilmesinde hızlı sonuç vermektedir (Gençöz, 2016). Gençöz Korkularla baş etme yöntemleri aşağıdaki şekilde açıklamaktadır;

1. Doğru bilgi verme: Çocukların kafası yaşadıkları korkularla karışabilir ve bu karmaşa ve bilinmezlik onları daha çok korkutabilir. Hissettikleri korkunun neden kaynaklı olduğunu tespit edip, basit ifadelerle çocuklara aktarmak kafa

karışıklığını giderebilir, korkulara karşı daha anlamlı yaklaşımlarını sağlayabilir. Örneğin odasında yalnız başına kalmaktan korkan çocuğun asıl korkusunun gece uyandığında odasında gördüğü canavarlar olduğu tespit edildiyse, bu korkunun kaynağı açıklanabilir. Bu canavarların bir gölge oyunu olduğu, ışığın nesneler üzerindeki kırılmaları sonucu yansıyan gölgeleri hayal dünyamızda farklı nesnelere dönüştürüldüğü çocuğa söylenebilir. Farklı yönlerden gelen ışıklar ile gölgelerin değiştiği çocuğa gösterilebilir. Bu şekilde korkunun kaynağı çocuğa net bir biçimde aktarılmış olup, doğru bilginin özümsemesi ile kafa karışıklığı giderilmiş olur.

2. Cesaretlendirme ve güven verme: Çocuğa, onun bu korkuyu yenebilecek güçte olduğunu hissettirmek ve söylemek gerekmektedir. Kendine inancı olan çocuk, kendisini korku beslediği nesneden daha büyük ve yenilmez olarak görür ve bu süreci rahat atlatabilir.
3. Oyun ve hikâye kullanımı: Çocuğa, hissettiği korkuları oyun ve hikâyede sunmak, ona korku ile baş etmede prova yapma imkânı sağlamaktadır. Hikayedeki kahraman yaşadıkları, hissettikleri ve cesur davranışları ile çocuğu yanına çekmekte ve ona çözüm yollarını sunmaktadır. Yine aynı şekilde oyun oynayarak çocuğa yaşadığı korkuları oyun ortamında sunmak, korkuyu küçültmek, komik hale getirmek çocukta olumlu duygular geliştirip cesaretini artırmaktadır.
4. Sistematik duyarsızlaştırma: Çocuğun korku beslediği nesneye adım adım yaklaşmasını sağlayarak, en çok korktuğu an ile yüzleşmesini kolaylaştırmaktadır. Bu baş etme yönteminde genellikle en az korktuğu durumdan en çok korktuğu duruma doğru aşamalar belirlenir ve acele etmeden deneyimlerler sağlanır. Örneğin kedi korkusu olan bir çocuğa önce bir kedilerin içinde olduğu bir masal anlatılır, resimleri gösterilir, videosu izletilir, yavru kedi ile tanıştırılır, uzaktan bakması sağlanır ardından yakına getirilir ve kendini hazır hissettiğinde dokunmasına fırsat verilir. Bu aşamaların telaştan uzak, sabır ve olumlu duygularla ilerlemesi korkunun aşılmasında önem taşımaktadır.

5. Ödüllendirme: Küçük çocuklarda korkunun yenilmesinde ödüllendirme yapılması işe yarayabilir. Korkuyu yenme ile ilgili atılan adımlar ödüllendirildiğinde, çocuğun motivasyonu artmakta ve cesaretlenmektedir.

Yukarıda yer alan baş etme yöntemleri çocukluk dönemi korkularını çözüme kavuşturmada yardımcı olmakta, farklı yöntemlerle duygu eğitime katkı sağlamaktadır.

2.7 Okul Öncesi Dönem Duygu Eğitimi ve Bibliyoterapi

Bibliyoterapi terimi ilk kez 1916 yılında Amerika’da rahip olarak görev yapan Samuel Crother tarafından kullanılmıştır. Rahip bu terimi şu şekilde açıklamıştır; “aynı sorunları yaşayan insanların bir kitap etrafında toplanarak iyileştikleri bir tedavi yönetimi.” (Jones, 2006’dan akt.: Bulut, 2010, s. 48). Bu tanıma ilerleyen yıllarda “okuyarak teşhis ve tedavi”, “okuma yoluyla sağaltım” gibi ifadeler de eklenmiştir (Sayın, 1997).

Yazınsal metinler, duygu ve düşüncelerin ifade edildiği, okuyucunun yeni duygularla tanıştığı, kendini keşfettiği, iç gözü sağladığı en güzel araçlardandır. Kitaplar, okuyucuya kişisel arınma, özdeşim kurma, hoşgörü kazanma gibi çok boyutlu öğrenme fırsatı sunmaktadır (Öncü, 2012). Duyguların kitaplarda sık kullanılması, duygu eğitiminin bir aracı olarak kullanılması fırsatını doğurmaktadır. Duyguların eğitilmesi için önce var olan duyguları tespit etmek ve tanımlamak gerekmektedir, bu farkındalık özbilinç olarak adlandırılabilir. Kim olduğunu bilme, hedeflerini keşfedebilme, olması gerekenle olan arasındaki “ben”i ayırt etme ancak başkası ile kendini kıyaslama ile mümkün olabilir. Başkasının ne yaptığı, nasıl düşündüğü bilindiğinde kişi kendini yaşamda konumlandırabilir ve duygu düşüncelerini daha kolay tanımlayabilir. Kitaplar okuyucuya özdeşim kurabileceği karakterler sunduğundan, özbilincin oluşması kolaylaşmaktadır (Karagül, 2018).

Çocuk kitaplarının okuyucuya kazandırdıkları tartışmasız çok yönlüdür, bu kazanımlar düşünüldüğünde ortaya dil gelişimine olan katkısı, yazım imla kurallarını öğretmesi, düşünmeye sevk etmesi, analiz yetisini artırması gibi birçok boyut çıkmaktadır. Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının duygu eğitiminde kullanılmasının

başlıca sebebi ise çocuğa özdeşim kurma fırsatını sunmasıdır. Yukarıda anlatılanlardan yola çıkarak, çocuk kendine ait duygu ve düşünceleri okuduğu kitapta bulduğunda o karakter gibi hareket edebilir, o karakterlerle aynı duyguları paylaşabilir. Örneğin, kitapta canavarlardan korkan bir çocuğun yaşadıkları, hissettiği korku duygusunu nasıl yönettiği ve nasıl çözüm bulduğu anlatılıyorsa kitabı okuyan çocuk da özdeşim kurarak aynı çözüm yollarından geçebilir. Bu gibi örnekler çoğaltılabilir ve tüm bunların hepsi kitapların duygu eğitiminin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. Bibliyoterapinin öne sürdüğü gibi kitaplar insana çözüm yollarını salt bilgi ile sunmayıp, okuyucuya duyguyu fark ettirip, kendi yaşadıkları ve hissettikleri ile harmanlama fırsatı sunarak kendi kendine tedavi olma imkânı tanımaktadır.

Bölüm 3

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırmadan içerik çözümleme yöntemiyle ile yapılmıştır. Nitel Araştırma, nitel verilerin toplandığı, bilgi ve verilerin çözümlendiği, gözlem ve görüşmelerin yapıldığı süreçlerin toplamı olarak değerlendirilebilir (Yıldırım, Şimşek, 2005, 40).

Araştırmanın sınırlılıkları kapsamında seçilen 15 çocuk kitabı, alanyazın taraması yapılarak erişilen bilgiler ışığında içerik çözümleme yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Yöntemler kısmında yapılan araştırmanın ana hatlarının nasıl çizildiğine dair bulgular sunulmuştur.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma modellerinden alan yazın tarama ve içerik çözümlemeyi kullanarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, duygu kavramı, duygu eğitimi ve korku duygusunun çocuk kitaplarında kullanımı alanyazını taranarak mevcut çalışmalara ulaşılmıştır. Elde edilen bilgi temelli arka plan, araştırmanın biçimini oluşturmuş. 15 çocuk kitabı alan yazın taramasının ışığında içerik çözümleme modeliyle incelenmiştir.

3.2 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan çocuk kitapları belirlenirken erişebilirlik ilkesi göz önünde bulundurularak 2025 yılında satışta olan, dili Türkçe olan ya da Türkçeye çevrilmiş okul öncesi dönem yaş aralığına hitap eden kitaplar seçilmiştir. Kitaplar, Türkiye’de yaygın olarak kullanılan kitap alışveriş sitelerinden seçilmiştir. “Korku” duygusunun ön plana çıktığı ya da çağrışım yaptığı kitap başlıkları belirlenerek inceleme listesine dahil edilmiştir. Hitap edilen yaş aralığını doğru konumlandırmak adına kitapların üzerindeki bilgilendirmelerden faydalanılmıştır. Belirlenen 15 çocuk kitabı duygu eğitiminde “korku” teması üzerine yoğunlaşmış kitaplardır.

3.3 Araştırmanın Veri Tabanı

Çalışmada, okul öncesi dönem yaş aralığını hedef kitle olarak belirleyen, “korku” duygusu üzerine şekillenen çocuk kitapları içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Sınırlandırılmış kriterleri taşıyan 15 çocuk kitaba ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Tablo2.

Çalışmada Analiz Edilen 3-6 Yaş Dönemi Çocuk Kitapları

Kitap No	Kitap Adı
K1	Wagenhoff, A. (2022). <i>İnci Karanlıktan Korkmuyor</i> . Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-295-015-9.
K2	Bergeron, M. (2025). <i>Leo'nun Kâbusları</i> . Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-3024-2.
K3	Köle, R., Artukmaç, Y. (2024). <i>Teo'nun Gece Korkusu</i> . Bilgi Yayınevi. ISBN: 978-975-22-0521-5.
K4	Çelik, G., M. (2021). <i>Köpekten Korkan Veteriner</i> . Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-957-8.
K5	Schubert, D., Schubert I. (2017). <i>Yatağımın Altında Bir Timsah!</i> . Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-570-9.
K6	Yarlett, E. (2023). <i>Orion ve Karanlık</i> . Redhouse Yayınları. ISBN: 978-605-9781- 54-1.
K7	Korçak, Ö., F. (2024). <i>Canavarların Da Duyguları Var!</i> . Masalperest Kitap. ISBN: 978-605-2164-94-5.
K8	Spelman, C., M. (2024). <i>Korktuğum Zaman</i> . Büyülü Fener Yayınları. ISBN: 978-975-252-222-0.
K9	Gliori, D. (2022). <i>Kurabiye'nin Orman Macerası</i> . Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-332-178-1.
K10	Şahinkanat, S. (2020). <i>Üç Kedi Bir Canavar</i> . Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-31-94-2.
K11	Mckee, D. (2024). <i>Elmer ve Canavar</i> . Mundi Kitap. ISBN: 978-625-6324-36-7.
K12	Taşıyürek, S. (2020). <i>Canavarlar Gece Gelir Mi?</i> . Timaş Çocuk. ISBN: 978-605-08-2578-7

Tablo 2 (devam)

K13	Brun-Cosme, N. (2022). <i>Uyumak İstemeyen Klara</i> . Binbir Çiçek Kitaplar. ISBN: 978-605-341-578-7
K14	Tielmann, C. (2024). <i>Çağlar Karanlıktan Korkmuyor</i> . Türkiye İş Bankası Yayınları. ISBN: 978-625-405-387-0.
K15	Bozkuş, A. (2020). <i>Yüksekten Korkan Tırtıl</i> . İthaki Çocuk. ISBN: 978-605-74978-6-4.

3.3.1 K1: Wagenhoff, A. (2022). *İnci Karanlıktan Korkmuyor*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-295-015-9. “İnci Karanlıktan Korkmuyor” adlı kitap, korku duygusunun normal olduğunu ve bunlarla baş etmenin bazı yöntemleri olduğunu çocuklara sunan bir eserdir. Kitap, korkunun küçük büyük herkesin hissedebileceği bir duygu olduğunu iletmekte, verdiği ilhamla bu korkuları aşmanın farklı yollarını mümkün kılmaktadır.

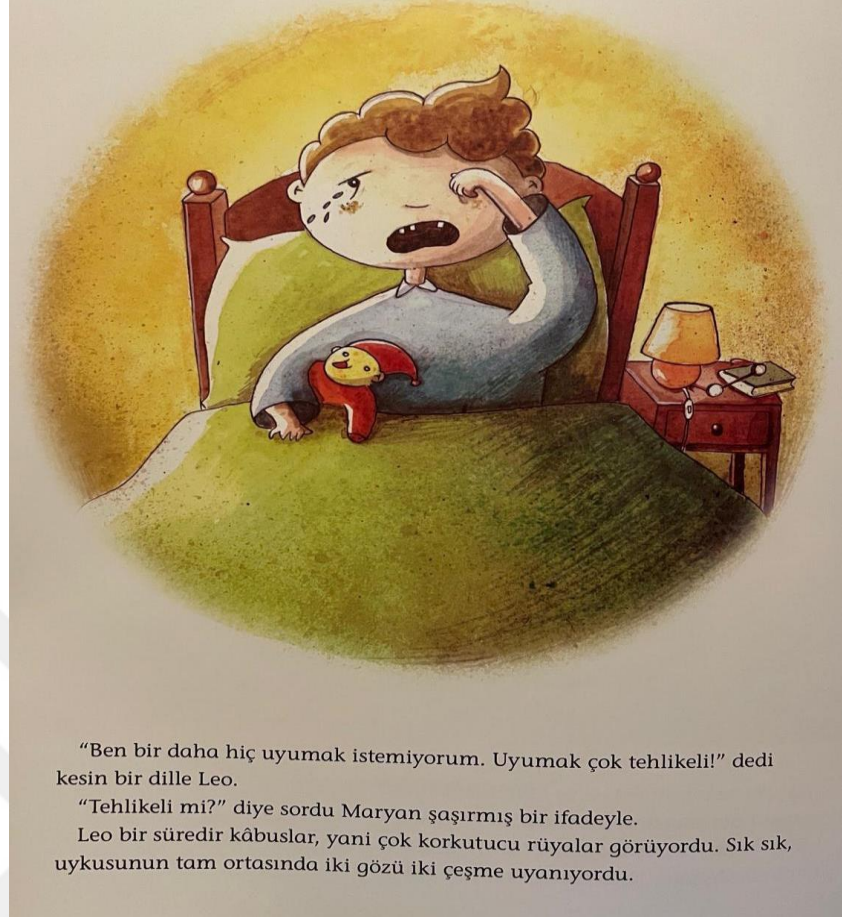

Şekil 2. İnci Karanlıktan Korkuyor’dan bir görsel (s. 13).

Kitabın ana karakteri İnci, anaokuluna giden küçük bir kız çocuğudur, bir ağabeyi vardır. İnci anaokulunda bir şövalye şenliği yapılacağını ailesine duyurur, kendisinin de cesur bir şövalye olmak istediğini söyler. Babasının her akşam yatarken ki okuduğu hikâye arasında bir ejderha ve şövalye hikayesi vardır ve anaokulu şenliğinden yola çıkarak o akşam bu hikâyeyi seçerler. Hikâyeden etkilenerek uykuya dalan İnci o akşam odasında bazı sesler üzerine uyanır ve ejderhaya benzer bazı gölgeler görür, çok korkarak babasına seslenir. Babası bu korkunun üzerine gitmek için odanın içinde ve pencereden dışarı bakarak ejderhayı aramaya başlar ama bulamaz, İnci ve babası bu seslerin bahçede kavgaya eden kedilere, gölgelerin de çalılıklara ait olduğunu fark ederler. İnci korkusunun yersiz olduğunu fark eder ama korkusu tam olarak geçmez. Babası ile bir fikir bulurlar ve eğer gece bir ejderha gelirse bir şövalye kostümü giyip onu korkutmayı amaçlarlar böylece İnci, daha huzurlu ve cesur bir şekilde yeniden uykuya dalar.

3.3.2 K2: Bergeron, M. (2025). *Leo'nun Kâbusları*. Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-3024-2. “Leo'nun Kâbusları” adlı kitap küçük bir erkek çocuk olan Leo'nun kabuslarından ve gece korkularından bahsetmektedir. Ana karakter Leo uyumak istemiyor çünkü uyuyunca kâbus görmekten korkuyor. Bu kâbuslar genellikle canavar, yüksekten yere düşme ve başkalarının önünde konuşamama üzerine şekillenmektedir. Leo'nun en sevdiği bakıcının eve gelmesi ve bakıcısı Maryan ile sohbet etmesi sonrası Leo'da bu korkuları yenebileceğine dair bir umut oluşmuştur. Uyumaya giderken daha isteklidir fakat aynı kâbusları yeniden görmüştür; ama bu sefer arada bir fark vardır. Maryan'dan aldığı cesaret ile Leo rüyasını yönlendirebilir duruma gelmiştir. Rüyanın gerçek yaşam olmadığını istediği her şeyi rüyasında yapabileceği bilgisiyle Leo rüyasında bir kahraman gibi davranır. Kabuslarını bir kahramanlık öyküsüne dönüştürür.

Kitap, kâbus görme endişesiyle uyumak istemeyen bir çocuğun bu süreci ufak bir destekle nasıl atlattığını, korkularının üzerine giderek nasıl cesaret gösterdiğini okuyucuya geçirmektedir.

Şekil 3. Leo’nun Kâbuslarından bir görsel (s. 6).

3.3.3 K3: Köle, R., Artukmaç, Y. (2024). *Teo’nun Gece Korkusu*. Bilgi Yayınevi. ISBN: 978-975-22-0521-5. “Teo’nun Gece Korkusu” kitabında ana karakter Teo uykuya gitmekten korkmakta ve uyumayı reddetmektedir. Bu korkusunu annesine anlatır, gece canavarların geldiğinden, kötü rüyalar gördüğünden bahseder. Annesi bu korkuyu sakince karşılar ve Teo’ya bu korkularının kaynağını göstermeye çalışır. Teo ile pencereden dışarı bakarlar, ağaçları, elektrik direklerini görürler. Annesi aslında Teo’nun var olduğunu söylediği canavarların bir gölgeden ibaret olduğunu anlatmaktadır. Teo o esnada çıkan seslere odaklanır ve korkuyla irkilir, annesi bu seslerin nereden geldiğini fark ettirmek adına sessizce beklemesini ve dinlemesini ister. Teo seslerin aslında komşulardan, dışarıdaki insanlardan, evin içindeki elektronik aletlerden geldiğinin farkına varır. Korkusunun kaynağını öğrenen Teo huzurla odasında uykuya dalar. Sabah uyandığında ise gece rüyasında gördüğü canavarı annesine anlatır. Annesi bu rüyayı bir kâğıda çizmesini ister, ardından ortaya çıkan canavar resmini komik bir hale getirirler. Canavar korkunç görüntüsünden çıkmış, sevimli ve komik hale gelmiştir. Bu görüntü Teo’yu rahatlatır, korku duyduğu

nesnenin şekil değiştirmesiyle duyguları da değişmiştir ve korku duygusu yerini sakinlik ve cesaret duygularına bırakmıştır.

“Teo’nun Gece Korkusu” kitabı, ana karakterin korku duygusu ile nasıl baş ettiğini ve onu nasıl yendiğini okuyucuya anlatmak için yazılmış bir eserdir.

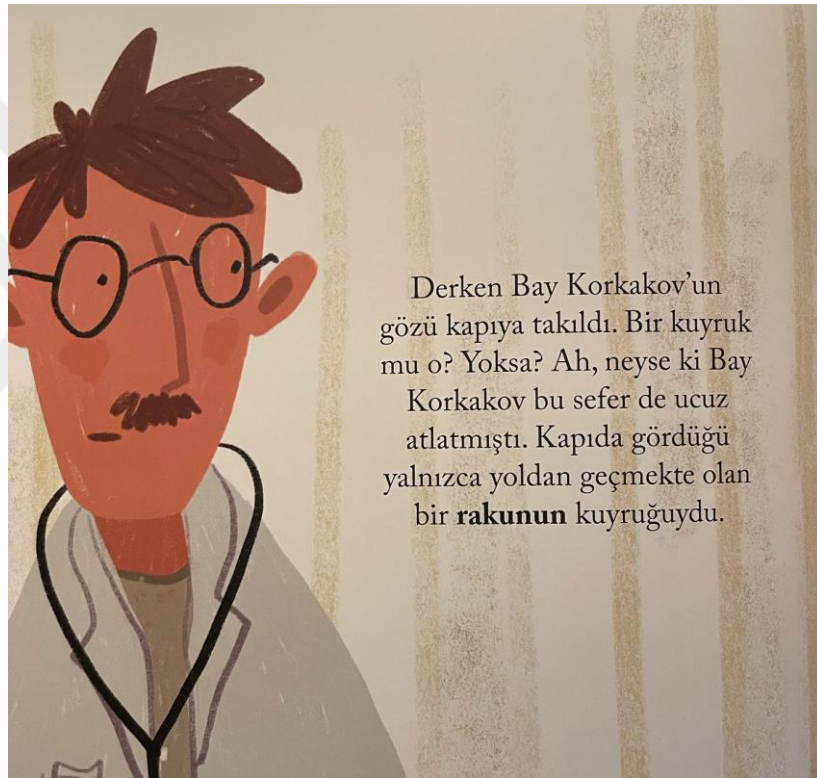

Şekil 4. Teo’nun Gece Korkusu Kitabı’ndan bir görsel (s. 3).

3.3.4 K4: Çelik, G., M. (2021). Köpekten Korkan Veteriner. Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-957-8. “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında ana karakter Vladamir Korkakov bir veterinerdir. Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere bu veteriner köpeklerden korkar. Sıradan sakin bir günde kliniğe giden Korkakov’un yolda karşısına köpek sürüsü çıkar. O esnada korku duygusu bütün vücudunu sarar, elleri titremeye, kalbi hızla çarpmaya ve soğuk soğuk terlemeye başlar. Köpeklerden neden korktuğunu hatırlar; küçükken odasının camına yansıyan nerdeyse bir pencere büyüklüğündeki kocaman kulaklı büyük köpek aklına gelir. Sürünün en önündeki köpek de küçükken gördüğü o köpeğe çok benzemektedir. Tam

o sırada tüm sakinliğini korumaya çalışırken bir şey olur ve köpekler burunlarını yere doğru uzatır ve eğilirler, veteriner Korkakov bu hareketin köpek dilinde saygı gösterme anlamına geldiğini bilir ve kendisi de şapkasını çıkarıp köpek sürüsüne selam verir. Ardından yoluna devam eden Korkakov'un titremesi geçmiş, korkusu yerini sakinliğe bırakmıştır.

Bir veterinerin köpeklerden korkması ironik bir şekilde ele alınmıştır. Ana karaktere yüklenen sorumluluğa karşın hissedilen korku duygusunun normalleştirilmesi, meslek, yaş, cinsiyet fark etmeksizin herkesin içinde bulunduğu konumdan bağımsız korkuların yaşayabileceği okuyucuya hissettirilmiştir.

Şekil 5. Köpekten Korkan Veteriner' den bir görsel (s. 5).

3.3.5 K5: Schubert, D., Schubert I. (2017). *Yatağımın Altında Bir Timsah!*. Final Kültür Sanat Yayınları. ISBN: 978-605-374-570-9. “Yatağımın Altında Bir Timsah!” kitabı korku duygusunu çocuk üzerinden değil, bir timsahın korkuları üzerinden anlatmaktadır. Yatağın altına gizlenen timsahı, Timba'yı, gören Loti hiç korkmaz ve aslında orada olmaması gereken timsahın üstüne gider. Onu anlamaya çalışır, onu anladıkça ve aralarındaki ilişkiyi oyuna dönüştürdükçe timsah Timba'nın korkuları geçer, iki arkadaşta dönüşürler. Birlikte yemek yaparlar, duş alırlar, oyun oynarlar, masal anlatırlar. Tüm bunların hepsi Loti'nin yönlendirmeleriyle olur, Loti

ne derse Timba onu yapmaktadır ve kitabın sonunda Loti, Timba'nın anlattığı bir masalla uykuya dalar.

Karanlık bir odada küçük bir kızın, yatağının altında bir timsah görüp irkilmesiyle başlayan hikâye ilerleyen sayfalarda tam tersi bir duyguya dönüşmüştür. Cesur kız bu korkunun üzerine giderek duygusunu cesarete dönüştürmüştür.

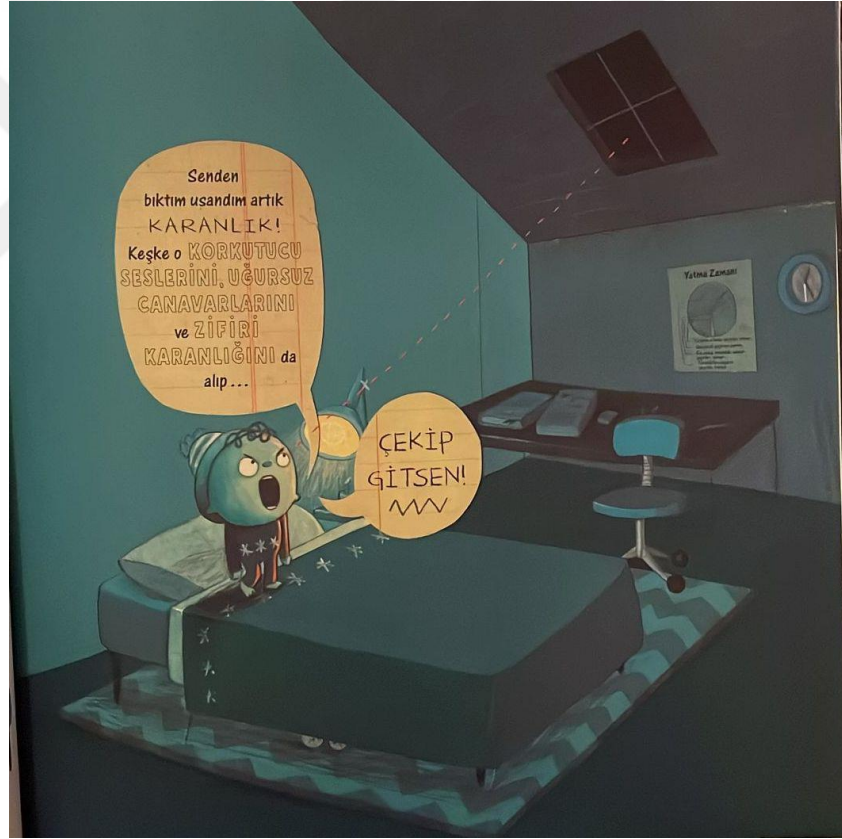

Şekil 6. Yatağımın Altında Bir Timsah'tan bir görsel (s. 4).

3.3.6 K6: Yarlett, E. (2023). *Orion ve Karanlık*. Redhouse Yayınları. ISBN: 978-605-9781- 54-1. Kitabın ana karakteri Orion karanlıktan korkan biridir, uyku vakti odasına gitmek onun için dehşet vericidir. Macera Orion'un gece odasına gitmesiyle başlar. Orion'un birçok korkusu vardır: örümcekler, bisikletler, kızlar, köpekler, yükseklik vb. gibi ama içlerinde en baskın olan bir tanesi vardır ki onunla mücadele etmek aklının ucundan bile geçmez. Karanlık. Karanlık olduğunda, odasında birçok ses duyar, bazı korkunç görüntüler görür, bir gün karanlık korkusunun kendisini çok yordüğünü far eder ve karanlığa karşı isyan eder. Artık korkmak istemediğini başına ne gelecekse gelmesini söyler. Odanın içinde koyu bir gölge belirir, bu

Karanlık'tır. Annesinin Orion'a öğrettiği misafirperverlikle Karanlık'ı hoş geldin diyerek karşılar ve karşılıklı birbirlerine selam verirler. Karanlık kendisinden daha korkaktır ve etraftaki görüntülerin, seslerin kaynağını birlikte bulmaya karar verirler. Bu maceraları yaşarken Orion çok eğlenir ve Karanlık'ın aslında çok eğlenceli olduğunu düşünür. Gün sabaha dönerken Karanlık giderek yok olmaya başlar, onu bırakmamasını ister, Karanlık her gece yeniden geleceğini söyler ve Orion artık her gün gece olması hevesle bekler.

Karanlık korkusunu işleyen kitapta, çocukların hayal dünyalarında ürettiği her korkunun yine hayal dünyaları sayesinde yok edilebileceği teması yer almaktadır. Eser, Karanlığı korku yerine eğlenceye, oyuna dönüştürmenin mümkün olduğu inancını çocuklara aşılamaktadır.

Şekil 7. Orion ve Karanlık'tan bir görsel (s. 8).

3.3.7 K7: Korçak, Ö., F. (2024). *Canavarların Da Duyguları Var!.* Masalperest Kitap. ISBN: 978-605-2164-94-5. “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında beş ana karakter canavar, insanların kendilerinden korkmalarından, kaçmalarından çok üzüldüklerini dile getirmektedir. Korku duygusunun

bağdaştırıldığı canavarlara insani özellikler yüklenerek hikâye onlar üzerinden ilerletilmektedir. Canavarların da bazen korktuğu, üzüldüğü, ağladığı, mutlu olduğu zaman dilimleri gösterilerek tıpkı insanlar gibi onların da kendilerine ait bir dünyası olduğu okuyucuya hissettirilmiştir. Kitabın sonunda “hadi gelin sarıalım” teklifleri canavar korkusunu yenmek adına bir adımı ifade etmektedir.

Son sayfada küçük bir kızın mutlu bir yüz ifadesi ile tüm canavarlarla sarılması ve okuyucuya “Peki sizin en sevdiğiniz canavar hangisi?” diye soru yöneltmesi korkuyu yeniden şekillendirerek bu duygunun kırılmasına hizmet etmektedir.

Şekil 8. Canavarların Da Duyguları Var!’dan bir görsel (s. 11).

3.3.8 K8: Spelman, C., M. (2024). *Korktuğum Zaman*. Büyülü Fener Yayınları. ISBN: 978-975-252-222-0. “Korktuğum Zaman” kitabında ana karakter olarak yavru bir ayı resmedilmektedir. Yavru ayı bazen korktuğunu söylemekte ve bu korku ile nasıl başa çıktığını okuyucuya göstermektedir. Bazen gürültüden korktuğundan, bazen kendisine zarar gelmesinden korktuğundan bazen de annesinin

uzaklara gitmesinden korktuğundan bahsetmektedir. Bu korkular ile başa çıkmak için bazı metotlar geliştiren yavru ayı bulduklarını okuyucu ile paylaşmıştır. Korkular hakkında konuşmak, birini kucaklamak, sevdiği bir eşyaya sarılmak, kendini rahat hissettirecek bir yere gitmek gibi öneriler kitapta aktarılmaktadır.

Kitapta, korkunun kaynağını keşfedip yok etmek yerine korku hissedildiğinde neler yapılabileceği okuyucuya aktarılmakta ve bulunan çözüm önerileri ile baş etme becerileri kuvvetlendirilmeye çalışılmaktadır.

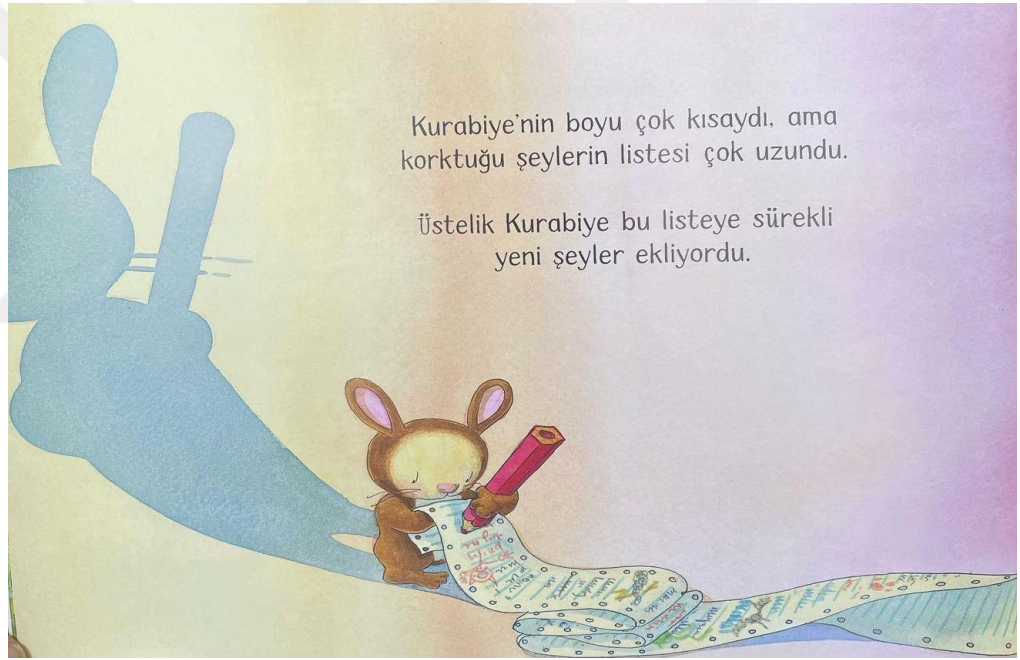

Büyük bir gürültü duyduğumda
ya da kötü bir rüya gördüğümde korkarım.

Şekil 9. Korktuğum Zaman'dan bir görsel (s. 2).

3.3.9 K9: Gliori, D. (2022). *Kurabiye'nin Orman Macerası*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. ISBN: 978-605-332-178-1. “Kurabiye'nin Orman Macerası” kitabında ana karakter ormanda yaşayan tavşan ailesine mensup evin en küçük üyesini temsil etmektedir. Küçük tavşan Kurabiye her şeyden korkan bir karakter olarak yansıtılmaktadır. Ormanda yaşamasına rağmen, çalılardan, dallardan, su birikintisinden, bulutlardan, çıkan orman seslerinden çok korkmaktadır. Kurabiye

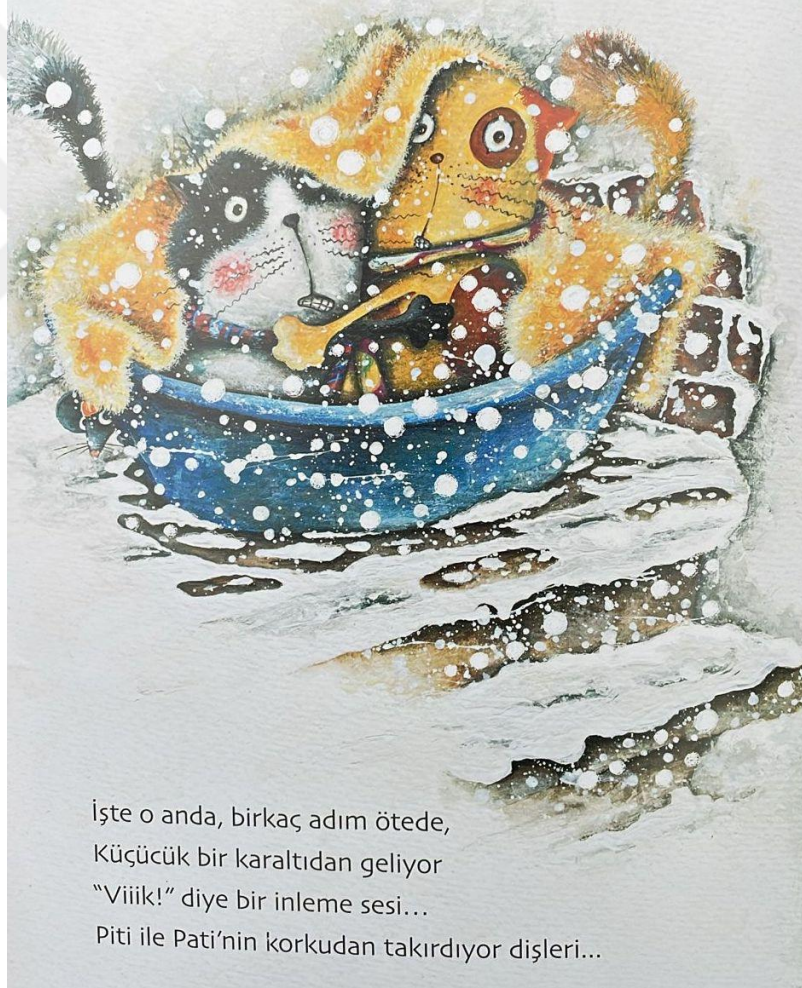
bir gün büyük bir ses duyar ve korkuya kapılır. Bu sestən uzaklaşmak adına ormanın uzak erlerine kaçmaya başlar, o kaçtıkça ses onunla gelmekte ve giderek artmaktadır. Çıkan “Gurrrr” sesi onu çok rahatsız etmekte ve sesin kaynağını anlayamamaktadır. Sesten uzaklaşmaya çalıştıkça, evden ve ormandan çok uzaklaştığını fark ettiği bir anda “Gurr” sesinin kaynağını bulur. Bu sesin karnından geldiğini anlayan Kurabiye, aslında tüm korkularının kendi zihninden ve bedeninden kaynaklı olduğunu fark eder. Korkuları ile ilgili farkındalık kazanan Kurabiye tüm korkularına karşı savaş açar. Korkularını dile döktükçe ve onlardan korkmadığını haykırdıkça, korkuları küçülür, komik hale gelir hatta Kurabiye ile selamlaşırlar. Tüm korkularını geride bırakan Kurabiye evine ailesinin yanına döner, ilk işi de gurlayan karnının sesini dindirmek adına ailesi ile yemek yemek olur.

Şekil 10. Kurabiye'nin Orman Macerası'ndan bir görsel (s. 3).

3.3.10 K10: Şahinkanat, S. (2020). *Üç Kedi Bir Canavar*. Yapı Kredi Yayınları. ISBN: 978-975-08-31-94-2. “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında üç ana karakter yer almaktadır. Piti, Pati ve Pus adında üç kedi soğuk bir havada kar oynamakta ve eğlenmektedirler. Kayıp, oynadıkları bir zamanda kar hızını iyice artırır ve tipiye dönüşür. Piti, Pati ve Pus kendilerine sığınacak bir köşe ararken yakınlardaki bir apartmanın girişine yönelirler. Piti'nin yüzüne bir kâğıt parçası savrulur. Kâğıtta bir canavardan bahsetmektedir, Pus bir canavarın varlığına inanmasa da bir ses ile

irkilirler. Duyulan ses ile hayal güçleri devreye girer ve var olduğuna inandıkları canavarı betimlemeye başlarlar. Kocaman kafası, kat kat, kıvrım kıvrım derisi, sivri dişleri, salya akıtan kocaman bir ağzı olduğunu düşünürler. Bir süre sonra üç kediden biri olan Pus elinde bir yavru köpek ile çıkagelir. Kediler yavru köpek ile meşgul olurken “Aauuuu” diye bir ses duyup yeniden korkmaya başlarlar. Korkudan bayılıp, gözlerini bir kulübede açtıktan sonra karşılarında yeni yavrulayan bir köpek görürler. Tüm seslerin kaynağının köpek olduğu kanaatine varırlar. Anne köpek yavrusunu kaybetme telaşı ile sinirli iken, yavrusunu üç kedinin elinde güvende bulduğunda rahatlar ve şefkatini ve minnettarlığını kedilere hissettirir. Böylece canavar korkusunun sadece bir düşüncede olduğunun farkına varırlar.

Şekil 11. Üç Kedi Bir Canavar’dan bir görsel (s. 15).

3.3.11 K11: Mckee, D. (2024). *Elmer ve Canavar*. Mundi Kitap. ISBN: 978-625-6324-36-7. “Elmer ve Canavar” kitabında Elmer adında bir fil ormanda gezintiye

ıkar. Bütün hayvanların ormanda kaıştığını fark eder. Kuşlar, maymunlar, filler, aslanlar, kaplanlar neredeyse ormandaki bütün hayvanlar heyecan ve korku içinde koşuşturmaktadırlar. Kaan hayvanlar Elmer'in da kaçmasını canavarın geldiğini söylerler. Elmer bu canavar hikayesine çok şaşırır ama yürümekten vazgeçmez. En sonunda bir kayanın üstünde ağlayan ufak, tüylü bir yaratık görür. Canavar seslerinden korktuğunu söyleyen tüylü yaratık korktuğunda kükrediğini söyler. Bu kükremenin, ormandaki diğer canlıları korkuttuğunu düşünce Elmer olayı çözmüştür. Tüm ormanın korkarak kaçtığı, yüksek kükreme sesinin kaynağı, küçük tüylü yaratıktır. Bu yaratığın adı Blu Blu'dur ve Blu Blu'yu alarak geri döner ormandaki diğer canlılarla tanışır. Hem Blu Blu hem de ormandaki hayvanlar canavarın olmadığını anladıklarında rahatlar.

şekil 12. Elmer ve Canavar'dan bir görsel (s. 16)

3.3.12 K12: Taşyürek, S. (2020). *Canavarlar Gece Gelir Mi?*. Timaş Çocuk. ISBN: 978-605-08-2578-7. “Canavarlar Gece Gelir Mi?” kitabında Maya adından küçük bir kız vardır, Maya gündüzleri çok sever; oynar, eğlenir. Gece olmasını hiç istemeyen Maya, geceleri canavarların geldiğini düşünür. Bir akşam yatağına yattığında uyumamaya ve canavarlarla yüzleşmeye karar verir. Ortalık iyice sakinleştğinde, her yer karanlık olduğunda yatağından çıkar ve bir ses duyar, mutfaktan gelen bu sesin bir canavara ait olduğundan emindir. Mutfağa girdiğinde orada canavar olmadığını görür, bu seslerin, mutfak camına konan, yağmurdan kaçan bir kuşa ait olduğunu far eder. Evin içinde canavarı aramaya devam eder. Salondan bir homurdanma sesi gelir ve bu sesi canavarın çıkardığını düşünerek içeri girer, karşısında en yakın dostu, evcil hayvanı Ceviz’i mışıl mışıl uyurken görür, içi rahatlar. Banyodan gelen su sesleri onu yine tedirgin eder, bu sefer içeri girmeye cesaret edemez ve banyoya içerde biri varken girmemesi gerektiğini hatırlar. Bu içerdeki canavar bile olsa. Bir süre kapıda beklerken çok korkar, ağlamaya başlar. İçeriden elinde takma dişleri ile babaannesi çıkar. Takma dişlerin görüntüsü de onu ürkütse de banyodan canavar değil, babaannesinin çıkmasına çok sevinir. Gecelerin korkmak için değil dinlenmek için olduğunu anlayan Maya gece korkusunu yener.

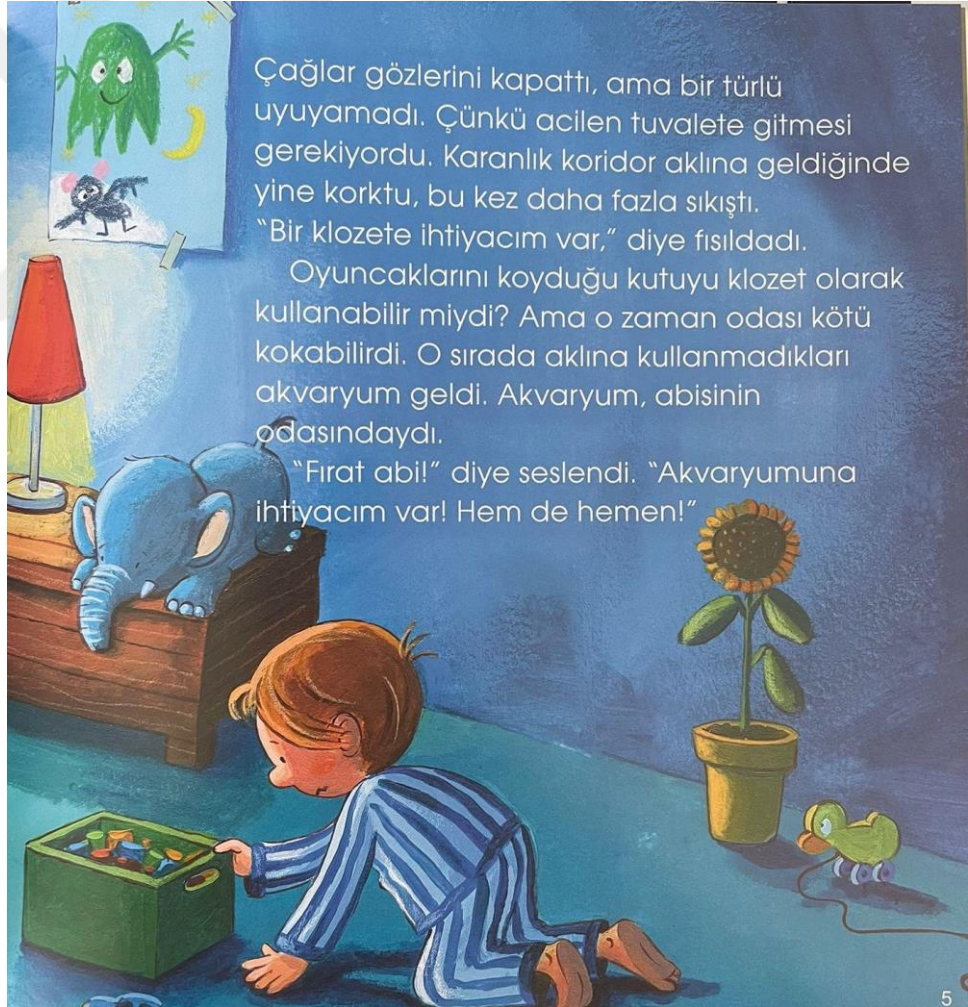
Şekil 13. Canavarlar Gece Gelir Mi?’den bir görsel (s. 6).

3.3.13 K13: Brun-Cosme, N. (2022). *Uyumak İstemeyen Klara*. Binbir Çiçek Kitaplar. ISBN: 978-605-341-578-7. “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında Klara isimli ana karakter uyumaktan korkmaktadır. Uyuduğu zaman canavarların geleceğinden korkar. Annesi uyku vaktini haber vermek için yanına geldiğinde, Klara bahaneler üreterek uyumayı reddeder. Uykudan kaçmak için koridora çıktığında, orada bir canavar olduğunu söyler. Annesi ışıkları açar ve canavarın aslında Klara’nın kendisine yaptığı komik resim olduğunu gösterir. Odasına giderler, yatağın altında bir canavar olduğunu görür. Annesi onun bir canavar değil, kaybettiği uyku arkadaşı oyuncak olduğunu söyler. Yatağa yattığında, yorganının altında hareket eden bir şey fark eder. Bu kıpırtı onu korkutur ama yorganı kaldırdıklarında kedisi Gaston çıkar. Etraftaki tüm canavar zannettiği nesnelerin aslında başka şeylere ait olduğunu fark eden Klara, rahat bir şekilde uykuya dalar.

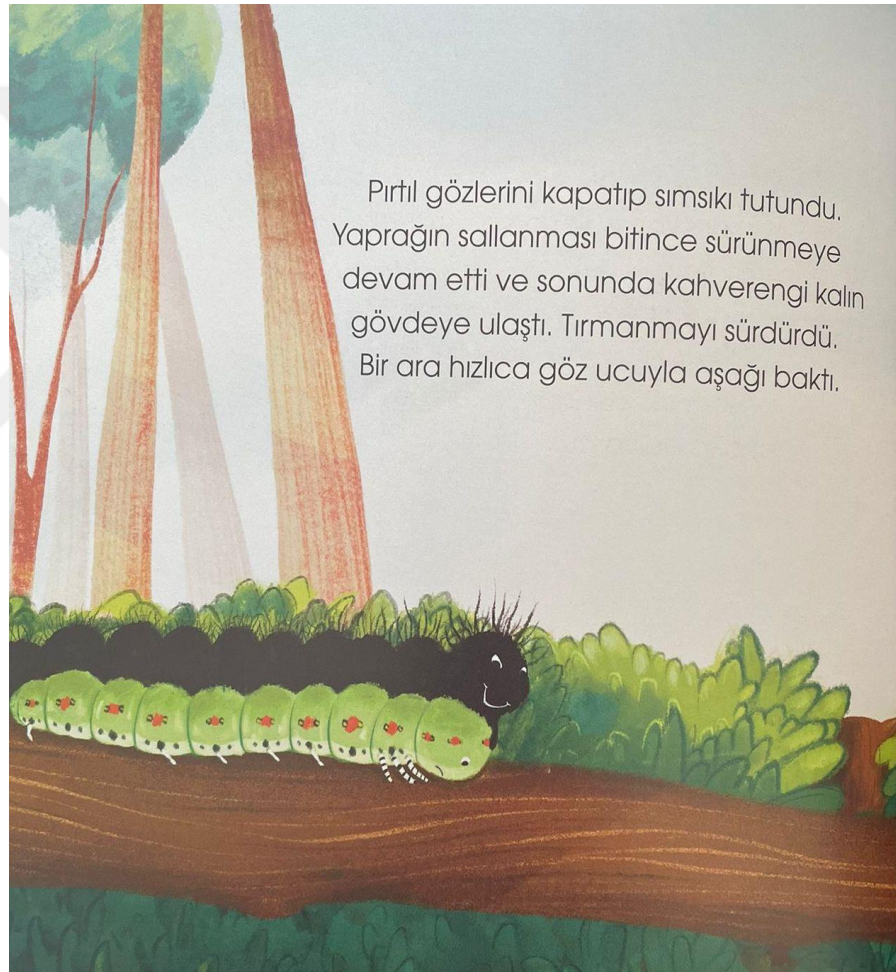
Şekil 14. Uyumak İstemeyen Klara’dan bir görsel (s. 8).

3.3.14 K14: Tielmann, C. (2024). *Çağlar Karanlıktan Korkmuyor*. Türkiye İş Bankası Yayınları. ISBN: 978-625-405-387-0. “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan ana karakter Çağlar, karanlık korkusu yaşamaktadır. Bir gece odasında uykusundan uyandığında, tuvaletinin geldiğini hissederek tuvalete gitmek ister fakat koridorun ışığı kapalıdır. Tek başına koridora çıkmaya karar veremez. Ağabeyine seslenir. Ağabeyi koridordaki ışığı açar ve rahat bir şekilde tuvalete gitmesine destek olur. Çağlar korkuları nedeniyle ağabeyi Fırat ile yatmak istemektedir, buna bir günlüğüne izin veren anne babası, onun kendi yatağında ve odasında yatmasını ister. Ertesi gün babası ona bir el feneri alır, bu fener sayesinde akşamları hiçbir zaman karanlıkta kalmayacağını söyler. El fenerini sürekli yanında taşıyan Çağlar, karanlığa karşı kendini daha cesur hissetmektedir.

Şekil 15. Çağlar Karanlıktan Korkmuyor'dan bir görsel (s. 5).

3.3.15 K15: Bozkuş, A. (2020). *Yüksekten Korkan Tırtıl*. İthaki Çocuk. ISBN: 978-605-74978-6-4. “Yüksekten Korkan Tırtıl” kitabında yer alan ana karakter Pırtıl adında bir tırtıl vardır. Bu tırtıl yükseklik korkusu olan bir tırtılı temsil etmektedir. Kelebeğe dönüşmekten çok korkar, çünkü bir kelebek olduğunda uçamamaktan, arkadaşlarına rezil olmaktan korkar. Bu dönüşümün bir gün gerçekleşecek olması onu kaygılandırmaktadır. Dönüşüm gerçekleşir ve kozasından bir kelebek olarak çıkan Pırtıl bir şey fark eder. Kanatlarını çırpıtığında uçabileceğini far eden Pırtıl bundan keyif almaya başlar. İçindeki korkuları kaybolur, korkuların yerini sevinç ve mutluluk alır.

Şekil 16. Yüksekten Korkan Tırtıl'dan bir görsel (s. 19).

3.4 Veri Çözümleme

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, metinler kullanılarak tekrar edilebilir ve geçerli çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Neuendorf, 2002, s.1). Bu araştırma için seçilmiş çocuk kitaplarının içeriği, duygu eğitimi kapsamında korku duygusu alan yazın terimleri ile çözümlenmiştir.

Çözümlemenin kapsamı, çocukluk dönemi korkuları, korkuların nedenleri, korkuların neden olduğu sonuçlar ve bu korkularla baş etme yöntemleri üzerine şekillenmiştir. Seçilen çocuk kitaplarında korkuların dilsel sunumu, korkuların kaynağı, korkuların çocuklar üzerinde bıraktığı sonuçlar ve çocukların korkular ile baş etme yöntemleri temel olarak kullanılmaktadır. Çözümleme yapılırken aşağıda yer alan tablodaki çerçeve kullanılmıştır.

Tablo 3.

Seçilen Çocuk Kitaplarında Korku Duygusunun Çözümlemesi

Seçilen Kitaplarda Çocukluk Dönemi Korkuları	Karanlık Canavar Hayvanlar Tek Başına Kalmak
Seçilen Kitaplarda Çocukluk Dönemi Korkularının Nedenleri	Soyut Kavramlardan Korkma Öğrenilmiş Korkular
Seçilen Kitaplarda Çocukluk Dönemi Korkularının Yarattığı Sonuçlar	Fizyolojik Sonuçlar Psikolojik Sonuçlar
Seçilen Kitaplarda Çocukluk Dönemi Korkuları ile Baş Etme Yöntemleri	Cesaretlendirme ve Güven Verme Oyun ve Hikâye Kullanımı Sistematik Duyarsızlaştırma Doğru Bilgi Aktarımı Ödüllendirme

Çalışmaya dahil edilen çocuk kitaplarında Tablo 3’te yer alan alt başlıklar aranmıştır. Kitaplardaki olay örgüsü incelenirken, araştırma soruları kapsamında, kitabın uygun bölümlerden örnekler verilmiştir.

Örnek: Kitabın ana karakteri İnci karanlık korkusu yaşamaktadır. Okuyucuya bu korku şu sözlerle geçirilmektedir: *“Baba! Babaaa! Korkuyorum. Pencerenin önünde bir ejderha oturuyor ve tıslıyor.”* Bu cümlede İnci karanlık olduğunda ortaya çıkan bir ejderhadan bahsetmekte ve korktuğunu ifade ederek babasından yardım istemektedir. Babası bu korkusunun kaynağını İnci’ye göstererek anlatmaya çalışır. Pencereden dışarı baktıklarında çıkan seslerin çalıların çıtırtısından geldiğini, ejderhaya benzettiği gölgenin de aslında cama vuran sokak ışıklarından kaynaklı olduğunu fark ederler. Burada korkunun nedeni olan ejderha soyut bir korkuyu temsil etmektedir.

Yukarıdaki örnekte yer aldığı üzere, seçilen çocuk kitapları bulgular bölümünde detaylıca incelenmiştir.

Bölüm 4

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları önderliğinde ayrı başlıklar oluşturularak çocuk kitapları araştırma sorularındaki belirleyiciler özelinde çözümlenmiştir.

4.1 Seçilen Çocuk Kitaplarındaki Korkular

Seçilen çocuk kitaplarındaki korkular farklı nesneler ve durumlar üzerine şekillenmiştir. Bu bölümde seçilen çocuk kitaplarında yer alan korkuların okuyucuya nasıl hissettirildiği ve hangi dilsel ifadelerle sunulduğu üzerine durulmuştur.

K1 “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkular. “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında korku, karanlık korkusu üzerine şekillenmiştir. Kitabın ana karakteri İnci gece uykusundan uyanarak birtakım sesler duymakta ve gölgeler görmektedir. Kendi sorunu çözmek için cesaret gösterse de daha fazla dayanamamış ve babasına seslenmiştir. Yazar, İnci’nin korku hissettiği anı şu cümlelerle okuyucuya geçirmiştir: “*Ama bir şövalyenin de korkmaya hakkı olduğuna karar verdi İnci. Birden bağırmaya başladı. Baba! Babaaa!*”. İnci’nin babasının odaya gelmesinin sonrasında İnci’nin “*Korkuyorum*” ifadesi bu korku hissini pekiştirmiştir. Babası ile korkunun üzerine gitmiş olsalar bile İnci’nin korkusu tam olarak geçmemiştir, “*Ashında ejderhaların gerçekte var olmadıklarını biliyorum. Ama ejderha bunun farkında değil, yani ejderha çıkıp gelirse, ne yapacağım ben?*” cümlelerinden korkunun devam ettiği hissi okuyucuya geçirilmektedir. Karanlıkta tek başına kalmak istemeyen, karanlıkta korkutucu sesler duyan ve bazı görüntüler gören İnci babasının desteğine ihtiyaç duymaktadır.

K2 “Leo’nun Kâbusları” kitabında yer alan korkular. “Leo’nun Kâbusları” kitabında uyumaktan korkan Leo adında bir karakter vardır. Leo uykuyu reddetmektedir, uyuduğunda kabuslar gördüğünü ve korktuğunu söylemektedir. Leo’nun korkuları şu cümlelerinden anlaşılmaktadır: “*Ben bir daha hiç uyumak istemiyorum. Uyumak çok tehlikeli! Bir gece rüyamda öğretmen olduğumu gördüm. Sınıfta, öğrencilerin karşısında ayakta dikiliyordum, ancak ne yapacağım konusunda*

hiçbir fikrim yoktu.” Leo’nun korkularından biri topluluk karşısında konuşmaktır ve bu korkunun rüyasına yansıdığı görülmektedir. Farklı korkuların da olduğu metnin ilerleyen bölümlerinde anlaşılmaktadır. Rüyalarını bakıcısına anlatırken, kendisini bazen bir gökdelenin çatısında dengesini kaybedip düşerken gördüğünden, onu yemek isteyen canavarların etrafını sardığından bahsetmektedir. Leo birden fazla nesneye ya da olaya korku duymaktadır. Aslında korkusu uyumak değil uyuduğunda rüyasında göreceklidir.

Kitapta gece korkusundan bahsedilmekte, uyku uyumak istemeyen bir çocuğun korkuları ele alınmaktadır.

K3 “Teo’nun Gece Korkusu Kitabı” kitabında yer alan korkular.

“Teo’nun Gece Korkusu Kitabı” içerik olarak uyumaktan korkan bir çocuğun hikayesini ele almıştır. Teo uyumak istememekte ve korktuğunu söylemektedir. Bu korkusu şu cümlesi ile okuyucuya hissettirilmektedir: *“Teo dişlerini fırçalıyor, bir yandan da yine uyku vakti geldi diye üzülüyordu. “Uyumak çok sıkıcı” diye düşündü. Annesi pijamalarını giymesine yardım ederken Teo, “Ben uyumak istemiyorum, korkuyorum” diye sızlandı. Annesi, “Teo’cuğum uyumak seni dinlendirecek, büyütecek, hem bak ne güzel sıcak evimizdeyiz” diyerek onu yatağa yatırdı. Teo’nun aklına, camdan yansıyan gölgeler, korkunç canavarlar ve kötü rüyalar geliyordu.”* Teo uyumaktan korkmakta ve bunu açıkça ifade ettiği anlaşılmaktadır. Uyumaktan korkmasının yanı sıra asıl korktuğu şeylerin canavarlar, kötü rüyalar, korkunç gölgeler olduğu anlaşılmaktadır.

Kitabın adı içerik hakkında okuyucuya bilgi veriyor olsa da asıl korkuların sadece geceden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Soyut kavramlar, öğrenilmiş korkular da buna eşlik etmektedir.

K4 “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında yer alan korkular.

“Köpekten Korkan Veteriner” kitabında hayvan korkusu üzerinde durulmakta köpeklerden korkma üzerine hikâye şekillenmektedir. Veteriner olan Vladamir Korkakov hayvanları kliniğinde tedavi etmekte ve onlar ile yakından temas ederek ilgilenmektedir. Fakat köpeklere karşı bir korku beslemektedir. Bu korkusu hikâyede şu şekilde yer almaktadır: *“Gerçek şu ki Bay Korkakov köpeklerden biraz korkuyordu. Aslında biraz demek yanlış olur. Bay Korkakov’un köpeklerden ödü kopuyordu!”* Bu

cümlelerden anlaşılacağı üzere ana karakter veteriner Korkakov köpek korkusu yaşamaktadır.

Kitap korku türleri içinde yer alan öğrenilmiş bir korkudan bahsetmektedir. Köpeklerden korkma ya da daha genişletilmiş ifadeyle hayvanlardan korkma sonradan edinilmiş bir korku olup, yaşanmış tecrübeden yola çıkarak öğrenilmiş korkular arasında yer almaktadır.

K5 “Yatağımın Altında Bir Timsah!” kitabında yer alan korkular.

“Yatağımın Altında Bir Timsah!” kitabında korku ögesi insan üzerinden değil timsah üzerinden işlenmektedir. Hikâyenin başında timsahtan korkan küçük bir kız gibi verilse de ilerleyen bölümlerde asıl korku duygusunu taşıyanın timsah olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum şu cümlelerle okuyucuya aktarılmaktadır: *“Kim var orada? Loti şıp diye görüverdi Timba’yı. Loti kapıyı hızla arkasından kapattı. “Yatağımın altında bir timsahvar!” diye bağırdı. “Ama ben hiç korkmuyorum!” diye ekledi. Oysa Timba korkuyordu.”* Loti ve Timba adlı iki ana karakter arasında geçen hikâyede korku ögesi olarak bir timsah kullanılmaktadır.

Kitapta işlenen korku birden fazla nesneden ya da olaydan korkma üzerine kurgulanmış olsa da kitabın isminden de anlaşılacağı üzere bir hayvandan korkma üzerine şekillenmektedir. Öğrenilmiş korkular ön plana çıkmaktadır.

K6 “Orion ve Karanlık” kitabında yer alan korkular.

“Orion ve Karanlık” kitabında isminden de anlaşılacağı üzere karanlık korkusu üzerinde durulmaktadır. Kitapta karanlık dışında başka korkulardan da bahsedilmektedir. Orion isimli ana karakterin çok fazla öğeden korktuğu kitapta şu şekilde anlatılmaktadır: *“Benim adım Orion. Çok fazla şeyden korktuğumun farkındayım. Annem hayal gücümün çok gelişmiş olduğunu, ortada korkulacak hiçbir şeyin olmadığını söylüyor... Onun için söylemesi kolay tabii. Benim gördüğüm kadarıyla dünya korkutucu şeylerle dolu. Örümcekler, canavarlar, patlayan balonlar, köpekler, yabanarıları, deniz, saç kestirmek, yükseklik, anneannem, ekose, dolaplar, kızlar, fırtınalar. Ama beni bütün her şeyden daha çok korkutan bir şey var...Karanlık.”* Birçok şeyden korktuğunu söyleyen Orion, bu korkuların en büyüğü olarak karanlık korkusunu işaret etmektedir.

Kitapta çok fazla ögeden korkma vardır, soyut kavramlardan korkma ve öğrenilmiş korkular birlikte ele alınmaktadır.

K7 “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında yer alan korkular.

“Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında korku duygusu beş canavar üzerinden işlenmektedir. İnsani özellikler canavarlara atfedilerek, korku duygusu okuyucuya şu cümlelerle geçirilmektedir: *“Bizim duygularımız yok mu sanıyorsunuz? Duygusuz muyuz biz? Biz de moralimiz bozulduğunda ağlarız. Güzel bir müzikle mutlu oluruz. Kalabalık önünde utanırız. Sürprizler bizi heyecanlandırır. İtiraf ediyoruz, karanlıktan biz de korkarız... Ama bazen de o bizden.”* Kitapta yer alan canavarlar insan kadar gerçek bir kimliğe büründürülerek onların korkuları ve duyguları üzerinden hikâye ilerletilmektedir. İnsanların kendilerinden korktukları gerçeğini kabul etmek istememekte hatta bunu protesto etmektedirler.

Kitapta canavar, karanlık gibi soyut kavramlardan korkma üzerine durulmaktadır, ama okuyucuya asıl geçirilmek istenen insanların korktuğu canavarların da korku duygusu taşıdığı, korkunun normal bir duygu olduğudur.

K8 “Korktuğum Zaman” kitabında yer alan korkular. “Korktuğum Zaman”

kitabında ana karakter yavru bir ayı olarak resmedilmektedir. Yavru ayı birçok nesnede ve durumdan korkmaktadır. Korku duyduğu şeyler okuyucuya şu şekilde aktarılmaktadır: *“Bazen korkarım. Büyük bir gürültü duyduğumda ya da kötü bir rüya gördüğümde korkarım. Annem uzaklara gidince korkarım. Yaralanacağımı düşündüğüm zaman korkarım. Bazen nedenini bilmeden korkarım.* Yavru ayı korku hissettiği durumlar birbirinden bağımsız olsa da esas olan korku beslediği bu durumların kabullenmiş olmasıdır. Yavru ayının duyguları kitapta net cümleler ile ifade edilmektedir.

Kitapta öğrenilmiş korkuların ön plana çıktığı görülmektedir. Yaralanmaktan korkması, annesinin gitmesinden korkması, gürültüden korkması öğrenilmiş korkuların örnekleri olarak sıralanabilir.

K9 “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında yer alan korkular.

“Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında birden fazla korku türü ele alınmaktadır. Ana karakter yavru bir tavşan olan Kurabiye bir ormanda yaşamaktadır. Çok fazla

şeyden korkmakta ve onları şu şekilde anlatmaktadır: *“Kurabiye ’nin boyu çok kısıydı, ama korktuğu şeylerin listesi çok uzundu. Üstelik Kurabiye bu listeye sürekli yeni şeyler ekliyordu. Kurabiye alışılmış, her zaman etrafta olan şeylerden, bazı sıra dışı şeylerden ve tuhaf olduğunu düşündüğü şeylerden korkardı. Zavallı Kurabiye sürekli korkuyla yaşıyordu. En doğal, zararsız şeyler bile, ona göre felaketti. Yağmurun sesinin, İnce Bacak ’ın ağının dalgalanırken çıkardığı ses olduğunu düşünüyordu. Su birikintisindeki baloncukların, suyun dibinde yaşayan Kocaman Hindi ’den geldiğini kesinlikle biliyordu. Peki ya şu dallar? Kurabiye, kesik dalların Ağaç Trolü ’nün dişleri olduğundan yüzde doksan dokuz emindi.”* Hikâyenin devamında bir orman macerası yaşayan yavru tavşan Kurabiye ’nin korkuları devam etmektedir.

Kitapta ana karakter birçok duruma karşı korku hissetmektedir. Bu korkular öğrenilmiş korkulardan ibarettir.

K10 “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında yer alan korkular. “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında hikâye üç kedi özelinde ilerlemektedir. Piti, Pati ve Pus isimli bu üç kedi karlı bir günde eğlenirken duydukları ve gördüklerinin üzerine bazı korkular hissetmektedirler. Bu korkuları kitapta şu şekilde ifade edilmektedir: *“O anda boşuna değil Piti ’nin sıçraması. Yüzüne çarpan, rüzgarla savrulan bir kâğıt parçası! Pus alıyor kâğıdı, okuyor yazılanı: “Dikkatt! Canavara yaklaşmayın, bu aralar çok sinirli!” Pus fısıldıyor: “Bu bir şaka olmalı. Canavar diye bir şey yoktur. Herkes aklını kullanmalı.” Ama yine de Piti ve Pati korkudan titriyor, en küçük ses bile onları irkiltiyor. Rüzgâr uuu... uğulduyor. Zıplıyorlar. Dallar çat çat... çatırdıyor. Sıçırıyorlar. Acaba canavarın sivri dişleri, salyalar akıtan kocaman bir ağzı var mı? Kocaman bir kafası, kat kat, kıvrım kıvrım derisi mi var?”* Piti ve Pati ’nin hissettiği canavar korkusu kitabın ilerleyen sayfalarda çözümlenmekte, Pus ’un kucağında yavru bir köpek ile gelmesi korkularını o an için haksız çıkarmaktadır. Ancak ilerleyen olay akışında korkuları yeniden okuyucuya hissettirilmektedir: *“Tam o anda yayılıyor etrafa, korkunç bir uluma. Ardından yaklaşan bir homurtu sesi. Bizim üç kafadar, hatta Pus bile korkuyor bu seslerden... De...demek ca...canavar varmış gerçekten.”* Üç ana karakterin de aynı varlıktan korkması korku beslenen ögeyi güçlendirmekte ve duygu yoğunluğunu artırmaktadır.

Kitapta canavar olarak tanımlanan korku unsuru soyut bir kavramdan korkma olarak başlamakta, hikâyenin sonuna doğru öğrenilmiş bir korkuya dönüşmektedir. Canavar korkusu ve köpek korkusu hikâyede bir arada verilmektedir.

K11 “Elmer ve Canavar” kitabında yer alan korkular. “Elmer ve Canavar” kitabında, canavardan korkan orman hayvanları bulunmaktadır. Kitabın ana karakteri Elmer bu korkuya karşı cesur hareket etmektedir. Korkular şu ifadelerle okuyucuya geçirilmektedir: “*‘Dikkat et Elmer,’ diye seslendi yanından hızla koşarak geçen kuşlar ve küçük yaratıklar. ‘Orada bir canavar var!’ ‘Canavar mı?’ diye düşündü Elmer. ‘Gerçekten mi?’*” canavar korkusu kitabın başında bu ifadelerle verilerek, hikâyenin geri kalanında da işlenmektedir. Ormandaki her canlı canavardan kaçmakta ve korkmaktadır.

K12 “Canavarlar Gece Gelir mi?” kitabında yer alan korkular. “Canavarlar Gece Gelir mi?” kitabında yer alan ana karakter Maya gece olmasından ve geceleri gelen canavarlardan korkmaktadır. Kitapta bu korkular şu dilsel ifadelerle aktarılmıştır: “*Kim bilir belki de ben uyurken korkunç canavarlar gece şehirlerimize, hatta evlerimizin içine kadar bile geliyordur.*” Canavarları yakalama düşüncesiyle gece evin içinde dolaşan Maya duvara yansıyan bir gölge üzerine çok korkmuştur. “*Bu kadar büyük bir canavarla nasıl başa çıkabilirim ki!*” düşüncesi bu korkusunun üst seviyede olduğunu göstermektedir.

K13 “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında yer alan korkular. “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında yer alan korkular arasında, canavar korkusu baskındır. “*Tam koridorda yürürken Klara bir anda bağılıyor: ‘Anne! Bir canavar gözleriyle beni takip ediyor. Korkuyorum.’ Diye annesine koşuyor.*” Bu ifadede canavar korkusu net bir şekilde okuyucuya geçirilmektedir.

K14 “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkular. Kitapta yer alan ana karakter Çağlar karanlık korkusu yaşamaktadır. Karanlık korkusunun varlığı kitapta şu dilsel ifadelerle aktarılmaktadır: “*Fırat, ‘Karanlıktan neden korkuyorsun?’ diye sordu. Çağlar, ‘Bir şey görememekten korkuyorum tabii ki! Her yer karanlık çünkü,’ diye yanıt verdi.*” Çağların karanlık korkusu hikâyeyi şekillendirmektedir.

4.2 Seçilen Çocuk Kitaplarında Yer Alan Korkuların Nedenleri

Okul öncesi dönemde çocukların hissettiği korku duygusunun ardında bu duyguyu tetikleyen ve artıran bazı nedenler mevcuttur. Bu bölümde, seçilen çocuk kitaplarında yer alan korkuların nedenleri ele alınmaktadır.

K1 “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan ana karakter İnci hikâyenin en başında, okulda bir şövalye şenliği olacağını ailesine aktarmaktadır. Ağabeyinin kızlara atfettiği cinsiyetçi bir söylemle, “*Çok komik! Peki kızlar ne yapacak? Şövalyelere yemek mi dağıtacak? O zaman bana biraz peynir getiriver şato hanımefendisi!*” ifadesi İnci’nin aklına yer eder ve bu duruma sinirlenir. Aslında ağabeyin bu sözleri ile, kızların korkak olduğu, bir şövalye cesareti gösteremeyeceği o nedenle bu şenlik ile kızları bağdaşmadığı anlaşılmaktadır. İnci bu fikre karşı çıksa da bu duygu ile o gece yatağına gider. O akşam yatarken, babası ona bir şövalye hikayesi okur ve hikâyede ejderhanın elinden kızı kurtaran bir şövalye bulunmaktadır. Korku ve cesareti bir arada hissettiği duygular ile uykuya dalar. Gece yarısı uyandığında gördüklerinden ve duyduklarından kalbi hızla çarpmaya başlar ve pencerenin ardında kocaman bir gölge görür, ardından tuhaf sesler duyar. İnci korkmaktadır.

Hikayedeki baş karakter İncinin korkusunu tetikleyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Öncelikle ağabeyinin söylediği söylemler, toplum geneline yayılmış mitler olduğu için küçük bir kız ile cesaret duygusunun eşleştirilememesi İnci’ye geçmiş ve onun korkularını tetiklemiştir. Bu düşünceler, çevre etkisiyle şekillenmiştir. Ejderhalardan korkma ise yine öğrenilmiş bir korkudur. Hiçbir çocuk doğduğunda ejderha kavramını bilmez ama öğretiler, okunan hikayeler, anlatılan efsaneler çocukların bu tarz varlıklardan korkmasına neden olmaktadır. Odasındaki gölgeler ve duyduğu sesler de korku duygusunu tetikleyen diğer öğelerdendir.

K2 “Leo’nun Kâbusları” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Leo’nun Kâbusları” kitabında uyumaktan korkan bir çocuk tasvir edilmektedir. Aslında korktuğu şeyin uyku değil uyuduğunda göreceği kabuslar olduğu ilerleyen bölümlerde anlaşılmaktadır. Burada uyku korkusunu tetikleyen kâbusları farklı

korkular oluşturmaktadır. Topluluk önünde konuşamama, rencide olma, yüksekten yere düşme, canavarlar, ölüm gibi korkular bu kabusların bazılarını oluşturmaktadır.

Kitapta yer alan korkuların nedenlerinin okuyucuya dilsel ifadelerle sunulmadığı görülmektedir. Çocuklar günlük yaşamda hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini bazen sözel olarak ifade etmekte güçlük çekmektedirler, bu noktada rüyalar duyguların açığa çıkmasının yollarından biridir. Ana karakter Leo'nun korkuları arasında yer alan topluluk önünde konuşamama, rencide olma, yüksekten yere düşme, canavarlar, ölüm gibi korkular öğrenilmiş korkulardır.

K3 “Teo’nun Gece Korkusu Kitabı” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Teo’nun Gece Korkusu Kitabı” kitabında ana karakter Teo uyumaktan korkan, uyumak istemeyen bir çocuğu temsil etmektedir. Teo’nun korktuğu şey gece yatağına yattığında gelme ihtimali olan canavarlardır. Annesi onu yatmaya hazırlarken Teo’nun aklına, camdan yansıyan gölgeler, korkunç canavarlar ve kötü rüyalar gelir. Teo’nun korkularını tetikleyen bazı öğeler vardır: evin önündeki kiraz ağacı, ağacın arkasındaki elektrik direkleri, yoldan geçen arabalar, köpek havlamaları. Bu tetikleyicilerin farkına varılması ile korkuların azaldığı hissettirilmektedir. “*Canavarın kolları değilmiş onlar, ağacın dallarıymış.*” ifadesi ile bir farkındalık kazanan Teo şu sözlerle diğer korkularını tetikleyen öğeleri de bulmaya çalışmaktadır: “*Ama anne, ben bazen canavar sesleri duyuyorum. Peki o sesler nereden geliyor?*” Annesi sessizce etrafı dinlemeleri gerektiğini söyler ve çok fazla ses duyarlar. “*Anne bak! Bu sesler ne peki? Uzaylılar ve canavarlar geldi işte!*” annesi oğlunun yaşadığı bu tedirginlik üzerine devam eder: “*Hayır Teo’cuğum, o duyduğun buzdolabımızın sesi, diğeri de babanın horlaması, istersen gidip bakalım. Bak şimdi de Ayşe teyze yukarıda koltuğu ittiriyor.*” Annesinin bu söylemlerinden sonra Teo rahatlamaktadır, tüm korkularının nedenlerinin farkına varır.

Kitapta geçen, ana karakterin canavarlardan ve uzaylılardan korkması öğrenilmiş korkular arasında yer almaktadır. Bu korkular doğuştan oluşmayan yaşantılarla pekişen korkulardır.

K4 “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında köpeklerden korkan bir veteriner yer almaktadır. Veterinerin tüm hayvanları çok sevmesi onun köpekler korkmasına engel

olamaz. Kitabın ilerleyen sayfalarında ana karakter veteriner Vladamir Korkakov köpek korkusunun nedeninin ne olduğunun farkına varmaktadır. Yolda yürürken bir köpek sürüsü ile karşılaştığında bir farkındalık yaşar. Köpek korkusunun nedenini anladığı an kitapta şu ifadelerle yer almaktadır: *“O sırada Bay Korkakov’un hayatı film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Ve köpeklerden niye bu kadar korktuğunu, o sahneyi görünce hatırladı. Küçük bir çocukken, çok talihsiz bir olay yaşamıştı. Böylece köpeklerden korkmaya başlamıştı.”* Veterinerin yaşadığı korkunun nedeni kitapta yazılı olarak ayrıntılı ifade edilmemekte, resimlerle desteklenerek okuyucuya hissettirilmektedir. Görselde gece yatağında olan Korkakov’un arka penceresinde bir köpek durmaktadır. Penceresi arkası dönük olan Korkakov duvarda köpeğin kocaman yansıyan gölgesini görmektedir. Bu gölge o kadar büyüktür ki neredeyse tüm duvarı kaplayacak şekilde resmedilmektedir.

Kitapta köpek korkusunun nedeni olarak ana karakterin geçmişte yaşadığı bir olay anlatılmaktadır. Yaşadığı olumsuz tecrübe ile şekillenen köpek korkusu tüm yaşamını ve mesleğini etkileyecek şekilde karakterin hayatına etki etmektedir. Geçmiş hikayeler korkuların oluşmasına neden olarak öğrenilmiş korkuları ön plana çıkarmaktadır.

K5 “Yatağımın Altında Bir Timsah” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Yatağımın Altında Bir Timsah” kitabında yer alan ana karakterlerden biri Loti hikâyesinin başında bir korku yaşasa da hikâyesinin devamındaki korku, diğer ana karakter timsah Timba üzerinden verilmektedir. Timsah gibi vahşi bir hayvan çoğu insan için korku oluşturmaktadır. Timsahtan korkma diğer tüm hayvanlarda da olduğu gibi doğuştan gelen bir korku değil öğrenilmiş bir korkudur. Timba’nın korkular yaşaması ise hikâyeyi çekici kılmakta ve bu duygunun herkeste olabileceği inancını pekiştirmektedir. Timba küçük bir kızdan korkmakta ve dolabın üstünde ondan saklanmakta olarak tasvir edilmektedir. Timba’nın korkusu, *“Oysa Timba korkuyordu.”* cümlesi ile aktarılmaktadır. Timba’nın korkuları, okuyucuya görsellerle de ifade edilmektedir. Timba’nın sadece küçük kızdan değil başka şeylerden de korktuğu hissi şu şekilde geçirilmektedir: *“Neyse ki Timba sudan korkmuyordu.”* Bu ifadeden farklı korkular yaşadığı bilinmekte ve korkularının kaynağı dilsel ifadelerle kitapta okuyucuya sunulmamaktadır.

K6 “Orion ve Karanlık” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Orion ve Karanlık” kitabında yer alan ana karakter Orion birçok ögeden ve durumdan korkmaktadır. Annesi Orion’un hayal dünyasının çok geniş olmasından dolayı bu kadar fazla şeyden korktuğunu önde sürmektedir. Hayal dünyası geniş olan çocuklar olayları birbiri ile bağlarken, gerçeklikten koparak, olmayan varlıkları ve olayları varmış gibi hissedebilmektedir. Ufak bir ses ya da küçük bir gölge hayal dünyası geniş olan çocuklarda tetikleyici bir öge olabilir ve zihinlerinde kurguladıkları hikâye çok boyutlu olabilir. Orion’un korktukları göz önüne alındığında (canavar, örümcek, deniz, kızlar vb.) hayal dünyasının genişliği tahmin edilmektedir. En büyük korkusunun karanlık olduğunu söyleyen Orion, birçok sesin ve görüntünün karanlıkta belirginleştiğini öne sürmektedir. Karanlık korkusunu tetikleyen ögeler ses ve gölgeler olsa da korkusunun asıl sebebi geçmiş hikayeleri ve olumsuz tecrübeleridir.

Kitapta karanlığı temsil eden Karanlık isimindeki karakter Orion’un içi sesini oluşturmaktadır. Karanlığa karşı duyguları Karanlık ile vakit geçirdikçe değişmeye başlamakta, hatta en yakın arkadaşı olarak Karanlık’ı görmektedir. Bunun sebebi yine yaşanmış tecrübelerdir. Bu sefer karanlığı, geceyi ve uykuyu Karanlık ile geçirdiği olumlu tecrübeleri, maceraları ve düşünceleri sayesinde yeniden işler. Artık Orion için karanlık korkutucu değil aksine çok eğlenceli ve keyifli bir alanı ifade etmektedir.

K7 “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında tasvir edilmiş beş canavar karakteri bulunmaktadır. Bu canavarların duyguları olduğundan bahseden kitap, canavarların korku duygusuna da sahip olduğunu okuyucuya aktarmaktadır. Karanlıktan korktukları “*İtiraf ediyoruz, karanlıktan biz de korkarız.*” ifadesiyle anlatılarak bu duygunun herkes için normalleştirilmesi hedeflenmektedir. Canavar gibi soyut bir kavramdan korkma geniş bir kitleyi etkilese de kitapta ironik bir biçimde canavarların da korkabildiği duygusu verilmektedir. Canavar korkusu öğrenilmiş korkular arasına girmektedir.

K8 “Korktuğum Zaman” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Korktuğum Zaman” kitabında ana karakter olarak yavru bir ayı yer almaktadır. Yavru ayı birçok ögeye ve duruma karşı korku duygusu hissetmektedir. Gürültü duyduğunda, annesi gittiğinde, yaralanma ihtimali olduğunda ve havlayan köpeklerden

korktuğundan bahsetmektedir. Kitapta korku beslediği bütün nesnelerin ve olayların nedeni açıklanmamış olsa da korku duygusunun onu güvende tuttuğu koruduğu hissini okuyucuya şu cümleler ile geçirmektedir: *“Bazen korkum beni güvende tutar. Mesela havlayan bir köpekten uzak durmam gerektiğinde... Yüksek bir yere tırmanmamalı, yolun kenarında oynamamalı ya da ateşe yaklaşmamalıyım.”*

Kitapta yavru ayının korkuları incelendiğinde öğrenilmiş korkularının baskın olduğu görülmektedir.

K9 “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında yer ana karakter Kurabiye birçok öğeden ve olaydan korkan yavru bir tavşan olarak tasvir edilmektedir. Yavru tavşan Kurabiye’nin yaşadığı korkular o kadar fazladır ki korkular listesine her gün yeni maddeler eklenmektedir. Hikâyenin çözümleme bölümünde bu korkuların tamamının kendisinden ve hayal dünyasından kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bir ses duyup korkarak evinden uzaklaşan Kurabiye bu sesin aslında kendi içinden geldiğini anlar ve bir farkındalık kazanır. Olaylara bakış açısının ne denli önemli olduğunu, tek bir duygu ile yorumlanan tecrübelerin kişiyi yanıltabileceği kitapta şu ifadelerle okuyucuya geçirilmektedir: *“Kurabiye ‘Ses karnımdan geliyormuş’ diye düşündü. ‘Yani aslında en korkunç şey BENİMİŞİM! Korktuğum şeyler içinde en korkuncu BENİM!’ Kurabiye derin bir nefes aldı ve karşısındaki devasa ağaca, ‘Senden korkmuyorum! ‘Gurr’ sesinden, kanat çırpınlardan, puhudan, yağmur damlalarından, yani listemdeki hiçbir şeyden korkmuyorum. Hatta KENDİMDEN bile korkmuyorum! dedi.’* Ana karakterin bu şekilde kendi kendine konuşması, tüm korkularının kaynağını zihindeki düşüncelerden ibaret olduğunu okuyucuya hissettirmektedir. Eve dönüş yolunda ona korkunç gelen her şey bakış açısını değiştirdiği için artık korkunç gelmemektedir. Örneğin: *“Kurabiye, ağacın yanından geçerken dev Ağaç Trolü’nü gördü. ‘Senden korkmuyorum!’ diye bağırdı. Dev Ağaç Trolü de başını sallayarak gülümsedi.”*

Kitapta korkular soyut kavramlardan korkma üzerine şekillenmiştir. Yavru tavşanın hayal dünyasında ürettiği korkular gerçek olan olay ve nesnelerden bağımsız olarak nitelendirilebilir.

K10 “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında yer alan korkuların nedenleri. “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında üç kedi bulunmaktadır. Birbiri ile yakın arkadaş olan üç kedi, karlı bir havada oyun oynarken önlerine düşen bir kâğıt parçasının üzerinde yazan uyarı ile bir canavara karşı korku hissetmektedirler. Ardından gelen ürkütücü sesler bu korkuyu pekiştirmektedir.

Kitapta üç kedinin yaşadığı korku duygusunun kaynağı dilsel ifadelerle net olarak sunulmamaktadır. Ancak kitapta yer alan karakterler okuyucuya, karakterlerde öğrenilmiş korkuların olduğu mesajı vermektedir. Kediler ve köpekler arasında bilinen süregelen bir anlaşmazlığın olması, kitapta kedi karakterlerin “canavar” diye aslında bir köpeği betimlemesi öğrenilmiş korkuları pekiştirmektedir. Canavar kediler tarafından şu şekilde betimlenmektedir: “*Acaba canavarın sivri dişleri, salyalar akıtan kocaman bir ağzı mı var? Kocaman bir kafası, kat kat, kıvrım kıvrım derisi mi var?*”. Bu betimlemelerden yola çıkarak kedilerin köpeklerden korktuğu duygusu pekiştirilmiştir. Yaşanan bu korku öğrenilmiş bir korkudur.

K11 “Elmer ve Canavar” kitabında yer alan korkuların nedenleri. Canavar korkusu kitapta net bir şekilde konumlandırılmıştır. Bu korkunun kaynağı canavar ögesi kitabın başlarında gösterilmez, sadece korkusu hissettirilir. Soyut bir kavram olarak sunulan canavar, gelen kükreme sesleri ile eşleştirilir. “*Çok geçmeden üçüncü bir kükreme sesi duyuldu. ‘O kükreyen sen miydin?’ diye sordu Elmer, ona doğru yaklaşan kaplana. ‘Tabii ki hayır, kükreyen bir canavardı!’ dedi kaplan ve ormanın derinliklerinde kayboldu.*” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere kükreme sesi uyarıcı bir etkiye sahiptir. Korku duygusunun tetikleyicisi sesler olmuştur. Canavar soyut bir korku olarak betimlenmektedir.

K12 “Canavarlar Gece Gelir Mi?” kitabında yer alan korkuların nedenleri. Sözü edilen kitapta yer alan Maya karakteri gündüzleri çok severken bir o kadar geceden korkmaktadır. Tüm şehrin sessizleşmesi, sakinleşmesi ona ürkütücü geliyordu. Etrafta insanların azalmasını “Herkes bir şeylerden kaçıyor gibi evlerine koşuyordu.” olarak tanımlayan Maya gece olmasını istemez. Gece çıkan bazı sesler onu tedirgin etmektedir. Canavardan geldiğini düşündüğü bu sesler onun korkuları için tetikleyici bir unsur oluşturmaktadır. Canavar, soyut bir korkudur çünkü kitabın hiçbir

yerinde aramasına rağmen onu bulamaz ve karşılaşmaz. Bu korkunun nedeni tamamen etraftaki seslerdir.

K13 “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında yer alan korkuların nedenleri.

Kitaptaki ana karakter Klara uyumak istemeyen küçük bir kızdır. Yatmaya gideceği zaman korkuları artar ve korkuları sebebiyle uykuyu reddeder. Kitapta bu korkuların kaynağı soyut bir varlık ile eşleştirilmiştir. Canavar korkusu onu rahatsız eder ve her seste her gölgede canavarın geldiğini düşünür. *“Anne bir canavar gözleriyle beni takip ediyor.” “Anne bak! Yatağımın altında bir gölge var! Çok korkuyorum, uyuyamam.” “Anne korkuyorum! Yatağın altı kıpırıyor, böyle uyuyamam ki!”* bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere varlığı tespit edilmeyen soyut bir korku yaşıyor Klara.

K14 “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkuların nedenleri.

Çağlar karanlıktan korkmaktadır, bu korkusunun nedeni olarak karanlıkta hiçbir şeyi görememesini belirtmektedir. *“Bir şey görememekten korkuyorum tabii ki! Her yer karanlık çünkü.”* Bu korku Çağlar için öğrenilmiş bir korkudur, karanlıkta hiçbir şey göremediği için oradaki bilinmezlik onu rahatsız etmektedir.

K15 “Yüksekten Korkan Pırtıl” kitabında yer alan korkuların nedenleri.

Kitapta yer alan ana karakter Pırtıl yüksekten korkmaktadır, kelebeğe dönüşüp gökyüzünde uçuş fikri bile onu endişelendirmektedir. Bu korkusunun nedeni kitapta şu ifadelerle yer almaktadır: *“O şimdiki halinden memnundu. Yattığı yerden gökyüzüne bakmak güzeldi. Ama gökyüzünde uçuş fikri Pırtıl’ı çok korkutuyordu. Çünkü yükseklerle çıktıkça kendini kötü hissediyordu... Üzerinde yaşadığı ağaçların bir parmak kalınlığındaki dallarından aşağı bakmak ya da bir üst yaprağa sürünerek tırmanmak bile başını döndürüyordu.”* Pırtıl’ın korkusu yükseğe çıktığında kendisinde oluşan fiziksel değişimlere bağlanmıştır. Baş dönmesi, yukarıdan aşağıya düşme hissi onu rahatsız etmektedir. Kelebek olduğunda uçamayıp, yere düşerek arkadaşlarına “rezil olmaktan” çekinmektedir. Öğrenilmiş bir korkunun ön planda olduğu söylenebilir.

4.3. Seçilen Çocuk Kitaplarında Yer Alan Korkuların Yarattığı Sonuçlar

Korku duygusunun bireye psikolojik ve fizyolojik boyutta etkisi bulunmaktadır. Güçlü bir duygu olan korku sonrası kişide bazı değişikliklere yol açmakta ve bu değişikliklerin kısa sürede normale dönmesinin yanı sıra bazen uzun süreli olarak etkisinin devam ettiği bilinmektedir (Gençöz, 2016).

Bu bölümde, seçilen çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin hissettiği korkuların kitaptaki kahramanlar üzerinde yarattığı sonuçlar analiz edilmiştir. Bu analizler yapılırken, korkuların sonuçları fizyolojik ve psikolojik boyutta ele alınmıştır.

K1 “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitapta yer alan ana karakter İnci ejderhadan korkmaktadır, İnci’nin yaşadığı bu korku gece yatağında yatarken birden uyanıp penceresinin önünde gördüğü gölgeler sonrası oluşur. Güçlü bir duygu olan korku küçük bir kızın tüm vücudunu hızlıca kaplamaktadır. Bu duygunun İnci’deki değişimleri şu ifadelerle okuyucuya aktarılmaktadır: *“İnci gece yarısı uyandı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Pencerenin ardında kocaman bir gölge gördü. Sonra da tuhaf bir ses duydu. Tıstıstıstıss! Yoksa öyküdeki ejderhanın sesi miydi bu? İnci, ejderhanın kendisini kaçırmak için geldiğini düşündü.”* Metnin bu bölümünde fizyolojik ve psikolojik bir tepkiden bahsedilmektedir. İnci’nin kalbinin hızla çarpması hissettiği korku sonrası oluşmaktadır. Korku esnasında göz bebeklerinin büyümesi, kalbin hızlı çarpması, el ve ayakların soğuması bilinen fizyolojik tepkilerdendir.

Korku esnasında vücut “savaş ya da kaç” ikilemi arasında kalmakta ve bir tarafı seçmektedir. İnci’nin söylemlerinden “savaş” düşüncesi ile hikâyeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Ejderhanın geldiğini düşündükten sonra “savaş” mekanizmasının aktif hale geldiği şu cümleler ile aktarılmıştır: *“Tabii benim şatoda yaşayan bir kız değil, bir şövalye olduğumu bilmiyor.”* O esnada kendisini ejderha ile savaşmaya hazır hissetmekte ve psikolojik olarak güçlü durmaya çalışmaktadır. Hemen ardından bu gücü tam olarak kendisinde olmadığını hisseder, psikolojik bir gel git yaşar. Korku yeniden tüm vücudunu sarar ve bu duygu ile baş edemeyeceğini düşünerek bağırmaya başlar. Babasını çağırır. O an kendini yenilmiş hisseden İnci, babasının verdiği güven sonrası yeniden kendine güvenerek uykuya dalar. İnci’nin içinde bulunduğu durum,

yaşadığı korku onun küçük vücudunda fiziksel tepkimelere yol açmış ve psikolojik olarak savunma mekanizmalarını devreye sokmuştur.

K2 “Leo’nun Kâbusları” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar.

Leo’nun Kâbusları kitabında uyumak istemeyen, uyuduğunda kâbus görmekten korkan bir çocuğun hikayesi anlatılmaktadır. Leo’nun yaşadığı korku kitabın başında şu şekilde aktarılmaktadır: *“Leo bir süredir kabuslar, yani çok korkutucu rüyalar görüyordu. Sık sık, uykusunun tam ortasında iki gözü iki çeşme uyanıyordu.”* Küçük çocuk yaşadığı korku sonrası psikolojik olarak zorlanmakta ve vücudu –iki gözü iki çeşme- ağlayarak fiziksel bir tepki vermektedir. Kitabın ilerleyen sayfalarında Leo’nun gördüğü kabuslardan bahsedilmektedir. Rüyasında bir arabanın içinde hızla giderken şoförün direksiyonun başında olmadığını gören Leo korku duyar. Bu korku duygusunun ortaya çıkardığı tepkiler kitapta şu şekilde yer almaktadır: *“Leo’nun elleri, ayakları, bütün vücudu titriyordu! Bir şey yapması gerektiğini biliyordu, ama korkudan taş kesilmiş gibiydi.”* Fizyolojik tepkiler olarak, el, ayak, vücut titremesi, vücudun taş kesilmesi örneklerine bu bölümde rastlanmaktadır. Hikâyenin devamında Leo’nun korkularının etkileri şu şekilde devam etmektedir: *“Leo’nun elleri, ayakları, her yeri zangır zangır titriyordu. Bir şey yapması gerektiğini biliyordu, ancak dehşet içinde olduğundan hiçbir şey yapamıyordu.”* Korku duygusunun giderek güçlendiği görülmekte Leo’nun üzerindeki etkisi artmaktadır. Korku duygusunun en üst düzeydeki hali –dehşet- içinde olma durumu Leo’yu etkisi altına almıştır.

Kitapta çoğunlukla korku sonrası hissedilen fizyolojik tepkilerden bahsedilmektedir. Psikolojik ruh hali net cümlelerle okuyucuya geçirilmemekte, hissettirilmektedir. Dehşet içinde olan Leo’nun “savaş ya da kaç” mekanizması devreye girerek, bakıcısı Maryan’dan aldığı destek ve güven hissi ile savaşmayı tercih ettiği ve rüyalarında korkularına galip geldiği anlaşılmaktadır.

K3 “Teo’nun Gece Korkusu Kitabı” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Gece olduğunda gölgelerden, canavarlardan ve uyuduğunda gördüğü kabuslardan korkan Teo yatmak istememektedir. Kitapta Teo’nun korkuları açıkça ifade edilmekte, bu korkuların Teo’nun sağlıklı bir şekilde uykuya geçmesini engellemektedir. Annesi, Teo’yu uykuya ikna etmeye ve onu rahatlatmaya çalışsa da Teo’nun aklına cama yansıyan gölgeler, korkunç canavarlar ve kötü rüyaları

gelmektedir. Annesinin *“Teo ’cuğum uyumak seni dinlendirecek, büyütecek, hem bak ne güzel sıcacık evimizdeyiz.”* söylemi, korku duygusunun Teo’da uykusuzluk yarattığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Psikolojik bir gerginlik sonucunda uykusuzluk yaşayan Teo yatmak istememekte, odasında tedirgin kalmaktadır. Canavar korkusu, bu korkuyu tetikleyen sesler ve gölgeler onun gece boyunca tetikte kalmasına neden olmaktadır. Kitapta tüm bunların sonucunda korkuların sağlığını olumsuz etkilediği fikri pekişmektedir.

K4 “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitapta, hayvanları çok seven fakat köpeklerden korkan veteriner Vladamir Korkakov kitabın ana karakteri olarak yer almaktadır. Bir gün yolda köpeklerle karşılaştığında hissettiği korkunun yarattığı sonuçlar kitapta şu şekilde ifade edilmektedir: *“Köpekleri görünce heyecanlanan Bay Korkakov’un kahvesi üstüne başına dökülmeye başladı, şapkası hafifçe yukarı kalkıp indi. Gözlükleri bile titriyordu.”* Korkakov’un hissettiği duygunun tüm vücudunu sardığı bu anda korkudan titremesi fiziksel bir tepki olup, gözlüklerinin bile titremesi ise bu duygunun ne kadar yoğun yaşandığı hissini okuyucuya geçirmektedir. Yaşadığı korku kitaptaki ana karakterin mesleğini olumsuz yönde etkilemektedir, çok sevmesine rağmen köpeklerden korkması onun mesleğindeki özgüvenine olumsuz tesir etmektedir. Çünkü bu korkusunu başkalarından saklaması gerektiğini düşünmektedir. *“Bunu bugüne dek herkesten saklamayı başarmıştı. Etrafındakiler biraz şüphelenmiyor değildi tabii.”* Bu ifade Bay Korkakov’un iç dünyasında çelişkiler yaşadığını, aslında bu durumdan utandığı hissini geçirmektedir.

Kitapta, ana karakterin yaşadığı korkuların yarattığı sonuçlar hem fizyolojik hem de psikolojik olarak resmedilmiştir. Korku ile ortaya çıkan tepkiler net söylemlerle okuyucuya geçirilmektedir.

K5 “Yatağımın Altında Bir Timsah” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. “Yatağımın Altında Bir Timsah” kitabında korku ögesi bir timsah üzerinden ilerletilmektedir. Timsah Timba birçok durumdan korkan bir timsahtır. Hikâyenin başında odaya giren küçük kız Loti’den korkar ve dolabın üstüne saklanmış olarak resmedilir. Timba’nın korkusu onu sosyalleşmekten ve oyundan alıkoymaktadır. Küçük kızın iknaları üzerine dolabın üstünden iner ve oynamaya

başlarlar. Kitabın ilerleyen bölümlerinde oyun oynarken kirlenen Timba'nın duş girmesi gerekmektedir. “*Neyse ki Timba sudan korkmuyordu.*” ifadesi, aslında korkularından dolayı Timba'nın birçok şeyden uzak kaldığı hissini okuyucuya geçirmektedir.

Ana karakterin yaşadığı korkuların sonuçları açık cümlelerle kitapta ifade edilmemektedir. Korku üzerine verilen fiziksel tepkiler görsellerden anlaşılmaktadır. Timsan Timba'nın korkup saklanması, bakışlarının değişmesi korku üzerine verdiği fiziksel tepkilerdir. Korktuğu anda ilk tepkisi korktuğu durumdan kaçmak olmuştur, ardından küçük kızın verdiği güven hissi ile korkusunun üzerine gitme kararı alıp korkusu ile savaşmayı tercih etmiştir.

K6 “Orion ve Karanlık” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar.

Kitaptaki ana karakter Orion birçok öğeden ve durumdan korkan bir çocuktur. Korktuğu şeylerin başında ise karanlık gelir. Karanlık korkusunun onda yarattığı etki kitapta daha çok görseller ile okuyucuya geçirilmekte aynı zamanda Orion korkularına karşı aldığı bazı eylemler dilsel olarak aktarılmaktadır. “*Senden bıktım usandım artık karanlık! Keşke o korkutucu seslerini, uğursuz canavarlarını ve zifiri karanlığını da alıp çekip gitsen!*” bu ifadeden anlaşılacağı üzere karanlık korkusu Orion’u bıkırmış ve çok yormuştur. Kitapta bu cümle küçük bir çocuğun korkularına karşı savaş açtığı bir anı temsil etmektedir. Bu patlama anına kadar Orion karanlık korkusundan hep kaçmakta ve onu yok saymaktadır. Korkuları onu günlük yaşamdan uzaklaştırmakta, hareket alanının kısıtlamaktadır. Örneğin karanlık korkusu haricinde onlarca başka korkusu da olan Orion, gece daha iyi görebilmek için bol bol havuç yemekte, güneş hiç gitmesin diye onu yakalamaya çalışmakta, hiç sönmeyen bir ampul icat etmeye çalışmakta, ateşböceği besleyerek korkusu ile yüzleşmemeyi tercih etmektedir.

Orion ve Karanlık kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçların fizyolojik boyutu kitabın tamamında görseller üzerinden okuyucuya geçirilmektedir. Psikolojik boyutundaki sonuçlar daha belirgin cümleler ile aktarılmakta, küçük çocuğun çelişkiler içinde olduğu ve yoğun gerilim yaşadığı anlar dilsel olarak betimlenmektedir. “*Tabi normalde maceraya atılmaktan ödüm kopardı, özellikle de Karanlık gibi korkunç bir yaratıkla.*” söylemi Orion’un hem bu korkunun üzerine gitmesini hem de yoğun bir korku hissettiği şeyden kaçmasını söyleyen iç sesinin çelişkili ifadesi olarak kitapta yer almaktadır.

K7 “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitapta beş karakter, korkuları ve duyguları olan canavarları temsil etmektedir. İnsani özellikler taşıyan ana karakterler kendilerinden korkulmasının duygularını incittiğinden bahsederken, korku duygusunu normalleştirmektedir. İnsanların kendilerini gördüklerinde korkması onları üzmektedir. “Bizi görünce, ‘Eyvah canavaar!!’ diye yüzümüze karşı bağırarak, sonra da kaçmak ayıp olmuyor mu? Lütfen siz de bizi sevin... Hadi gelin sarılalım.” Kitaptaki bu ifade korkuların mesafeyi beraberinde getirdiği mesajını vermektedir. Mesafe ise belki de güzel bir ilişki doğacakken o iletişimi engellemektedir. Korkulan durumların üzerine gidildiğinde güzel ve eğlenceli sonuçlar ortaya çıkabileceği düşüncesi burada pekiştirilmek istenmektedir.

Ortak duygular empatiyi artırmakta ve ortak duygular besleyen kişileri bir araya getirmektedir. Kitapta aynı duygudan mustarip beş canavar vardır ve hepsi ortak hareket etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak, farklı düşünen kişi karşı tarafta yer alırken aynı düşüncelere sahip olan kişilerin bir arada bulunması daha mümkündür. Kitap daha detaylı ele alındığında beş canavar aynı duyguyu paylaşıp bir arada olduklarını gösterirken aynı zamanda onlardan korkan çocukların da sevgisine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle duyguların hem birleştirici hem de ayırıştırıcı bir gücü olduğu söylenebilir.

K8 “Korktuğum Zaman” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Korktuğum Zaman kitabında yavru ayı birçok durumdan, birçok nesneden korkan bir karakterdir. Korktuğu zamanlarda bazı tepkiler göstermektedir. Ağlamak, kaçmak, yatağın içine saklanmak ya da birine sarılmak. Korku duygusunun yavru ayıda yarattığı sonuçlar kitapta şu şekilde geçmektedir: “*Korku çok soğuk ve rahatsız edici bir duygudur. Korktuğum zaman ağlarım. Kaçmak ya da saklanmak isterim. Birisinin bana sarılmasını isterim.*” Korku soğuk ve rahatsız edici bir duygu olarak tanımlanmıştır. Üzücü, yıpratıcı ve yalnız hissettiren bu duygu psikolojik boyutta ana karakteri etkilemektedir.

Korku bireyi, olumsuz ve zarar verici durumlardan uzak tutmaktadır. Kitapta korku duygusunun olumlu yanına da değinilmektedir: “*Bazen korkum beni güvende tutar. Mesela havlayan bir köpekten uzak durmam gerektiğinde... Yüksek bir yere*

tırmanmamalı, yolun kenarında oynamamalı ya da ateşe yaklaşmamalıyım.” Kendini tehlikelerden koruma iç güdüsü korku duygusu sayesinde bireyin zarar görmesini engellemektedir. Yavru ayının korku hissetmesi, havlayarak üzerine gelen bir köpekten uzak tutmakta ya da yüksek yerlere tırmanmasına ket vurmaktadır.

K9 “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında çok fazla şeyden korkan bir tavşan yavrusu bulunmaktadır. Kurabiye adındaki bu yavru tavşanın yaşadığı korkular onun günlük hayatını etkileyecek boyuttadır. Sürekli hissettiği korku duygusu onu pasif, çekingen ve içine kapanık yapmaktadır. Korkunun yarattığı bu sonuçlar okuyucuya kitapta görsellerle sunulmakta dilsel ifadelerle pekiştirilmektedir. Örneğin: *“Zavallı Kurabiye! Sürekli korkuyla yaşıyordu. En doğal, zararsız şeyler bile, ona göre felaketti.”* ifadesi, yavru tavşanın çok zor durumda olduğunu, aşırı korkuları nedeniyle zavallı diye anılmasını göstermektedir. Zavallı olmak, her şeyden korkmak her şeyden uzaklaşmasına ve yalnız kalmasına sebep olmaktadır. Bu duygu o kadar yoğundur ki artık bu korkularından kaçamayacağını anlayan tavşan bu duygu ile savaşmaya karar verir. *“Yani aslında en korkunç şey benmişim! Korktuğum şeyler içinde en korkuncu benim! Artık hiçbir şeyden korkmuyorum.”* Kurabiye hissettiği yoğun korku duygusunun bir sonucu olarak psikolojik bir savaş vermektedir.

Yavru tavşan Kurabiye hissettiği korkular nedeniyle yalnız kalmakta, hareketleri kısıtlanmakta ve sürekli kaçarak bir hayat sürmektedir. Korkuların beraberinde getirdiği bu sonuçlara daha fazla katlanmamak adına bir karar alır ve aldığı karar ile daha güçlü, özgüvenli bir tavşana dönüşmüştür. Kitap, korkuların hem fizyolojik hem de psikolojik sonuçlarına birlikte yer vermektedir.

K10 “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Karlı bir havada dışarıda oyun oynayan üç kedi yaşadıkları bir olay üzerine korkmuşlardır. Korku duygusu fiziksel ve psikolojik olarak onları etkilemiştir. Yaşadıkları korkunun sonucu kitapta şu şekilde ifade edilmektedir: *“Ama yine de Piti ve Pati korkudan titriyor. En küçük ses bile onları irkiltiyor. Rüzgâr uuuu... uğulduyor. Zıplıyorlar. Dallar çat çat... çatırdıyor. Sırıyorlar. Ah, şu Piti ile Pati... Her şeyi canavar sanıyorlar.”* Burada korkudan titremeleri, zıplamaları, en ufak seste sıçramaları korkunun görünen fiziksel tepkileridir. Görseller ile pekiştirilen hikâyede

korku üç kedinin de suratına yansımış olarak resmedilmektedir. “Piti ile Pati’nin korkudan takırdıyor dişleri.” ifadesi yine korkunun fiziksel bir sonucudur. “Bizim üç kafada, hatta Pus bile korkuyor bu seslerden... De...demek ca...canavar varmış gerçekten!” Korku anında cümlelerin akışı değişebilir, üç kedinin de korkudan kekelemeye başlamasına bu ifade örnek olarak gösterilebilir.

Kitapta üç kedinin hissettiği korkunun sonucunda titremelerinden, kekelemeye başlamalarından, her sese irkilmelerinden bahsedilmektedir. Korkunun yarattığı bu sonuçlar fizyolojik tepkilerdir. Bunun yanı sıra üç kedinin hiçbir şey yapmadan durmak istemeleri, cesaretlerini kaybetmeleri de psikolojik bir sonuç olarak gösterilmektedir.

K11 “Elmer ve Canavar” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar.

Sözü edilen kitapta, ormanda hissedilen canavar korkusu üzerine herkes bu korkuları ile yüzleşmek yerine kaçmayı tercih etmektedir. Korku onları yerinden, yuvasından etmiş, tüm hayvanları uzaklaştırmıştır. Diğer tarafta kaçan hayvanların sesinden korkan tüylü yaratık Blu Blu ise, korkularını fiziksel tepkileri ile açığa çıkarmaktadır. Blu Blu’nun korkması sonucu içinde bulunduğu durum kitapta şu şekilde aktarılmaktadır: “‘Merhaba,’ dedi Elmer. ‘Kükreme sesini sen de duydun mu?’ ‘O bendim,’ diye hıçkırdı yaratık. ‘Korktuğum zaman kükrerim ben.’” Canavar zannedilen varlığın korktuğunda ağlaması fizyolojik bir tepki olup, kendini çaresiz ve korunmasız hissetmesi psikolojik bir tepkidir.

K12 “Canavarlar Gece Gelir Mi?” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitaptaki Maya karakteri yaşadığı korkular nedeniyle geceleri huzursuz geçirmektedir. Her gece geldiğini düşündüğü canavarı yakalamak adına, yatağına girer ama uyumaz ardından yatağından kalkarak canavarı bulmaya çalışır. Bu arama onu çok yorar ve neredeyse bütün gece uykusuz bırakır. Korkularının neden olduğu bu uykusuzluk onu halsiz ve isteksiz yapar. “Fakat Maya gece uyumadığı için bütün gün kendini yorgun hissetti. Öyle ki canı dışarı çıkıp oyun oynamak bile istemiyordu. Tüm günü resim yaparak keyifle geçirdi. Maya anladı ki geceler uyumak ve dinlenmek içindi, korkup uykusuz kalmak için değil.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere korku Maya’yı olumsuz etkilemiştir. Onu uykusuz bırakmış ve uykusuz kalması sebebi ile

mutsuz ve keyifsiz yapmıştır. Korkunun hem fizyolojik hem de psikolojik sorunlara yol açtığı gerçeği okuyucuya yansıtılmıştır.

K13 “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitapta yer alan Klara korkuları nedeni ile uykuyu reddetmektedir. Bu onun sağlıksız bir düzene geçmesine sebep olur. Çünkü ne zaman uyku vakti gelse oyalanmaya ve zamanı ötelemeye çalışır. Uyku düzeni şaşar, huzurlu bir uyku uyuyamaz. Kitapta uykuyu ötelemesi şu şekilde ifade edilmektedir: *“Klara’nın annesi odasının kapısını çalarak içeri giriyor: ‘Hadi Klara! Yatağa gitme zamanı!’ diyor. Klara itiraz ederek: ‘Ama anne, daha meyvelerimi yemeyi bitirmedim ki!’”* uyku saatinde uyumaması onu olumsuz olarak etkilemekte ve huzursuz etmektedir.

K14 “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Kitapta yer alan ana karakter Çağlar karanlıktan korkmaktadır ve bu korkusu onun özgürlüğünü ve hareket alanının kısıtlamaktadır. Gece uyandığında tuvaleti gelir ve koridorun ışığı kapalı olduğu için yatağından çıkamaz, hatta odanın içinde tuvaletini yapabileceği bir araç arar. Çağlar’ın bu korkusu onun hareketlerine engel oluşturmaktadır. *“Çağlar koridor karanlık olduğu için yataktan kalkmak istemedi. Tuvalete sabah gitmeye karar verdi ve gözlerini kapattı. Çağlar gözlerini kapattı ama bir türlü uyuyamadı. Çünkü acilen tuvalete gitmesi gerekiyordu. Karanlık koridor aklına geldiğinde yine korktu, bu kez daha fazla sıkıştı.”*

Korkuların yarattığı sonuçlar olarak psikolojik bir yalnızlığın yanında, fiziksel olarak da hayatın akışından uzak kalma, istediklerini yapamama olarak ifade edilmektedir.

K15 “Yüksekten Korkan Pırtıl” kitabında yer alan korkuların yarattığı sonuçlar. Ana karakter Pırtıl yüksekten korktuğu için kelebeğe dönüşmek istememektedir. Yaşamının doğal döngüsünde yer alan en temel değişimi istememektedir. Etrafında yaşayan her tırtıl bu başkalaşımı beklerken o diğerlerinden farklı düşünmektedir. Arkadaşları hayal kurup, heyecanlanırken o kaygı ve stres yaşamaktadır. *“‘Ya düşüp bir yerini incitirsen?’ dedi korkusu bu kez. ‘Ya kanatların zarar görürse?’ Pırtıl gitgide sinirleniyordu. Korkusu onu bir türlü rahat*

bırakmıyordu.” Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere korku hissi onu sinirli ve gergin bir tırıla dönüştürmektedir.

4.4 Seçilen Çocuk Kitaplarında Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Korkuları yenmek ve ortadan kaldırmak için bazı baş etme yöntemleri bulunmaktadır. Bu baş etme yöntemleri aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 4.

Korkularla Baş Etme Yöntemleri

Korkularla Baş Etme Yöntemleri	Doğru Bilgi Aktarımı
	Cesaretlendirme ve Güven Verme
	Oyun ve Hikâye Kullanımı
	SistematiK Duyarsızlaştırma
	Ödüllendirme

Bu bölümde seçilen çocuk kitaplarında, korkuları yenmek adına kullanılan baş etme yöntemleri incelenmiştir. Bulunan yöntemlerin hangi dilsel ifadelerle okuyucuya sunulduğu kitaplardan örneklerle aktarılmıştır.

K1 İnci Karanlıktan Korkmuyor Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “İnci Karanlıktan Korkmuyor” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematiK duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru Bilgi Aktarımı” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta yer alan ana karakterin korkusunu yenmesinde babası destek olmaktadır. Bu desteği sağlarken doğru bilgi aktarımı yöntemini kullanmaktadır.

İnci gece uyanıp gördükleri ve duydukları üzerine odasında bir ejderha olduğunu düşünür, korku içinde babasını çağırır. Babası geldiğinde kızının ejderha korkusunu

yok saymaz aksine, varlığına inanırcasına ejderhayı bulmaya çalışır. Korkunun kaynağı olan ejderhanın olmadığını kanıtlamak adına, İnci'yi bu korkuya iten tetikleyicileri ona göstermeye çalışır. *“İnci'nin babası pencereye doğru baktı. ‘Haklısın. Orada gerçekten bir şey oturuyormuş gibi görünüyor.’ Babası parmak uçlarında sessizce yürüyerek pencereye doğru ilerledi. Perdeyi kenara çekti. Ve ortaya HİÇBİR ŞEY çıkmadı! ‘Ben ejderha göremiyorum buralarda.’ dedi babası.”* İnci'nin babası ona ejderhanın bahçede olmadığı gösterirken gelen seslerin pencerenin önünde kavga eden kedilere ait olduğunu fark ederler. *“Demek ejderhanın ateş püskürtme sesi kedilerden geliyormuş.”* İnci biraz rahatladıktan sonra babası yatağın kenarında oturur ve şu açıklamaları yapar: *“Bak! Pencerenin önündeki çalılığın gölgesini görüyor musun? Tıpkı bir ejderha gibi görünüyor.”* Babasının bu ifadeleri, ejderhanın aslında gölgelerden ibaret olduğunu kızına açıklamaktadır.

Kitapta, kedilerden gelen sesler ejderhanın ateş püskürmesi gibi duyulmakta pencerenin önündeki çalılıklar ejderha olarak görülmektedir. İnci'nin babası ejderhayı yok saymak yerine doğru bilgi aktarımı yöntemini kullanarak kızının rahatlamasını sağlamaktadır.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yöntemi kullanımı. Karanlıktan korkma duygusu üzerinde duran kitapta, karanlıktan korkmanın arkasında yer alan nedenlerin bazıları okuyucuya gösterilmekte ve bunun çözümün var olduğunu hissettirmektedir. Korku yok sayılmamış, küçümsenmemiş ve başka korkular kullanarak bastırılmamıştır. Aksine korku konuşulmuş, üzerine gidilmiş ve çeşitli nesnelerle tanımlanmıştır. Tanımlanan karanlık korkusu ana karakterin etrafında şekillenmekte, kitabın ilerleyen sayfalarında yoğunlaşmakta ve korku duygusunun seviyesi artırılarak okuyucuya hissettirilmektedir. Ardından gelen bir kırılma anı ile korku yerini sakinliğe bırakmış ama yine de okuyucuya tamamen korkunun yok olduğu hissi verilmemiştir. Verilen korku duygusu regüle edilerek, hikâyenin devamında cesaret duygusunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Kitapta, korku ile baş etme yöntemlerinden “cesaretlendirme ve güven verme” kullanımı yer almaktadır. İnci'nin korku ile babasına seslendiği anın üzerine gelen babası, ona önce kendi varlığını hissettirerek güven vermektedir. Bu yöntem okuyucuya şu ifadelerle aktarılmaktadır: *“Babası İnci'ye sarılarak, ‘Korkma’ diye fısıldadı. ‘Ben yanıdayım. Ben seni korurum.’”* Babası korkusunu yok saymak yerine önce ona güven vererek, kendisinin onu koruyacağını söyleyerek, kızının baş etme

becerilerini desteklemektedir. İnci'nin korkusunun tam olarak geçmediğinin farkına varan babası ona cesaret vermeye çalışır. “O zaman sen de şövalye kostümünü giyersin. Böylece ejderha senden korkar ve kaçır.” Bu söylemi üzerine İnci rahatlar, ejderhanın yeniden gelmesi durumunda ne yapması gerektiğini öğrenmiştir.

Kitaptaki baba karakteri kızının korkularını yenmek adına hem cesaretlendirme hem de güven verme yöntemini kullanmaktadır.

“Oyun ve hikâye” yöntemi kullanımı. İnci Karanlıktan Korkmuyor kitabında, İnci'nin gece uyanıp ejderhadan korkması üzerine odaya gelen babası, kızının var olan korkusunu yenmek adına ufak bir oyun yapar. Gerçekten bir ejderha varmışçasına, kendisinin de bu korkuyu taşıdığı hissini kızına geçirir. Ardından kitabın görsellerinden de net anlaşılacağı üzere pencereye doğru sessiz bir şekilde parmak uçlarında ilerler. Bu dakikadan itibaren kendisini, kızını ve canavarı oyunun bir parçası haline getirmiştir. Kitapta bu oyunlaştırma şu şekilde okuyucuya geçirilmektedir: *“‘Haklısın, orada gerçekten bir şey oturuyormuş gibi görünüyor.’ Babası parmak uçlarında sessizce yürüyerek pencereye doğru ilerledi. Perdeyi kenara çekti ve ortaya HİÇBİR ŞEY çıkmadı! ‘Ben ejderha göremiyorum buralarda,’ dedi babası. Birlikte pencereyi açtılar. Dikkatle dışarıya doğru baktılar. Ve tıslayan canavarı gördüler. Hatta bir değil iki canavar!”* Babanın yaptığı ufak bir oyun ile İnci de korku duygusunun çözümüne dahil olmuştur.

Kitapta korku ile baş etmede “hikâye” yöntemi de kullanılmaktadır. Babası İnci'ye ejderhalarla savaşan cesur bir şövalyenin hikayesini okumuştur. Babasının okuduğu hikâyeden olumlu yönde etkilenen İnci kendisi de o hikayedeki gibi bir şövalye kostümü giyerse ejderhaların ondan korkup yanına gelmeyeceğini düşünür. Babasının okuduğu hikâyeden etkilenen ve korkularının üzerine nasıl gideceğini bilen İnci rahat bir şekilde uykuya dalar.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta, korkular ile baş ederken “sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanıldığına dair bir dilsel bulguya rastlanmamaktadır.

“Ödüllendirme” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta, korkular ile baş ederken “ödüllendirme” yönteminin kullanıldığına dair bir dilsel bulguya rastlanmamaktadır.

K2 Leo’nun Kâbusları Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Leo’nun Kâbusları” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yöntemi kullanımı. Korkulara neden olan tetikleyicileri ortadan kaldırmak adına, oluşan korkuların kök nedenine inmek gerekmektedir. Leo’nun bakıcısı Maryan, Leo’nun korkularını yenmesini desteklerken ona gerçeklerden bahsetmiştir. Rüyaların sadece bir rüya olduğunu, istediğinde rüyaları istediği şekilde ilerletme gücüne sahip olduğunu hatırlatmıştır. *“Rüyalar büyü bir evrenin parçasıdır Leo. Bu nedenle rüyadayken başına kötü bir şey gelemes.”* Leo bu sözden etkilenmiştir, çünkü her sabah uyandığında her şeyin eskisi gibi olduğunu görür, sadece rüyada iken tüm olanları kontrol edebilme düşüncesi ona kendini çok iyi hissettirmiştir. Leo tüm bu konuşmaları içselleştirmiş ve rüyasında uygulayabilmiştir. Artık korkular geride kalmıştır. Babası ile aralarında geçen bir konuşma sırasında, korkularını yendiğini artık uyumaktan korkmadığı şu şekilde ifade edilmektedir: *“Evet baba, ama bildiğin gibi, rüyalarımızda başımıza kötü bir şey gelemes. Bunlar sadece rüya! O nedenle korkmak yerine, bir kahramana dönüşebiliriz.”*

Kitapta, Maryan’ın rüyaların sadece bir rüya olduğundan bahsetmesi, uyku sırasında gördüklerinin hiçbirinin gerçek olmadığını söylemesi, rüyada gördüklerini yönetme kontrolünün kişinin kendi elinde olduğunu aktarması Leo’a güç vermiştir. Tüm bu bilgiler sayesinde uykuya huzurla geçmiş ve hissettiği korkularla nasıl mücadele etmesi gerektiğini öğrenmiştir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yöntemi kullanımı. Leo uyumayı reddeden, uyuyunca gördüğü kabuslardan dolayı korkan bir çocuktur. Bu korkuyu yenmek için bir desteğe ihtiyaç duymaktadır. İhtiyacı olan bu destek ise en sevdiği bakıcısı Maryan’dan gelir. Maryan ona, tıpkı Leo gibi küçükken kabuslar gördüğünden

bahseder. Leo'nun şu an çok eğlendiği, birlikte oyunlar oynadığı, çok sevdiği bakıcısının da küçükken aynı korkulara sahip olması onun ilgisini çeker. Aynı dilden konuşmak Leo'yu rahatlatır. Kitapta iki karakterin ortak özelliklerinin olması karşılıklı güven hissini pekiştirmektedir. Maryan'ın, Leo'ya olan desteği kitapta şu şekilde aktarılmıştır: “*Küçükken, rüyamda beni yemek isteyen canavarlar görürdüm!*’ dedi Maryan. *‘Kaçıp kurtulmaya çalışırdım, ancak hiçbir zaman bunu başaramazdım.’* *‘Ben de rüyamda canavarlar görüyorum!’* diye haykırdı Leo. *‘Tıpkı senin gibi ben de uyumak istemezdim,’* diye devam etti Maryan. *‘Bir gün, artık yeter dedim! Kabuslarımda gördüğüm canavarları ehlileştirmeye karar verdim.’* *‘Peki başardın mı?’* diye sordu Leo etkilenmiş bir şekilde.” Maryan ile aynı korkulara sahip olmak ve Maryan'ın şu an uyumaktan korkmaması hatta uykuyu çok güzel olarak nitelendirmesi, korkularını geride bırakması Leo'ya cesaret vermiştir. Maryan bu korkuları geride bıraktıysa kendisinin de korkularını geride bırakabileceği düşüncesi onu mutlu etmiştir. Leo'nun “*Peki başardın mı?*” sorusuna Maryan sözlerine şu şekilde cevap vermiştir: “*Tabii ki! Rüyalarımızda gördüğümüz canavarlar tehlikeli olamaz Leo. Onlar gerçek değil! Hatta istersek onlarla arkadaş bile olabiliriz. Benim fikrim bu!*” Maryan'ın canavarların tehlikeli olmadığından, tüm bunların bir rüya olduğundan bahsetmesi, Leo'ya güven vermektedir. “*Rüyalar büyü bir evrenin parçasıdır Leo. Bu nedenle rüyadayken başına kötü bir şey gelemaz. Korkacağına, kahraman olmak için bu durumdan yararlan!*” Ona rüyalarında kahraman olabileceği fikrini aşilayarak korkularına karşı cesaretlendirmiştir.

Kitaptaki ana karakterin hissettiği korkuların aynısının çok sevdiği bir kişi tarafından da küçükken yaşanmış olması ona iyi hissettirmektedir. Yetişkin karakterin, korkularını geride bırakması, onları kontrol etmenin gücünün kendi elinde olması, küçük bir çocuğa cesaret vermektedir. Cesaret ve güven verme yöntemleri, Maryan karakterinden, Leo karakterine yönelik kullanılmaktadır.

“Oyun ve hikâye” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta, ana karakterin gece korkuları ile mücadelesinde oyun ve hikâye yöntemine başvurulmuştur. Leo'nun bakıcısı Maryan, bazen rüyaların çok eğlenceli olabileceğini Leo'ya anlatmaktadır. “*Rüyalarımızda gördüğümüz canavarlar tehlikeli olamaz Leo. Onlar gerçek değil! Hatta istersek onlarla arkadaş bile olabiliriz. Benim fikrim bu!*” Maryan bu cümlesi ile Leo'yu küçük bir oyuna davet etmektedir aslında, onun dikkatini çekmeyi

başarmıştır. *“Rüyanda kendini bir yetişkin gibi görürsen, gerçekten öyleymiş gibi davran ve eğlenmeye bak! Dünyanın en bilgili öğretmeni ya da uzaydaki en gözü pek astronot ol! Boşluğa düştüğün zaman bir paraşütünün olduğunu hayal et ya da daha iyisi uç.”* Leo tüm bu söylenenlerden çok etkilenmiştir, tıpkı heyecanlı bir oyuna bir yarışa gider gibi istekle uyumaya gider. Maryan Leo’ya iyi geceler dilerken ondan bir ricada bulunur: *“İyi geceler Leo. Bana rüyalarından küçük bir hatıra getirirsen sevinirim.”* Leo farkına varmadan küçük bir oyuna dahil olmuştur.

Kitapta bakıcı Maryan’ın kendi çocukluk anılarından bahsetmesi, küçükken aynı korkuları taşıdığını Leo’ya söylemesi ve tüm korkularını nasıl yendiğini anlatması, Leo ile aralarında bir özdeşim sağlar. Maryan aslında bir hikâye paylaşmıştır. Kendi hikayesini. Leo için uyku bir eğlenceli bir alana dönüşmüştür. Tüm bunlar sayesinde kitapta oyun ve hikâye yöntemi kullanılarak korkularla baş etme becerileri desteklenmiştir.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta, korkular ile baş ederken “sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanıldığına dair bir dilsel bulguya rastlanmamaktadır.

“Ödüllendirme” yöntemi kullanımı. Sözü edilen kitapta, korkular ile baş ederken “ödüllendirme” yönteminin kullanıldığına dair bir dilsel bulguya rastlanmamaktadır.

K3 “Teo’nun Gece Korkusu” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Teo’nun Gece Korkusu” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistemik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yöntemi kullanımı. Kitapta uyumak istemeyen ana karakter Teo, gece gördüğü gölgelerden, korkunç canavarlardan ve kötü rüyalarından korkmaktadır. Annesi ona bu korkularının asıl kaynağının ne olduğunu fark ettirmeye çalışır. Annesinin bu çabası kitapta şu dilsel ifadelerle aktarılmaktadır: *“Annesi onu*

rahatlatmak için perdeyi açtı, birlikte dışarıya baktılar. 'Bak ne güzel bir gece. Evimizin önünde kiraz ağacımız var, arkasından da elektrik direkleri görünüyor. Yoldan arabalar geçiyor, köpekler havlıyor, yıldızlar pırıl pırıl parlıyor. Gel şimdi de perdeyi kapatıp gördüklerimizin gölgelerine bakalım' dedi annesi. Teo gölgelere bakınca hem şaşırdı hem de sevindi. 'Canavarın kolları değilmiş onlar, ağacın dallarıymış' diye hayret etti.' Teo'nun gördüğü canavarların, elektrik direklerinden gelen yansımalar nedeniyle ağaç dallarının cama yansıyan gölgelerinden kaynaklandığı aktarılmaktadır.

Seslerin nereden geldiğini birlikte dinleyerek, çöp kamyonu, televizyon gibi gerçek kaynakların farkına varırlar. Uzaylı ve canavarların da aslında bu dünyaya ait gürültüler olduğu ortaya çıkar. Bu durum kitapta şu ifadelerle aktarılmaktadır: *"Sessizce etrafı dinlediler. Geceleri ne çok ses duyduklarına şaşırdılar. 'Anne bak! Bu sesler ne peki? Uzaylılar ve canavarlar geldi işte!'* dedi Teo sesleri dinleyerek. *'Hayır Teo'cuğum, o duyduğun buzdolabımızın sesi, diğeri de babanın horlaması, istersen gidip bakalım. Bak şimdi de Ayşe teyze yukarıda koltuğu itiyor'* diye anlattı annesi.

Doğru bilgi aktarımı yöntemi ile ana karakterin canavar ve uzaylı korkusu, çevresel faktörlerden kaynaklandığı bilgisi kendisine aktarılarak korkuları son bulmuştur.

"Cesaretlendirme ve güven verme" yöntemi kullanımı. Kitapta ana karakter Teo'nun annesi, Teo'yu sakinleştirerek yanında olduğunu hissettirmiştir. Uykuya birlikte hazırlanarak, annesi onun duygularını ciddiye almış ama panik yapmadan korkularını konuşmuşlardır. Bu yaklaşım kitapta şu ifadelerle okuyucuya geçirilmektedir: *"Teo'cuğum uyumak seni dinlendirecek, büyütecek hem bak ne güzel sıcacık evimizdeyiz."* Annesi ona sarılmış, sakin bir dille rahatlamasını desteklemiştir. *"İstersen sabah bu sesleri tekrar dinleriz, bakalım o zaman duyabilecek miyiz? Hadi bakalım artık rahat ve mutlu bir şekilde uyuyabilirsin, iyi geceler tatlı rüyalar."* Annesi, Teo'ya güven vererek yanında olduğunu hissettirerek onun uykuya geçişini kolaylaştırmıştır.

Kitapta cesaretlendirme ve güven verme yöntemi ile Teo'nun yalnız olmadığı, korkusunun anlaşıldığı ve aşılabılır olduğu mesajı verilmektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yöntemi kullanımı. Kitapta Teo, sabah kalktığında canavarın resmini çizer; bu korkuyu yaratıcı bir şekilde ifade etmesine fırsat sunmaktadır. Teo rüyasında gördüğü canavarı çizer annesi bu resmi çok beğenir ve ona birlikte bu resmi biraz değiştirme ve komik hale getirme teklifinde bulunur. Birlikte canavar resmini boyarlar, değiştirirler ve komikleştirirler. Oyunun, korku hisleri ile harmanlanmasıyla korkuları yenmek daha kolay olmaktadır. Kitapta bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: *“Yaptığı komik resim Teo’nun çok hoşuna gitmişti, canavar çok komik görünüyordu, o an canavardan korkmadığını hissetti.”*

Oyun ve hikâye kullanımı yöntemi ile korkular ile başa çıkma becerileri desteklenmiş ve çözüme kavuşturulmuştur.

“Sistemik Duyarsızlaştırma” yöntemi kullanımı. Kitapta korkuları ortaya çıkan nedenler yavaş yavaş karakterle tanıştırılmıştır. Önce gölgeler ile tanışması sağlanmış, ardından korkuya neden olan sesler dinlenmiştir. Tüm bunları tek başında değil annesi yanındayken yapan Teo, annesi odadan çıktıktan sonra uykuya dalarken, tek başına gölgelere bakıp, sesleri dinlemiştir. Odada tek kaldığında aklından geçen düşünceleri kitapta şu şekilde verilmektedir: *“Teo yatağında annesinin anlattıklarını düşündü, Ayşe teyzenin nasıl koltuk çektiğini, buzdolabının yiyecekler bozulmasını diye nasıl çalıştığını hayal etti ve böylece uykuya daldı.”* Korkuların adım adım azaltılması, Teo’nun korkulara karşı duyarsızlaşmasını sağlamıştır.

Şekil 17: Teo’nun Gece Korkusundaki sistemik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yöntemi kullanımı. Kitapta Teo’nun yaptığı canavar resmi annesi tarafından beğenilip övülerek pekiştirilmiştir. Annesi ona “çikolatalı pasta” gibi sembolik bir ödüllendirme vererek çabasını takdir etmiştir.

K4 “Köpekten Korkan Veteriner” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Köpekten Korkan Veteriner” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yöntemi kullanımı. Kitapta yer alan ana karakter Bay Korkakov çocukken yaşadığı bir travma sonucu bilinçaltında köpeklerden korkmaya başlamıştır. Bu korkunun kaynağının çocuklukta yaşadığı bir olay olduğu kitabın ilerleyen bölümlerinde ortaya çıkmaktadır. Gerçek kaynağın farkına varılması Bay Korkakov’u rahatlatmıştır. Bu durum kitapta şu ifadelerle okuyucuya aktarılmıştır: *“O sırada Bay Korkakov’un hayatı film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Ve köpeklerden niye korktuğunu, o sahneyi görünce hatırladı. Küçükken, çok talihsiz bir olay yaşamıştı. Böylece köpeklerden korkmaya başlamıştı.”*

Bilinçaltı korkularını fark etmek, onları anlamlandırmak açısından doğru bilgi aktarımı görevini görüyor. Gerçeklerin ve doğruların farkına varan ana karakter veteriner Bay Korkakov’un korkularını çözümlemek bu yöntem ile kolaylaşmaktadır.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yöntemi kullanımı. Hikâyede bu yöntem doğrudan başkası tarafından değil, Bay Korkakov’un kendi kendine cesaretini toplaması ile ortaya çıkmaktadır. Köpeklerle karşılaşınca titremesine rağmen kaçmamış, yüzleşmiş ve onlarla iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu durum kitapta şu şekilde paylaşılmaktadır: *“Köpekler Bay Korkakov’a iyice yaklaştığında, onun tıpkı ıslanmış bir köpek gibi titrediğini fark ettiler. O sırada Bay Korkakov da bir şey fark etti. Sürünün en önündeki köpek küçükken gölgesini gördüğü köpeğin ta kendisiydi. Bir süre bakiştılar. Sanki saatler sürmüş gibiydi. Ardından çok şaşırtıcı bir şey oldu. Önce o köpek, ardından tüm sürü patilerinin üzerine yatarak burunlarını yere uzattı. Bay Korkakov duygulanmıştı. Bunun köpek dilinde bir saygı işareti olduğunu biliyordu. O da şapkasını çıkardı, köpekleri saygıyla selamladı ve yoluna devam etti.”*

Ana karakterin kendi iç gücünün farkına varması, geçmişi ile barışması, cesaretin içeriden geldiğini hissettirmektedir. Güven duygusu kazanmak için

başkasına ihtiyaç duyulmadığını kişinin bunu kendi kendine de başarabileceğini okuyucuya geçirmektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta, doğrudan oyun ve hikâye kullanımı yöntemi unsurları bulunmamaktadır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitapta Bay Korkakov köpeklerle ani bir yüzleşme yaşıyor ancak bu yüzleşme bir şoktan çok geçmiş hatırlama ve şimdiki durumu tanıma yoluyla adım adım işlenmektedir. Önce geçmiş anı, sonra travma, sonra köpeklerle göz göze gelme ve en sonunda burun selamı gibi adımlarla korku azalmaktadır. Bu adım adım ilerleyen süreç korkular ile mücadelede sistematik duyarsızlaşmanın güzel bir örneğini temsil etmektedir.

Şekil 18: Köpekten Korkan Veteriner’de sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Bay Korkakov’un sonunda titrememesi, yüzünde gülümsemenin oluşması ve içsel rahatlama yaşaması aslında duygusal bir ödüllendirme olarak sunulmaktadır. Ayrıca köpeklerin onu saygıyla selamlaması, sosyal bir kabul ve onay anlamında ödül işlevi görmektedir. *“Artık titremiyordu. Hatta yüzüne ufak bir gülümseme bile yayılmıştı.”*

Kitapta ödüllendirme, içsel bir huzur ve dışsal bir saygı olarak çift yönlü verilmektedir.

K5 “Yatağımın Altında Bir Timsah” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Yatağımın Altında Bir Timsah” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru Bilgi Aktarımı” yöntemi kullanımı. Kitapta korku ögesi başta ana karakterlerden Loti üzerinden tanımlansa da timsah Timba’nın da korktuğu aktararak korkunun çift taraflı olabileceği bilgisi verilmektedir. Bu durumda kitapta verilmek istenen mesaj, çocuğun korktuğu şeyin de aslında korkabileceğinin bilgisi fark ettirilerek “korkunun yeniden anlamlandırılması” hedeflenmektedir. *“Loti kapıyı hızla arkasından kapattı. ‘Yatağımın altında bir timsah var!’ diye bağırdı. ‘Ama ben hiç korkmuyorum!’ diye ekledi. Oysa Timba korkuyordu.”* Bu ifadelerle korkunun çift yönlü olduğu okuyucuya geçirilmektedir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan Loti karakteri “Ama ben hiç korkmuyorum!” diyerek kendi cesaretinin yüksek sesle ifade etmektedir. Bu hem kendini cesaretlendirme hem de ondan korkan Timba’ya güven verme işlevini görmektedir. Loti, timsaha komut verip, oyun teklifinde bulunur ve birlikte çok eğlenirler. Bu güven ortamı hem Loti’ye hem Timba’ya cesaret vermektedir. *“Timba şimdi bir köpek kadar uysaldı. Yorulana kadar birlikte çeşitli numaralar yaptılar.”*

Loti ve Timba’nın birbirlerini cesaretlendirmeleri ve oyunlar eşliğinde güven ortamını sağlamaları korkularla baş etmeyi güçlenmektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Hikâyenin büyük bir bölümü oyunlarla örülü bir halde sunulmaktadır. Kitapta çember atlama, akrobasi, birlikte krepler yapma, yumurta paketinden timsah maketi oluşturma gibi etkinlikler yer almaktadır. Oyunlar sayesinde korku figürü timsah, eğlenceli bir partnere dönüşmüştür. *“Bu çemberin içinden atlayabilir misin?”* diyerek ilk oyun teklifi Loti’den gelmiştir ve başka oyunlarla aralarındaki iletişim kitap boyunca devam etmiştir.

Oyun ile korkuların ehlileştiğinin, yatıştığının güzel bir örneğini temsil eden Loti ve Timba bu sayede korkuları ile baş etme becerileri kazanmıştır.

“Sistematiik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitapta Loti’nin timsah ile ilk karşılaşma anı bir tedirginlik yaratır. Sonra adım adım konuşma, birlikte oyun oynama, birlikte uyuma, yemek yapma gibi aşamalarla aralarındaki korku çözülmektedir. Hikâyede kademeli ilerleme ile korkunun normalleştiği açıkça görülmektedir.

Şekil 19: Yatağının Altında Bir Timsah’ta sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Kitapta, korkular ile baş ederken ödüllendirme yönteminin doğrudan kullanıldığı dilsel sunumlara rastlanmamaktadır. Ancak oyunlar sayesinde aralarındaki ilişkinin arkadaşlığa dönüşmesi duygusal bir ödüldür.

K6 “Orion ve Karanlık” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Orion ve Karanlık” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitapta kullanılan karanlık görseli bir yaratık olarak değil, yıldızlarla kaplı, sıcak ve sevecen bir figür olarak sunulmaktadır. Karanlık kendini tanıtır: *“Merhaba ben Karanlık, artık korkmayı bırakmanın zamanı geldi.”* Karanlık, evdeki karanlık köşeleri Orion’a tek tek gezdirerek gerçeklik temelli bilgi sunar. Dolap içi, yatak altı, bodrum katı. Orion aslında bu sayede karanlığın tehlikeli olmadığını farkına varır. Bu gerçekliklerle

korkuların çözümlenmesi kitapta şu ifadelerle aktarılmaktadır: *“Cesaretimizi toplayıp bütün o korkutucu sesleri bulmak için dışarı çıktık. Ve onları bulduğumuzda gördük ki hiç de korkutucu değillermiş. Karanlık bana korkumun geçip geçmediğini sordu. Bedenimi saran o kötü his gerçekten de azalmıştı.”*

Korkulan durumların bilgi ile tanımlanması sayesinde korkuların çözümlenmesi pekiştirilmiştir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan Karanlık karakteri, Orion’un korkularını ciddiye alır ve onunla keşfe çıkarlar: *“Haydi, seninle bir maceraya atılalım.”* Karanlık ona yol arkadaşlığı yapmış, onu yönlendirmiştir ama zorlamamıştır. Orion Karanlık’ın desteğiyle seslerin, gölgelerin, canavarların üzerine gitmeyi başarmıştır. *“Bak Orion, artık öyle her şeyden korkmayı bırakmanın zamanı geldi. Özellikle de benden.”* İfadesi Orion’a cesaret aşlamayı hedeflemektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Orion ve Karanlık evin içindeki korkutucu alanları bir oyun gibi keşfe çıkarlar, bir macera hissi veren ilişkileri merak ve heyecan içinde sürer. Karanlık’ın *“Gel seninle bir maceraya atılalım.”* teklifi bir oyuna daveti ifade etmektedir. *“Karanlık’ın en karanlık olduğu, korkunç bir yer.”* gibi ifadeler mizahı da bu maceraya dahil edildiğinin göstergesidir. Orion’un en korkunç yer olarak tanımladığı bir yer daha vardır. Gökyüzü. Karanlık onu son bir maceraya daha sürükleyerek gökyüzüne çıkarır ve oyunlar ve macera ile bu korkular son bulur. *“Korkacağım diye endişe etmeyi bıraktığımda karanlık çok eğlenceli olabiliyordu. Hatta çok ilginç ve büyüdü.”*

Kitapta korkularla mücadele ederken oyun ve macera kullanılmış ve korku duygusu yerini sakinliğe bırakmıştır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Orion, Karanlık’ı ilk gördüğünde korkmuş ve onun gitmesini istemiştir, ardından annesinin sesi kulağında çınlar: *“Ama annem görgü kurallarını unutmamamız gerektiğini söyler, özellikle de misafirleri karşılarken. Ben de bu yüzden merhaba deyip elimi uzattım”* ardından Karanlık ve Orion yavaş yavaş temas kurmaya başlarlar. Birlikte evin içindeki karanlık

alanlara girer, daha sonra dış dünyaya çıkarlar, hatta uzaya yükselirler. Süreç boyunca Orion'un korkusunun aşamalı bir biçimde düştüğü görülmektedir.

Şekil 20: Orion ve Karanlık'ta sistematik duyarsızlaştırma basamakları

Şekil 20'de gösterildiği üzere tüm korkuları yenmek için yavaş yavaş hareket edilmiş ve en çok korku duygusu beslenen duruma doğru ilerlenmiştir.

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yöntemine ait dilsel sunumlara rastlanmamaktadır.

K7 “Canavarların Da Duyguları Var!” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Canavarların Da Duyguları Var!” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan canavar görselleri, büyük, tüylü, sivri dişli olarak resmedilmiştir. Canavarlar da fiziksel görünümlerine bakarak onlardan korkulmasından, fiziksel görünümlerinden dolayı yanlış anlaşılmalarından yakınmaktadırlar. “*Sivri pençelerimiz ve boynuzlarımız var diye, arada bir korkunç sesler çıkarıyoruz diye bizim duygularımız yok mu sanıyorsunuz?*” bu ifadeler çocuklara, korkutucu görünen şeylerin aslında sadece dış görünüş olduğunu ve içlerinin bambaşka olabileceği mesajı vermektedir. Bu da korkunun temelini oluşturan bilinmezliğe karşı doğru bilgi sunumu işlevi görmektedir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan canavar karakterler, çoğu insanın kendinden korkmasına rağmen aslında kendilerinin de aynı duyguları paylaştığını okuyucuya hissettirerek çocuklara cesaret vermektedir. *“Biz de moralimiz bozulduğunda ağlarız. Güzel bir müzikle mutlu oluruz. Kalabalık önünde utanırız. Sürprizler bizi heyecanlandırır. İtiraf ediyoruz, karanlıktan biz de korkarız.”* Bu anlatım çocuklara “senin gibi korkan, üzülen, sevinen başka varlıklar da var.” mesajı vererek cesaretini artırmaktadır. *“Karanlıktan biz de korkarız”* veya *“Bazen de o bizden”* gibi ifadeler korkuların normal olduğu pekiştirmektedir. Kitabın sonunda *“Gelin sarılalım.”* Çağrısı, korkunun yerini sevgiye bırakabileceğini göstererek okuyucuyu cesaretlendirmektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta hikâye boyunca canavarlar hem komik görünüşleriyle hem de abartılı duygusal tepkileriyle sahnelenir. Canavarlar komik resmedilerek, aralarındaki ilişki ve iletişim dilleri mizahla harmanlanmıştır. Bu yaklaşım korku nesnelerini oyunlaştırarak canavarların, çocuğun zihninde korkuyla değil, eğlence ile eşlemesini sağlamaktadır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden sistemik duyarsızlaştırma yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

K8 “Korktuğum Zaman” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Korktuğum Zaman” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistemik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitaptaki yavru ayının hissettiği korkuların nedeni de hikâyenin içinde dilsel ifadelerle sunularak, korkunun kaynakları açıkça bildirilmiştir. *“Büyük bir gürültü duyduğumda ya da kötü bir rüya gördüğümde korkarım. Annem uzaklara gidince de korkarım.”* Bu söylemler korkunun kaynağı ile ilgili gerçeklerle eşleşmektedir. Ayrıca korkunun bazen işe yarar bir duygu olduğu da gözler önüne serilmiştir. *“Yüksek bir yere tırmanmamalıyım, ateşe yaklaşmamalıyım.”* Gibi somut güvenlik bilgileri çocuklara öğretilmiştir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitap korku duygusunun utanılacak bir şey olmadığını sıkça vurgulamaktadır. *“Herkes bazen korkar, büyükler bile.” “Korkmak bebeklik yapmak değildir.”* Bu ifadelerle çocuklara duygularını açıkça yaşamaları konusunda cesaret verilmektedir. Ayrıca *“Annem her zaman geri dönüyor, korkmama gerek yok.”* gibi ifadeler güven duygusunu pekiştirmektedir. Kitapta yavru ayı korktuğu zaman neler yaptığını anlatarak okuyucuya yol göstermektedir. Kitapta *“Birine korktuğumu söyleyebilirim, kucaklanmak istediğimi söyleyebilirim. En sevdiğim kitabı okuyabilirim, battaniyeme sarılabılırım.”* gibi yol gösterici ifadeler kullanılması çocukların baş etme becerilerini desteklemektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden oyun ve hikâye kullanımı yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitaptaki ana karakter yavru ayı başta karanlıktan, köpekten, yüksekten korkmaktadır. Ancak sayfalar ilerledikçe bu korkular ile yüzleşerek bazı korkularını yenmiştir. *“Eğer sahibi izin verirse, dost canlısı bir köpeği sevebilirim.” “Bazı şeylerin hiç de korkutucu olmadığını öğrenebilirim.”* bu ifadeler, yavru ayının korkuyla yüzleşip onun aslında zararsız olduğunu fark etmesini sağlayan klasik bir duyarsızlaşma örneğidir.

“Ödüllendirme” yönteminin kullanılması. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

K9 “Kurabiye’nin Orman Macerası” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Kurabiye’nin Orman Macerası” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan ana karakter Kurabiye’nin korkularının birçoğu yanlış anlamalardan ya da bilinmezliklerden kaynaklanmaktadır. Örneğin; yağmur damlalarının sesini İnce Bacak’ın sesi sanması, ya da su birikintisindeki kabarcıkların Kocaman Hindi’ye ait olduğunu düşünmesi, çocuklara korkunun bazen bilgi eksikliğinden doğabileceğini gösteriyor. Kitabın sonunda, korktuğu “Gurr” sesinin kendi karnından geldiğini fark etmesi, en korkutucu şeyin aslında kendi bedensel işlevi olduğunu anlaması doğru bilgiyle korkunun çözülebileceğini vurgulamaktadır. Bu durum kitapta şu ifadelerle yer almaktadır: *“Ses karnımdan geliyormuş, yani aslında en korkunç şey benmişim! Korktuğum şeyler içinde en korkuncu benim!”*

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitaptaki Kurabiye karakteri, korkularıyla yüzleşirken önemli bir dönüşüm gerçekleştirir. İlk başta listesine sürekli yeni korkular ekleyen bir karakterden, sonunda bu korkularla tek tek yüzleşip ve yüksek sesle *“Artık hiçbir şeyden korkmuyorum!”* diyen bir karaktere dönüşmüştür. Bu dönüşüm çocuklara duygusal dayanıklılık kazandırma ve cesaretin zamanla gelişebileceğini öğretme açısından önem arz etmektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden oyun ve hikâye kullanımı yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Sistematik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitaptaki ana karakter Kurabiye’nin yolculuğu korkularla baş etmede bir tür sistematik duyarsızlaştırma örneğidir. Önce korkularından kaçır ama sonra teker teker onlarla yüzleşir. Her adımda yeni bir korkuyu deneyimler, korkularla adım adım yüzleşir.

Şekil 21: Kurabiye'nin Orman Macerası'ndaki sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanılması. Kurabiye'nin cesareti sayesinde eve sağ sağlam dönmesi ve ailesiyle akşam yemeğine katılması kitapta bir ödül gibi sunulmaktadır. Bu, korkunun üstesinden gelmenin sonunda mutluluk, rahatlama ve sosyal kabul gibi pozitif sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir. *“Yuvasının giriş merdivenlerinde durdu ve yüksek sesle ‘Gurrrr!’ diye kükredi. Sonra da ailesiyle birlikte akşam yemeği için içeri girdi”*

K10 “Üç Kedi Bir Canavar” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Üç Kedi Bir Canavar” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Üç Kedi Bir Canavar kitabında, hikaye boyunca doğru bilgi aktarımı yöntemi doğrudan değil; olayların gelişimiyle okuyucuya fark ettirilerek sunulmuştur. Pus karakteri, hikayenin başından itibaren canavarın varlığına inanmaz ve “Bu bir şaka olmalı.Canavar diye bir şey yoktur” diyerek gerçekleri mantıklı bir şekilde sorgular. En sonunda ortaya çıkan “canavarın” aslında iyi kalpli bir köpek olması, okuyucuya şu mesajı verir: Korktuğun şey aslında düşündüğün gibi olmayabilir. Kitapta geçen şu ifadeler korkuların yanıltıcı olduğunu destekler niteliktedir: *“Ayıldıklarında güzel bir sürpriz bekliyor onları. Henüz yavrulayan bir köpekmiş korktukları. Hem çok şefkatliymiş hem de anlayışlı. Meğer komiklik olsun diye ‘Canavar’ koymuşlar adını.”*

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan Pus karakterinin korkusuz tavırları, diğer iki kedi Piti ve Pati'yi hem destekler hem de

cesaretlendirir şekilde konumlanmıştır. Özellikle üç kedinin bir araya gelerek yavru köpeği hayatta tutma çabaları bir birliktelik örneğidir. Bu durum okuyucuya bir arada bulunarak, destek alarak korkularla yüzleşmenin daha kolay olabileceği mesajı vermektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden oyun ve hikâye kullanımı yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Kitapta kediler önce uzak bir uğultuyla korkarlar, sonra “gölge” sonra da “dev silüet” gibi adım adım yükselen bir korku grafiği çizilir. En sonunda “göz göze geldikleri” ve korkudan bayıldıkları bu canavar, uyanınca çok nazik ve yardımsever çıkar. Bu süreçte okuyucu önce karakterle birlikte korkuyu hisseder, korku tımanır, sonra ise gerilimin çözülmesiyle korkuya duyarsızlaşır.

Şekil 22. Üç Kedi Bir Canavar'daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanılması. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

K11 “Elmer ve Canavar” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Elmer ve Canavar” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitap boyunca ormanda yayılan “canavar” söylentisi, hiçbir hayvan tarafından doğrulanmamaktadır. Herkes “bir şey duymuş” ama kimse “görmemiş”. Elmer son sahnede Blu-Blu’nun kim

olduğunu açıklayarak bilgi kirliliğini temizlemektedir. “*Korktuğunuz canavar dost canlısı, tüylü Blu-Blu ’ymuş.*” ifadesi hayvanları rahatlatmış ve korku yerini kahkahaya bırakmıştır.

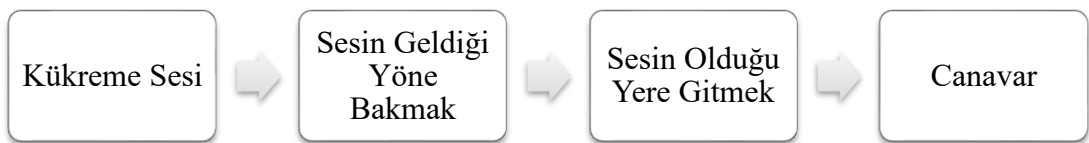
Çocuklara, söylentilerin ardındaki gerçekleri sorgulama ve net bilgi edinmemin önemini gösteren kitap, “Korkulan şeyin ne olduğunu öğrenmek, onu etkisiz kılar” düşüncesini aşılamaktadır.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitaptaki ana karakter Elmer tüm yolculuğu boyunca korkuya kapılmaz, hatta diğer hayvanların endişelerine rağmen ilerlemeye devam eder. Canavar zannedilen Blu-Blu’yu bulduğunda, ona yalnız olmadığını ve yanında olduğunu hissettirir. “*Benimle gel, ben sana göz kulak olurum.*” ifadesi onun korkularına karşı cesaretini gösterir.

Korkan birinin yanında olmak, güven vermek ve onunla hareket etmek korkuyu azaltmaktadır. Korkuların üzerine gidildiğinde bu korkuların arkasındaki gerçeklerle korkular ortadan kalkmaktadır. Bu yolculukta ise cesaret en ihtiyaç duyulan duygudur.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden oyun ve hikâye kullanımı yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Sistemik duyarsızlaşma” yönteminin kullanımı. Kitapta Elmer korkunun üzerine yavaş yavaş yaklaşır, duyduğu seslerin yolda gördüğü hayvanlara ait olup olmadığını sorar. “Elmer dikkatle ilerledi, her an kaçmaya hazırды.” “Ağaçların arasından baktı, sonra açıklığa doğru yürüdü.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere korkunun üzerine güvenli bir yolla gidilmiş, birden değil kademe kademe ilerleme sağlanmıştır.

Şekil 23. Elmer ve Canavar’daki sistemik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanılması. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

K12 Canavarlar Gece Gelir Mi? Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Canavarlar Gece Gelir mi?” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan ana karakter Maya’nın korktuğu olayların gerçekte ne olduğunun açıklanması yoluyla korkularının geçersizliği gösterilir. Mutfaktaki tıkırtıların minik bir kuşa ait olduğu, oturma odasındaki homurtunun köpeği Ceviz’in horlaması olduğu, banyodaki canavarların aslında takma dişlerini fırçalayan büyükannesi olduğu anlaşılır. Maya’nın yaşadığı korkunun nedeninin gerçekçi ve zararsız olduğu ortaya konuşmuş ve okuyucuya, korkulan şeyin her zaman gerçek olmadığı mesajı verilir. Doğru bilgi kullanımı yönteminin kullanımı kitapta şu dilsel ifadelerle sunulmaktadır: *“Maya’nın duyduğu sesler, yağmurdan kaçma için pencerenin önüne sığınmış minik bir kuşun tıkırtısıydı.”* *“Bu sadece Maya’nın en iyi dostu olan köpekleri Ceviz’in horlama sesiydi.”* *“Meğer banyodaki bir canavar değil, sadece takma dişlerini fırçalayan büyükannesiymiş.”*

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta yer alan ana karakter Maya, korkularına rağmen harekete geçen bir karakter olarak yansıtılmıştır. *“Bugün cesur olma günü!”* diyerek kendini motive etmektedir. Korkmasına rağmen seslerin kaynağını araştırmaya başlar. Maya, ev halkı uyuduktan sonra kendi başına korkularıyla yüzleşmeye karar verir. *“Maya sabırla bekledi...bekledi...bekledi...”* *“Maya korkmasına rağmen koridorda ilerler, kapıları aralar.”* İfadelerinden de anlaşılacağı üzere, korkular küçük riskler alınarak yenilebilir mesajını okuyucuya vermektedir.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta ana karakter Maya’nın gece kalkıp canavarı bulma çabası oyunlaştırılarak okuyucuya sunulmuştur.

Tek tek odaları dolaşması, kapıları aralaması, canavarı araması bir macera hissi ile okuyucuya geçmiştir. Her arayış mizahi bir şekilde sonlandırılmıştır.

“Sistematik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Maya’nın korkuya yaklaşp onunla yüzleşme süreci yavaş yavaş ilerler. Önce gece ile ilgili endişesi okuyucuya yansıtılmıştır: *“Maya geceleri hiç sevmiyordu. Hava karardığında tüm şehrin sessizleşmesine bir anlam veremiyordu. Herkes bir şeylerden kaçıyor gibi evlerine kaçıyor.”* Sonra camdan dışarıya baktığında gece canavarların geldiği korkusu hissettirilmiştir: *“Kim bilir belki de ben uyurken korkunç canavarlar gece şehirlerimize, hatta evlerimizin içine kadar bile geliyordur.”* Ardından korkuları ile yüzleşmesine hazırlık aşaması verilmiştir: *“Maya, o akşam bir plan yaptı. Planı herkes uyuduğunda evde neler olduğunu keşfetmekti.”* Son olarak korku ile aşama aşama yüzleşmiştir. Mutfak, oturma odası, banyo gibi farklı korku alanları ile karşılaşmıştır.

Bu yöntem, korkuyla ani yüzleşmeyi değil, alışa alışa başa çıkmayı öğretmektedir.

Şekil 24. Canavarlar Gece Gelir Mi?’deki sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Maya yüzleştiği her korkusu sonrası rahatlamakta ve kendine olan güveni artmaktadır. Bu sakinleşme süreci onun için duygusal bir ödüllendirmedir. Kitabın sonunda gecelerden korkmaması ve rahat, huzurlu şekilde uykuya dalması bir ödül niteliğindedir.

K13 “Uyumak İstemeyen Klara” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Uyumak İstemeyen Klara” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Klara, koridorda bir canavar gördüğünü sanıyor ama annesi onun bir resim olduğunu açıklar. *“Senin korktuğun şey duvarda asılı olan, bana hediye ettiğin komik resim.”* Gerçek açıklamayla korkusunun asılsız olduğunu Klara’ya gösterir. Yatağın altındaki gölge ise aslında Klara’nın kaybettiği oyuncaktır. *“Ah Klara! Kaybettiğin oyuncak o.”* Klara’nın yanlış anlamasını düzelterek onu yatıştırır. Yoganın altında kıpırdayan şey ise evin kedisi Gaston’dur. *“Annesi hızla yorganı kaldırdığında bir de ne görsünler? Evin kedisi Gaston.”* Böylece yanılısma bilgiyle yer değiştirir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Kitapta, annesi Klara’yı sürekli sakinleştirerek ve açıklamalarda bulunarak yanında durmuştur. Annesi onu, korkuları geçene kadar yalnız bırakmamıştır. Hikâyenin son sahnesinde Klara korkmamaya başlar. *“Bu sefer annesi bağırarak: ‘Klara çok korkuyorum! Nereden geliyor bu ses? Diyor. Klara ise kendinden emin bir şekilde: ‘Ben hiç korkmuyorum çünkü bu sesin kimden geldiğini iyi biliyorum,’ diyor gülümseyerek.”* Bu ifadede Klara’nın korkusunun geçtiği ve kendine olan güveni okuyucuya yansıtılmaktadır.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden oyun ve hikâye kullanımı yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Klara’nın korktuğu her unsur (resim, gölge, kıpırdanma) adım adım açığa kavuşmaktadır. Her bölümde bir korku yavaş çözümlenmiştir.

Şekil 25. Uyumak İstemeyen Klara’daki sistemik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Klara’nın korkusunun üzerine gidip yatağın altında kayıp tavşanını bulması, Klara’nın duygusal rahatlaması ve sevinciyle sonuçlanmaktadır. Korkunun ardından olumlu bir sürpriz gelmiştir. Son sahnede babasının gelişi ve sarılması, Klara’nın hiç korkmamasının üzerine ödül gibi yansıtılmıştır. *“Tam o sırada babası ve kardeşi, Klara’nın odasına giriyor ve ona sarılarak yanaklarına öpücükler konduruyorlar.”*

K14 “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

Bu bölümde “Çağlar Karanlıktan Korkmuyor” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

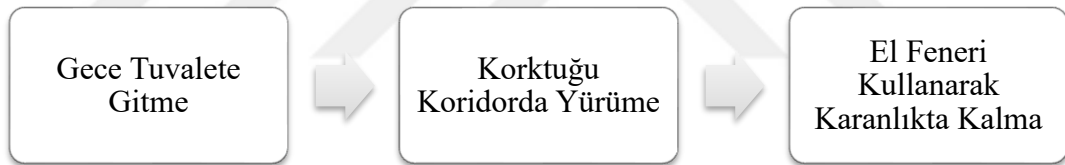
“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanımı. Kitapta Çağlar’ın gece uyanıp karanlıktan korkması annesi tarafından şu şekilde açıklığa kavuşturulmuştur. *“Koridorun ışığını yanlışlıkla ben kapattım. Özür dilerim.”* Karanlık bilinmeyen olmaktan çıkar, açıklanabilir bir duruma dönüşür. Baba Çağlar’a bir el feneri alır, karanlık olduğunda fenerin ışık sağlayabileceğini açıklar. Somut bilgiyle korkunun mantıksal açıklaması yapılır. Çağlar, arkadaşı Pelin’in feneri neden elinde taşıdığını sorduğunda ona gerekli açıklamayı yapar: *“Havanın ne zaman karanlık olacağı belli olmaz.”* Doğru bilginin kendisi tarafından da başkalarına aktarılması, bilgiyi pekiştirdiği gösterir.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanımı. Çağlar gece uyanıp karanlıktan korktuğunda ağabeyine seslenir. Ağabeyi Fırat hemen gelir ve onun korkusuyla yüzleşmesine destek olur. Ağabeyi bu desteği sağlayarak, onun yalnız olmadığını ve istediğinde yardım isteyebileceği duygusunu pekiştirir. Annesi yanına geldiğinde onu azarlamadan dinler, koridorun ışığını kapattığı için özür diler, prizın üzerine bir not düşerek bir daha kapatmaması için alacağı önlemleri onunla paylaşarak güven hissi yaratmaya çalışır. Çağlar bir sonraki gece ağabeyinin odasında

yatarak, korktuğu zaman kendisini güvende hissetmesi sağlanır. Karşılıklı empati ve güven ilişkisi kurulmuştur.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Kitapta, Çağlar’ın arkadaşı Pelin, battaniyeyi üstüne geçirip *“Karanlık bizden korksun!”* diyerek rol yapar ve bir oyun başlatır. Burada korku ögesi mizaha ve sembolik role dönüştürülerek etkisiz hale getirilmiştir. İki arkadaş birlikte gülüp eğlenir, karanlık bir tehdit olmaktan çıkar, eğlenceye dönüşür. Oyun yoluyla duygular dışa vurulmuştur.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Çağlar önce gitmek istemez ama tuvalete gitme ihtiyacı korkusunu aşmasına sebep olur. Korku ile ilk temas başlar. Ağabeyinden destek ister, sonra koridorda yürümeyi başarır, sonunda tuvalete gider. Adım adım maruz kalma gerçekleşir. Fener alınır, karanlıkla bireysel baş etmenin ilk adımı atılır. Araç kullanımıyla duyarsızlaştırma devam eder. Çağlar artık gündüz ve gece, feneriyle rahatça karanlıkta hareket edebilecek hale gelir. Korkunun sistematik olarak kontrol altına alınması sağlanır.

Şekil 26. Çağlar Karanlıktan Korkmuyor’daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanılması. Kitapta korkularla baş etme yöntemlerinden ödüllendirme yönteminin dilsel sunumlarına rastlanmamıştır.

K15 “Yüksekten Korkan Tırtıl” Kitabındaki Korkularla Baş Etme Yöntemlerinin Dilsel Kullanımı

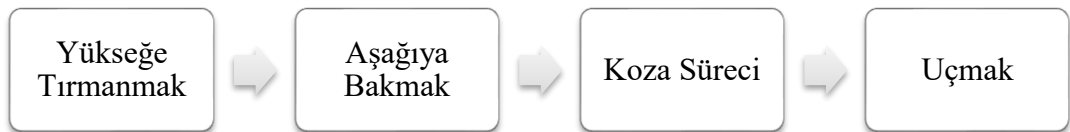
Bu bölümde “Yüksekten Korkan Tırtıl” kitabında kullanılan; cesaretlendirme ve güven verme, oyun ve hikâye kullanımı, sistematik duyarsızlaştırma, doğru bilgi aktarımı, ödüllendirme yöntemlerinin dilsel kullanımları incelenmektedir.

“Doğru bilgi aktarımı” yönteminin kullanılması. Bu kitapta doğrudan bilgi verilerek bir korkunun açıklanması ile ilgili dilsel ifadeler bulunmamaktadır. Ancak dolaylı olarak, Pırtıl’ın yaşadığı korkunun aslında doğanın bir parçası olduğu (koza örme, uyuma, kelebek olma süreci) gösteriliyor. Bu da çocuğa “korkulan durum bazen sadece doğal bir geçiştir” mesajını verebilir. Dolayısıyla bilgi aktarımı dolaylı bir yolla yapılmıştır.

“Cesaretlendirme ve güven verme” yönteminin kullanılması. Korkuyla başa çıkarken karaktere destek verilmesi, cesaretinin vurgulanması önemlidir. Kitapta bu başlık çok güçlü bir şekilde işleniyor: *“Bu korkuyu kabul edersem yenilirim.”* Diyen Pırtıl, içsel bir direniş ve cesaretle kendini motive ediyor. *“Aşağı bakma cesaretini ve korkuyla yüzleşebilme gücünü toplamak için...”* ifadesi, Pırtıl’ın korkusuyla başa çıkmak için gösterdiği içsel çabayı vurguluyor. En sonunda *“Başardım”* ve *“Gösterdiği cesareti, kanatlarındaki güzellik ve mutluluğa dönüşmüştü”* ifadesi, okuyucuya korkunun sonunda ödül olduğunu öğretiyor. Bu yönüyle kitap, cesaretlendirme temasını merkezine alıyor.

“Oyun ve hikâye kullanımı” yönteminin kullanımı. Korkuların sembolik olarak hikayelerle ele alınması, okuyucunun özdeşim kurmasına sebep olur. Bu kitap tamamen bir metafor üzerinden ilerliyor. Tırtılın yüksekten korkması, karanlıkta kalması, kozanın içinde ne olacağını bilmemesi çocuklara tanıdık gelen korkulardır. Ancak bunların hepsi bir “kelebeğe dönüşüm” hikayesi içinde veriliyor. Kitapta oyun ve hikâye kullanımı yöntemin dilsel ifadelerle okuyucuya sunulmamaktadır.

“Sistemik duyarsızlaştırma” yönteminin kullanımı. Korkulan nesne veya duruma kademeli olarak maruz bırakılarak, korkunun azalması sağlanmıştır. Pırtıl ilk başta yüksekten korkuyor ama tırmanmayı sürdürüyor. Zamanla tırmandıkça alışıyor, aşağıya bakma cesareti gösteriyor. Koza süreci, karanlık ve yalnızlıkla geçen dönüşüm evresini geçiriyor. En sonunda bu durumdan çıkıyor ve yeni bedenine (kanatlarına) alışıyor.

Şekil 26. Yüksekten Korkan Tırtıl’daki sistematik duyarsızlaştırma basamakları

“Ödüllendirme” yönteminin kullanımı. Korkusunu yenen karakterin olumlu bir sonuçla karşılaşması, pekiştirici bir etki yaratır. Pırtıl korkularını yendikten sonra “çok güzel, gösterişli kanatlar” kazanıyor. “Gökyüzüne yükselmek” ve özgürce uçmak, korkunun yenilmesinin doğal bir ödülü olarak sunuluyor. “Başarmanın sevinci ve kendisiyle gurur duyması” çocuğun içsel ödülünü temsil ediyor. Bu sonuçlar sayesinde kitap, çocuklara korkularını yenmenin ödüllendirici ve mutlu edici olduğunu gösteriyor.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, tez kapsamında seçilen 15 okul öncesi dönemi çocuk kitabında duygu eğitimi kapsamında korku duygusunun nasıl ele alındığı incelenmiştir. Her kitapta, karakterlerin hissettiği korkular; korkuların nedenleri, korkuların yarattığı sonuçlar ve korkularla baş etme yöntemleri düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler yapılırken kitaplardan alınan örnek dilsel ifadeler kullanılmıştır.

İncelenen kitaplar, genellikle karanlık ve gece korkuları üzerinde durmaktadır. Okul öncesi dönemde yaygın korkular arasında yer alan karanlık korkusu, çocukların yoğun yaşadığı korku türlerindendir. Seçilen çocuk kitaplarında korkuların nedenleri olarak çoğunlukla geçmiş yaşantılar ve tetikleyici uyaranlar gösterilmiştir. Korkuların karakterler üzerinde yarattığı sonuçlar arasında; yalnız kalma, özgüven kaybı, sosyal izolasyon yaygındır. Yapılan içerik analizine göre, incelenen okul öncesi çocuk kitaplarında en sık rastlanan korku türü karanlık korkusu olmuştur. Karanlık, çocukların gelişim dönemlerine uygun şekilde soyut ve evrensel bir korku olarak öne çıkmış, kitaplarda sıklıkla gece, gölge ve bilinmezlikle ilişkilendirilerek işlenmiştir. Karanlık korkusunu, sırasıyla canavar korkusu, yalnız kalma korkusu izlemiştir. Canavar korkusu genellikle çocuğun hayal gücünün bir yansıması olarak sunulurken, yalnızlık korkusu daha çok sosyal çevre ve güven temaları etrafında şekillenmiştir. Bu bulgular, çocuk kitaplarının korkuların hem ifade edilmesi hem de dönüştürülmesi açısından önemli birer araç olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ulaşılan bulgular, duyguların bastırılmaması gerektiğini, aksine tanınması, anlaşılması ve dönüştürülmesi yönünde rehberlik edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda çocuk kitaplarının, özellikle okul öncesi dönemde, psikolojik dayanıklılığı ve duygusal farkındalığı artırıcı bir işlevi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Korku duygusunun kitaplar aracılığıyla işlenmesi, çocukların yalnız olmadıklarını hissetmelerine, benzer duygular yaşayan karakterlerle özdeşim kurmalarına ve kendi duygusal deneyimlerini anlamlandırmalarına katkı sağlamaktadır.

Bu sonuçlardan yola çıkarak, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hikâye kitaplarında temel duyguların daha fazla yer alması, bu duyguların çeşitli başa çıkma yöntemleriyle birlikte sunulması önerilmektedir. Eğitimcilerin ve yazarların çocukların gelişim düzeyine uygun, duygusal derinliği olan metinler üretmeleri teşvik edilmelidir. Ebeveynler, çocuklarının duygusal gelişimini desteklemek adına kitap okuma anlarını birlikte duygu üzerine konuşma fırsatına dönüştürebilir. Ayrıca, bu konuda yapılacak yeni çalışmalarda farklı duyguların da (üzüntü, öfke, mutluluk gibi) benzer biçimde ele alınması, uzun vadeli etkilerinin izlenmesi önerilmektedir. Eğitim politikalarında ise duygu eğitime dayalı kitapların okul öncesi müfredata daha fazla entegre edilmesi ve öğretmen eğitimlerinin bu yönde geliştirilmesi önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Bu tez kapsamında elde edilen bulgular, çocuk kitaplarının korku duygusunu işleyiş biçiminin hem öğretici hem de iyileştirici bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Kitaplarda korkuların dile getirilme biçimi ve çözüm yollarının gerçekçi ve çocuğun bilişsel seviyesiyle uyumlu şekilde kurgulanması, bu materyallerin eğitimsel değerini artırmaktadır. Özellikle bibliyoterapi yaklaşımı çerçevesinde düşünüldüğünde, çocukların okudukları hikâyelerle özdeşim kurarak korkularını tanımlamaları ve baş etme yolları geliştirmeleri mümkündür.

Alanyazında çocukların duygusal gelişiminde kitapların etkili araçlar olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Özellikle Plutchik'in Duygu Çemberi'nde tanımlanan temel duygular arasında yer alan korku, gelişimsel süreçte öğrenilmeye ve düzenlenmeye en açık duygulardan biridir. Bu nedenle çocuk kitaplarında korku duygusunun işlenmesi, çocukların duygusal farkındalıklarını artırma açısından son derece önemlidir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise kitaplarda sıkça rastlanan metaforik anlatımların (örneğin: kozadan çıkma, karanlık bir ormanda yolculuk yapma, canavarla karşılaşma vb.) çocukların soyut düşünce becerilerini geliştirmede de önemli bir rol oynadığıdır. Bu anlatımlar sayesinde çocuklar, kendi korkularını simgesel biçimlerde tanımlayabilmekte ve çözümleyebilmektedirler.

Bununla birlikte, bazı kitaplarda korkunun çözüm süreci oldukça kısa veya yüzeysel geçilmiş, çocuk karakterin yaşadığı duygusal değişim yeterince

işlenmemiştir. Bu tür örneklerin, çocuğun özdeşim kurma ve öğrenme süreçlerinde sınırlı etki yaratabileceği düşünülmektedir. Bu durum, kitapların duygu eğitimi açısından dikkatle seçilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Öneriler

1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- a. Okul öncesi öğretmenleri, korku gibi temel duyguların çocuk kitapları aracılığıyla işlenebileceği konusunda bilgilendirilmeli ve bu tür kitapları eğitim süreçlerine dâhil etmeleri teşvik edilmelidir.
- b. Kitap seçiminde yalnızca hikâye içeriği değil, duyguların ifade edilme biçimi, çözüm süreçlerinin gerçekçiliği ve çocuğa uygunluğu da göz önünde bulundurulmalıdır.
- c. Kitap okuma saatleri sırasında duygular üzerine konuşma, çocukların kitaplarla kurdukları ilişkiyi güçlendirebilir.

2. Ailelere Yönelik Öneriler

- a. Ebeveynler, çocuklarına kitap okurken sadece hikâyeyi aktarmakla kalmamalı, hikâyedeki duygular hakkında sorular sorarak çocuklarının iç dünyasını anlamaya çalışmalıdır.
- b. Çocuk kitaplarında yer alan korku türleri üzerine aileler bilgilendirilmeli ve çocuklarının bu korkuları yaşaması hâlinde nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiği hakkında rehberlik sağlanmalıdır.
- c. Kitap okuma süreci, çocuğun yaşadığı gerçek korkularla bağlantı kurabileceği bir duygu paylaşım alanı olarak değerlendirilmelidir.

3. Yayınevlerine ve Yazar/Araştırmacılara Öneriler

- a. Çocuk kitapları yazılırken duygu eğitimi ilkeleri dikkate alınmalı, sadece eğlendirici değil, aynı zamanda geliştirici içerikler sunulmalıdır.
- b. Korkularla baş etme süreçleri gerçekçi biçimde işlenmeli; çocuğun yalnızca sonucu değil, süreci de görebileceği bir anlatım tercih edilmelidir.
- c. Metinlerdeki duygusal gelişim süreci, pedagojik ilkeler doğrultusunda şekillendirilmelidir.

4. MEB ve Eğitim Politikaları Açısından Öneriler

- a. Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi müfredatına, duygu eğitimi ve bibliyoterapi konularını kapsayan bir modül eklenmelidir.
- b. MEB onaylı okul öncesi kitap listelerinde duyguların eğitimi açısından zengin içeriklere sahip kitaplara daha çok yer verilmelidir.
- c. Okul öncesi öğretmen yetiştirme programlarında duygu odaklı kitap analizi, zorunlu veya seçmeli ders olarak müfredata dâhil edilmelidir.

5. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

- a. Bu çalışma yalnızca korku duygusunu merkez almıştır. Gelecek araştırmalarda öfke, mutluluk, kıskançlık, utanç gibi diğer temel duyguların kitaplarda nasıl işlendiği analiz edilebilir.
- b. Farklı yaş gruplarına (örneğin ilköğretim dönemi) hitap eden kitaplarda korkunun ele alınış biçimi karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- c. Nitel verilerin yanı sıra nicel ölçme araçları da kullanılarak, çocukların kitap öncesi ve sonrası duygu durumları üzerinde deneysel çalışmalar yapılabilir.
- d. Çocuk kitaplarının korku duygusu üzerindeki etkisi, öğretmen ve ebeveyn görüşleri doğrultusunda da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2021). *Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Akçay, N. S. G., Bükün, M. F., & Köse, Ö. (2022). Kaygı ve korkunun işlevsel olan ve olmayan taraflarına genel bir bakış. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 653-666.
- Alisinanoğlu, F., Türksoy, E., & Karabulut, R. (2020). Pandemi sürecinde çocukluk dönemi korkuları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 447-568.
- Aryani, A., Warsini, S., & Haryanti, F. (2018). Relationship between quality of care of young mothers and social-emotional development in preschool children. *Belitung Nursing Journal*, 4(1), 31-38.
- Atlı, Y. & İlhan, N. (2021). Duygu Analizi İçin Yeni Bir Sözlük; Nayelex Duygu Sözlüğü. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (27), 1050-1060.
- Ayhan, M., & Tuğluk, M. N. (2020). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Beş Yaşındaki Çocukların Korkularının Çizdikleri Resimlerine ve Sözel Anlatımlarına Göre İncelenmesi. *Turkish Studies-Social*, 15(3), 937-952.
- Ayrancı, B., & Aytaş, G. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının eğitimde işlevselliği üzerine görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 14(4).
- Aytekin, H. (2008). Çocuk edebiyatında ölüm teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 89-102.
- Balanuye, Ç. (2017). Değer Çatışmaları Sorununda Bir Olanak: Duyguların Eğitimi. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (2), 17-29.
- Bakırcı, Ç. M. (2018, May 22). Plutchik'in Duygu Çarkıfeleği: Duygularınızın Kökenlerini Daha Yakından Tanıyın!. Evrim Ağacı. Retrieved February 02, 2025. from <https://evrimagaci.org/s/5407>
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı.
- Bayhan San, P. (2011). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Boylu, N. (2020). *Çocuk Kitaplarında Ölüm Teması*.
- Bozkurt, E. (2016). *Okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).

- Bozkurt, F. (2014). Sözlüklerdeki temel duygu kavramlarının yeniden tanımlanması: bir yöntem önerisi. *Türkoloji Dergisi*, 21(1), 25-34. https://doi.org/10.1501/Trkol_00000000277
- Bulut, S. (2010). Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım) yönteminin kullanılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 46-56.
- Burkovik, Y., Tan O. (2016). *Korkacak Ne Var: Korkunun Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çalık, B. (2022). *Türkiye'de çocuk edebiyatı hikaye ve romanlarında korku teması (2000-2020 yılları arası)* (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Creswell, C., & Willetts, L. (2012). *Overcoming Your Child's Fears and Worries*. UK: Hachette
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı* (15. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi. Syf.330.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. Remzi Kitabevi.
- Çok, F. (1993). Gelişim psikolojisi, kuramlar, yöntemler ve yaşamın ilk yılları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* , 26 (2) , 641-670 .
- Dağlı, H., & Dağlıoğlu, H. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(3).
- Dağlıoğlu, E., Çakmak, H. Ö. Ç. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534.
- Demir, M. A., & Fersahoğlu, Y. (2021). *Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*. Çamlıca Yayınları.
- Demir, S. (2015). *Ortaokul Türkçe ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında şiirlerin duygu eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi].
- Dikmeer İ., Bilişsel gelişim kuramları. In *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları* (Eds AS Aysev, Y Taner):95-107. İstanbul, Golden Print, 2007.

- Dönmez, A., & Aytuğ, T. (2023). Çocukluk Dönemi Korkuları ve Bir Müdahale Aracı Olarak Sanal Gerçeklik Uygulamasının Kullanımı. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 6(1), 45-54.
- Durmuşoğlu Saltalı, N., & Deniz, M. E. (2010). Duygu eğitimi programının okul öncesi eğitime devam eden altı yaş çocuklarının duygusal becerilerine etkisi. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(4), 2105-2140.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi çocuklarının duygusal becerilerine etkisi* (Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi).
- Emre, Ü. R. E. R. (2017). Çocuklarda ölüm ve yas üzerine bir inceleme. *Dini Araştırmalar*, 20(52 (15-12-2017)), 131-140.
- Erdem, A. Ü., Aydos, E. H., & Çoban, A. (2017). Resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı baş etme stratejileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 914-931.
- Erol, N., Öner, Ö. (2000). Çocukluk Korkuları. *Türk Psikoloji Yazıları*. 3(5), 23-36.
- Ferreira, M., Reis- Jorge, J., & Batalha, S. (2021). Social and emotional learning in preschool education - a qualitative study with preschool teachers. *International Journal of Emotional Education*, 13(1), 51-66.
- Fleming, J., S. Erikson's Psychosocial Developmental Stages (2004).
- Firat, H., & Şahin, H. G. Ç. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6 Issue 5), 217-241.
- G. Fişek, Z. Sükan, a.g.e., s.5
- Gencoğlu, C., Yılmaz M.(2013). Duygusal farkındalık eğitim programının duygu control düzeyine etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*
- Gençöz, T. Korku: sebepleri, sonuçları ve başatme yöntemleri. *Kriz Dergisi* 6(2): 9-16
- Goleman, D. (2004). *Duygusal Zeka* (25 b.). (B. S. Yüksel, Çev.) İstanbul: Varlık.
- Gökberk, M. (2000). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gökalp, N. (2019) Duygu eğitimi ve felsefe. *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (1), 77-81.
- Güler, M. (2016). *Okul öncesi dönem 4-6 yaş çocukları için yeniden düzenlenen okul öncesi kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Güney, M. (2019). 60-72 Ay Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Duygusal

- Uyumu İle Annelerinin Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Güzelküçük , Ş., & Türkyılmaz, M. (2020). Masal kitaplarında yer alan korku ve şiddet öğeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 859-878.
- Gross JJ (1999) Emotion regulation: Past, present, future. *Cogn Emot*, 13:551–573.
- Gürel, P. (2006). Öğretici hikayele yoluyla düşünce ve duygu eğitimi tanımlar ve yöntemler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürgen, U. (2019) Gelişim psikolojisi Nobel.
- Heath, M. A., Smith, K., & Young, E. L. (2017). Using children’s literature to strengthen social and emotional learning. *School Psychology International*, 38(5), 541–561.
- Işık, A. E. & Turan, F. (2015). Normal gelişim gösteren ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda duygu düzenleme. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakülte Dergisi*, (1), 709-716.
- İnanç, B. Y. & Yerlikaya, E. E. (2014). Kişilik Kuramları (9. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kadim, M. (2023). Duygusal gelişim ve eğitimin kavramsal temelleri .*Eğitim Psikolojisi*, 91.
- Kahraman, Ö. G., & Derdiyok, Z. S. (2022). Çocukların Korkularına Yönelik Ebeveyn Destekli Davranışsal Müdahaleler:“Gece Korkusuna Yönelik Bir Olgu Çalışması”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 884-895.
- Kandır, A., & Alpan, Y. (2008). Sosyal duygusal değerlendirme aracının (ITSEA) farklı ekonomik düzeylerde uygulanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 41-61
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55.
- Karaoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(4.3), 231-254.
- Kargül, S. Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi (2018).
- Kesebir S, Kavzoğlu SÖ, Üstündağ MF. Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2011; 3: 321-342.

- Koçak, R. (2002). Aleksitimi: Kuramsal Çerçeve Tedavi Yaklaşımları ve İlgili Araştırmalar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35, 185-197.
- Kıran, S. (2008). *Okulöncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engelleri* (Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kırkinciöğlü, M. (1999). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Ya- Pa.
- Küçükturan, G. A. (2020). Sosyal duygusal gelişim. A. Köksal Akyol (Ed.). Erken çocukluk döneminde gelişim- 2 (ss.197-234). Pegem Akademi.
- Liman, B. (2020). Cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyinin 66-77 aylık okul öncesi çocukların duyguları tanıma ve duygu düzenleme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 209-222.
- Leahy RL, Tirsch D, Napolitano LA (2011) Emotion Regulation in Psychotherapy: A Practitioner's Guide. New York, Guilford Press.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 202-211
- Mestci, S., Gökaya, F., & Ormankıran, B. (2019). Okul Öncesine Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerini Geliştirmede Duygu Düzenleme Eğitiminin Etkililiği: Bir Pilot Çalışma. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 56-71.
- Nerse, S. (2017). Çocuklarda korku kültürünün oluşumuna ilişkin bir karşılaştırma: gerçek ve sanal gerçeklik.
- Neuendorf, K. A. (2002). The content analysis guide book. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Niedenthal PM, Ric F (2017) Psychology of Emotion, 2nd ed. New York, Routledge.
- Oğuz, V. (2019). Fear and reasons of children in preschool Okul öncesi dönemdeki çocukların korkuları ve nedenleri. *Journal of Human Sciences*, 16(1), 192-204.
- Oktay, A. (1990). Türkiye'de okul öncesi eğitim. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2), 151-160.
- Orçan, M. (2021). Sosyal gelişim. M. E. Deniz (Ed.). Erken çocukluk döneminde gelişim. (ss. 124-172). Pegem Akademi.
- Ortony, Andrew; Turner, Terence J. (1990), "What's basic about basic emotions?", *Psychological Review*, 97, 3: 315-331.

- Otluoğlu, R. (2002). İlköğretim okulu izlencesinde (programında) duyuşsal alan ve duygu eğitimi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 163-172.
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 147-170.
- Özdemir O., Özdemir P. G., Kadak M. T., Nasıroğlu S. Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*. 2012; 4(4): 566-589.
- Öztürk, M., & Giren, S. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikaye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4).
- Öztürk, M., & Giren, S. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi.
- Öztürk O, Uluşahin A. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 10. Baskı. Ankara, Bayt, 2008.
- Peters, F. E. (2004). Antik Yunan Terimleri Sözlüğü. (H. Hünler, Çev.) İstanbul.
- Ramazan, O., & Öveç, Ö. (2017). 66-72 aylık çocukların sevgi, mutluluk, korku, üzüntü duygularını tanımlama durumlarının ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 265-289.
- Ruh Sağlığı ve Hastalıkları (Eds AS Aysev, Y Taner):23-37. İstanbul, Golden Print, 2007.
- Sağlık, S. S. (2003). Okul öncesi dönemde Duygu eğitimi (çocuğa güven Duygusunun kazandırılması) (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Sargın, N. (2012). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Sarı, İ. (2018, Kasım 13). PED Ücretsiz Psikoterapi Eğitimleri. Şubat 12, 2020.
- Seçim, G. (2020). Bilişsel esneklik ve duygu düzenleme özelliklerinin psikolojik sağlamlık üzerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 505-524.
- Senemoğlu, N. (2009). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sayıl M. Bebeklik. http://www.devpsy.hacettepe.edu.tr/dosyalar/annebaba/bebeklik_dönemi.pdf (2012).
- Sayıl M. Erik Erikson: Psikososyal gelişim dönemleri ve kimliğin çocuk ve ergen üzerinde etkisi.
- Sever, S. (2003). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Sınar, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), 175-226.
- Stoetzel, Lindsay and Vigants, Kelly (2024) "Prioritizing Social Emotional Learning with Interactive Read Alouds," *Michigan Reading Journal*: Vol. 56: Iss. 2, Article 8.
- Şahin, K. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların duygu düzenleme becerileri ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Şahin, S. (2019). Çocuk gelişimine giriş. N. Aral ve F. Temel (Ed.), *Çocuk Gelişimi İçinde* (15-31). Ankara: Hedef CS Yayıncılık.
- Şahin, Ö. Ü. H., & Seven, S. (2020). Erken Çocuklukta Kaygı. *Dr. Öğr Üyesi Halil Uzun*, 11.
- Şimşek, Ö. (2020). Çocuk edebiyatında değerler eğitimi.
- Tan, A. (2021). Bir Bilgi Kaynağı Olarak Duygu-Akıl İlişkisi . *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (6), 21-45.
- Tanrıdağ, O. (2019, Mart 7). PED Ücretsiz Psikoterapi Eğitimleri. Şubat 22, 2020.
- Tarhan, N. (2005). *Kendinizle barışık olmak*. Timaş Yayınları.
- Taymur İ., Türkçapar M. H. Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2012; 4(2): 154-177.
- Turan, K. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmede çocuk edebiyatından yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 124-135.
- Türkmen, B. B. (2021). Çocuk Kitabı Resimlemelerinde Ölüm Kavramı: Kavram Öğretimi ve Resimleme Bağlamında Çocuk Kitabı İncelemeleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (28).
- Uysal, B. B. & Güven, Y. (2022). 60-72 Aylık çocukların duygu düzenleme becerileri ile yaratıcılık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 94-109
- Vatan, S. (2020). Duygu düzenleme eğitiminin duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 396-402.

- Yalçıntaş, E. & Özhan, M. M. (2023). Farklı ülkelere ait masalların duygu sınıflamalarına göre incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 639-661. DOI: 10.29000/rumelide.1346230.
- Yavuzer, H. (2013). (30. Baskı). Çocuğunuzun ilk 6 yılı. Remzi Kitabevi.
- Yener, M. Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümleyici bir yaklaşım: masal, öykü ve şiirlerle duygu eğitimi. *Ulusal çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 149.
- Yeşilyaprak, B. (2008). Bibliyoterapi: Okuma ile sağaltım. *Çocuk Çocuk*, 82, 20-22.
- Yörükoğlu, A. (2017). Çocuk ruh sağlığı: çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları. İstanbul: Özgür yayınları.
- Koç, Z. & Radmard, S. (2017). Masal kitaplarının 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim çocuklarının gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (45), 165-182.
- Ünal, Y. (2023). Çocukluk Döneminde Kaygı ve Korkular.
- Yüksel, E. (2009). *Çocuk ve anne baba yaşam rehberi*. İstanbul: Ekinoks.
- Zafer Sükan, Okul Öncesi Etkinlikleri, ist. (1983), s.5
- Weilburger, L. S. (2008). Çocuk ve disiplin: Çocuğumuza davranış yöntemleri (İ. Özbaş, Çev.). İstanbul: Ekinok.